

II. POESÍA

II. 1. POETAS GALEGOS

Aldao, Lucía, *Todo isto antes era noite*, A Coruña: Apiario, col. Cera Labrada, nº 6, novembro 2018, 60 pp. (ISBN: 978-84-947389-2-0).

Este poemario de Lucía Aldao (A Coruña, 1982) está dividido en seis seccións de dous ou tres poemas. Na primeira, “Velvet”, a voz poética fálalle directamente á namorada, cóntalle cousas sobre o poema e a poesía, pero tamén verbaliza pensamentos sobre ela e o seu amor. A continuación aparece “Backstage”, onde o amor, loar á persoa amada, enxergar a creatividade da persoa amada, destacar os seus boas cualidades, e o agradecemento por poder compartir con ela a arte de crear, son os temas recorrentes. A seguinte sección é “Chroma”, onde deixa ver a parte máis pasional e vinculada ao desexo carnal do amor, fala dunha relación amorosa pero tamén da relación da poeta co propio poema. Esta sección inclúe como novidade unhas imaxes despois dos poemas. A cuarta sección, “Rúa Independencia”, transpórtanos á infancia e aos tempos pasados, e seguramente estea aludindo a que naceu na Rúa da Independencia en Vigo (de aí termos como reconquista), en xeral reflexiona desde unha postura existencial (existencia, corpo e espazo que habitamos) e facendo uso dunha poesía autorreferencial, (“Aldao di, pensa...”). Continúa con “Artilería”, onde ten cabida o amor adictivo, a dependencia, en contraposición o amor san, o que ve as virtudes e as cousas boas da persoa amada por riba de todo, e desexa e quere tanto a esa persoa polas cousas tan boas que ten, case como unha contraposición entre o día e a noite. E para finalizar atopamos “Estacada”, que supón unha reflexión sobre a propia creación do poema, da proximidade ou distancia da poeta co texto que escribe, pero sobre todo sobre o feito de que o poema é tal cando alguén o le, e como se volve día (polo tanto luz) cando alguén o le, e que afortunada é a poeta porque así sexa. Desde unha visión global neste poemario fálase do amor; é un canto e unha louvanza aos amores bos e correspondidos, resáltanse, nese sentido, as cousas boas da persoa amada. Inclúe trazos do autorreflexivo e do metaliterario, apélase a si mesma nos poemas e reflexiona sobre o propio proceso da escrita e o sentido e significado do poema e da poesía en xeral. Finalmente falar da importancia do corpo, existimos e somos esencia porque primariamente somos corpo.

Referencias varias:

- Ramón Nicolás, “Agasallos con moi boa letra”, *La Voz de Galicia*, “Fugas”, “Libros”, “En galego”, 21 decembro 2018, p. 8.

Referencia o poemario de Lucía Aldao, *Todo isto antes era noite*, e destaca o carácter narrativo da súa poesía así como o estilo directo que resulta operativo para visitar a memoria.

Além, Tamila, *Tremenda muller*, SL: Edición do autor, abril 2018, 60 pp.

Despois de *Darling Bolboreta* (2015), un libro cargado de poemas claramente intimistas, aparece *Tremenda muller*, o segundo poemario de Tamila Alem (Ourense, 1994), quen desta volta centra a súa poética na figura e na voz das mulleres. Este é un traballo de

autoedición, revisado polo editor Xavier Paz e coa colaboración da deseñadora gráfica Anaïs Kerbrat, quen bosquexou o debuxo da portada a partir do contido dos poemas. Aínda que con certos matices de carácter autobiográfico, o certo é que este poemario pretende alzarse como unha voz dunha protesta colectiva. A temática fundamental ten que ver coa denuncia das problemáticas concretas das mulleres e a reivindicación do feito de ser muller nunha sociedade patriarcal. Neste poemario fálase das mulleres que viven oprimidas, pero a través do que semella unha rabia controlada que se reflicte no feito de que estes poemas agroman dunha necesidade de ser escritos, para propoñer unha nova forma de ser muller, libre de grillóns e cancelas.

Referencias varias:

- Lucía Montáns, “A rebelión da ‘Tremenda Muller’”, *La Región*, “Agenda”, “Presentación libro”, 13 xullo 2018, p. 20.

Anuncia a presentación de *Tremenda Muller* de Tamila Alem na Galleira de Ourense, segunda obra da autora, de temática feminista, despois de *Darling Bolboreta*.

- Xiana Cid, “Café, tostadas y un buen libro, ¿hay algo mejor?”, *La Región*, “Verano”, “Planes y enredos”, “Ourense de 5 en 5”, 27 xullo 2018, p. 24.

Realízase unha sucinta revisión da oferta literaria de autoría ourensá, na que se recolle o poemario de Tamila Alem, recién presentado. Na obra reflexiónase sobre o machismo na sociedade, dende un punto de vista rabioso pero “controlado”, fronte ao máis intimista *Darling bolboreta*. Canda ela, Rochi Nóvoa, Arancha Nogueira ou Celia Parra.

Álvarez del Caño, Víctor, *A pel do silencio*, Barcelona: Bulebule, col. Poesía, xuño 2018, 91 pp. (ISBN: 978-84-09-03332-4).

A pel do Silencio é un poemario póstumo de Víctor Rodríguez do Caño, publicado con motivo da conmemoración do 50 aniversario do autor e co gallo dos 25 anos do seu falecemento. O libro é unha homenaxe e foi editado polo seu irmán, a partir de textos inéditos escritos hai máis de 25 anos polo autor. O título que dá nome ao exemplar, *A pel do silencio*, provén dun dos versos do primeiro poema do mesmo e é un encabezamento moi ben escollido porque condensa á perfección a lírica e o sentido da obra. Precisamente a verba ‘silencio’ é unha das máis recorrentes ao longo do poemario. A temática é variada, pero o a cuestión do amor é unha das máis importantes; o poeta escribe das súas propias vivencias e sobre as súas primeiras experiencias amorosas. Non podemos destacar un único motivo, pero hai un condicionante que marca constantemente os seus poemas; a contorna xeográfica e climática no que el vive. Desta forma, vai aparecer un elemento recorrente e transcendente en varios poemas, a néboa, fenómeno meteorolóxico moi característico do Ribeiro, onde estaba a súa casa paterna. Outro feito destacable está relacionado co recurso da intertextualidade a través de moitas referencias históricas e mitolóxicas, feito que se relaciona cos estudos en Arqueoloxía, Antropoloxía e Historia Antiga do propio autor. Podemos resumir a súa como unha lírica profundamente panteísta.

Barral Calvo, Daniel, *Dialética*, A Coruña: Medulia Editorial, col. Poesía. Premio de

Poesía O Facho 2018, 66 pp. (ISBN: 978-84-94812-4-4)

Poemario de Daniel Barral galardoado co Premio de Poesía O Facho 2018 e publicado o mesmo ano. Encomeza cunha cita de Gloria Fuertes “...todo esto y algo no digo sucede,/ cuando el amor enciende sus bengalas/ *Ni tiro, ni veneno, ni navaja*”. A obra divídise en tres partes, unha primeira sen título, a segunda, intitulada “Post scriptum I: carta de 18 de marzo de 2017” e a terceira, “Post scriptum II: carta de 18 de maio de 2017”, para rematar cun “epílogo”. Os poemas aparecen só titulados no índice do libro, adoitan ser composicións curtas de menos dunha páxina. No eido formal o poema non se restrinxe a ningún tipo de métrica ou estrofa, pois a totalidade de textos amosan un claro verso libre. No plano temático, a meirande parte dos poemas amosan un carácter intimista a través dunha voz poética que alude directamente a lembranzas e situacións vividas cunha parella. Atópanse gran cantidade de motivos, en primeiro lugar filosóficos, tales como referencias á síntese hegeliana, ao marxismo ou ao existencialismo, por outra banda, referencias propias da mitoloxía helénica, como os Efebos, Penélope ou Ganímedes, mais tamén se presentan referencias xeográficas a través da toponimia con alusións ao río Miño, Mondariz, Ourense, Compostela, Barcelona ou Berlín. Ademais das referencias literarias mediante personaxes da literatura helénica da época clásica tamén se alude ao poemario *Carne de Leviatán*, de Chus Pato. Tamén son constantes as alusións a elementos naturais, xeralmente paisaxísticos, que contrastan coas referencias urbanas e que, nalgún caso, serven para establecer unha crítica de carácter ecolóxico. Finalmente, o “epílogo” do poemario ofrece unha sucinta explicación da xénese da obra escrita en prosa, mais expresada dun xeito lato e con certo cariz poético.

Recensións:

- Ramón Raña, “Todo o que toca a alma”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 685, “Libros”, 18 outubro 2018, p. VI.

Salienta o poemario *Dialética* de Daniel Barral, que versa sobre a experiencia amorosa.

Bellón Tenreiro, Alejandra, *Señardade*, Noia: Toxosoutos, col. Nume, marzo 2018, 70 pp. (ISBN: 978-84-948341-6-5).

Señardade é unha antoloxía de poemas bilingüe en castelán e galego de Alejandra Bellón Tenreiro (Ferrol, 1979). Encomeza o poemario cunha dedicatoria: “Á miña xente. / A todos os que facedes máis levadeira esta señardade” que vén precedida xa dos vinte e tres poemas que o compoñen. Na contraportada preséntase unha breve biografía da autora e unha sinopse da obra. *Señardade* é un poemario introspectivo, coa soidade como tema predominante nesta obra; a poetisa está afastada da súa parella e intensifícase o seu sentimento de saudade. Os poemas, que non adoitan ter unha extensión superior a unha páxina, alternan versos, brancos e libres, curtos e longos. A alma funciona como tropo ó que a autora regresa todo o tempo, como elemento da dita señardade; ela está pechada na súa casa así coma alma está pechada no seu corpo. Está ilusionada polo reencontro, mais triste polo afastamento e vai debullando nas súas poesías cada unha das emocións que vai sentido durante o período de separación. Mais tamén hai cabida no poemario para esas persoas que a axudan a soportar esta situación e a facela máis liviá, ás que fai referencia xa na dedicatoria recollida no inicio do libro.

Recensións:

- Román Raña, “Sincera claridade. No berce de todos os afectos”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 693, “Libros”, 13 decembro 2018, p. VI.

Recensión de *Señardade*, aludindo ao carácter sentimental da obra, na que, ante os desasosegos presentados, a autora amosa o refuxio que brinda a natureza. Indica que o poemario comeza con desgarradores tintes intimistas e evoluciona ata inclinarse ante a Terra.

Blanco Casás, Antón, *Tres estudos para un poema da cidade*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 75, febreiro 2018, 64 pp. (ISBN: 978-84-9151-155-7).

Poemario de Antón Blanco (Carril, 1996) que, como ben indica o título, pode entenderse como un tríptico, un xogo de triandades que teñen a cidade como nexo fundamental. De forma secuencial describe poeticamente a creación da cidade en tres partes. Podemos resumir a primeira parte como a xénese da cidade primitiva, onde se fala da fundación do espazo comunitario en forma de cidade. Reflexionando arredor de quen a creou e como, os habitantes primitivos que chegaron á planicie e a habitaron facéndoa fogar, empregando o concepto de exploración como cronotopo da cidade. Tamén fai alusión á cidade desde o punto de vista social, aludindo ás penurias desta cidade primitiva, onde, entre outras cousas, escasea o alimento. Na segunda parte do poemario temos unha nova cidade, o título do décimo poema, “Renovación”, é moi significativo do que é esta segunda parte do poemario. Pero tamén a palabra caída ou decadencia da propia cidade, caracterizada pola fame, a enfermidade e a opresión. A estrutura da cidade é relevante desde o punto de vista arquitectónico pero tamén a súa organización social e xerárquica. O peso e significado do mar acompaña á cidade pero non forma parte dela, non así o que o humano extrae del. A cidade ten murallas; están as cousas que están dentro da porta da cidade e o que está máis alá. Na última parte, a vista, a mirada e o miradoiro cobran, se cabe, máis peso que nas partes anteriores. A cidade prérgase sobre si mesma, e prodúcese a decadencia da mesma, e con esta o fin da comunidade e a chegada do individualismo.

Recensións:

- Román Raña, “Discurso arquitectónico”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 668, “Libros”, 10 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 617, “Libros”, 19 maio 2018, p. 10.

Menciona os matices épicos e antropolóxicos presentes en *Tres estudos para un poema da cidade* e como estes deveñen, mediante sucesos contraditorios cheos de violencia e disfunción, nun lirismo tenebroso.

- Vicente Araguas, “Cidade épica”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.049/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.049, “máis Libros”, 12 agosto 2018, p. 32.

Comenta a publicación de Blanco Casás e confesa que, logo da lectura, quedou tan ás escuras como cando comezou e que se sentiu mesmo abrumado e agobiado. Sinala que lle parece máis épico que lírico e máis prosa que verso. Remata dicindo que, ao seu modo

de ver, o libro está deshumanizado e cheo de grisura.

Referencias varias:

- D. S., “Topografía alucinada”, *Sermos Galiza*, n.º 288, “fóradeserie”, 15 marzo 2018, p. 3.

Salienta a obra *Tres estudos para un poema da cidade* de Antón Blanco, segundo poemario do autor. Comenta a presenza de poemas deste autor en antoloxías de poesía nova como *No seu despregar* ou *13*.

Cao Martínez, Camilo, *Bosquexos de viaxes e festas populares*, Silleda: Edicións Fervenza, col. Poesía, setembro 2018, 260 pp. (ISBN: 978-84-17094-28-7).

Quinto poemario de Camilo Cao Martínez (Ansemil, Celanova, Ourense, 1945) que, despois da dedicatoria, acolle un total de sesenta e cinco composicións, algunhas delas datadas, que teñen como temática, tal como se anticipa no título, diferentes viaxes e festas populares, moitas delas de carácter relixioso. Santiago de Compostela, o Camiño de Santiago, a celebración do Apóstolo, Santa Susana, a Festa da Historia, de Ribadavia, a Feira do Cocido de Lalín ou a Festa da Filloa de Lestedo son exemplos das temáticas nas que se inspiran algunhas das composicións.

Referencias varias:

- Margarito Flowers, “Un poeta tardío que ya ha publicado cuatro obras en solo dos años”, *El Correo Gallego*, “Gente”, 24 abril 2018, p. 56.

Recóllese o proceder de Camilo Cao Martínez (Celanova, 1945) como escritor tardío, salientando o seu último poemario, no que recorre as celebracións máis tradicionais de Galicia. Súmase aos anteriores: *Rautos de agarimo*, *Cadros de raizame* e *Paxaros, froitas, apeiros labregos e animais campestres*.

- Margarito Flowers, “Poemarios de Camilo Cao Martínez”, *El Correo Gallego*, “Gente”, 26 setembro 2018, p. 56.

Informa da presentación, na residencia Sar Quavitae de Santiago, dos dous últimos poemarios do escritor Camilo Cao Martínez, nomeadamente *Rautos de agarimo* e *Cadros de raizame*.

Carballeira, Paula, *Hai quen escolle os camiños máis longos*, Santiago de Compostela: Edicións Positivas, col. Di-versos, outubro 2018, 53 pp. (ISBN: 978-84-87783-75-9).

Terceiro poemario de Paula Carballeira (Fene, 1972), autora que se dedica tamén ao xénero infantil e xuvenil e ao teatro. A obra está organizada en cinco bloques nos que transforma as historias clásicas populares sobre princesas dende unha óptica moderna, utilizando a prosa poética. Divídese en “O da nena coa carapuchiña vermella”, “O da nena de pel branca como a neve”, “O da nena que atopou a bruxa da casa de chocolate”, “O da nena que durmiu 100 anos” e “Hai quen escolle os camiños máis longos”.

Recensións:

- Mario Regueira, “Mudando o conto”, *Sermos Galiza*, n.º 323, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 22 novembro 2018, p. 6.

Recesiona *Hai quen escolle os camiños máis longos*, obra da que destaca o protagonismo feminino e o proceso de reescritura destes contos populares de Paula Regueira

Castaño, Yolanda, *O puño e a letra*, ilust. VV.AA, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, outubro 2018, 112 pp. (ISBN: 978-84-9121-436-6)

Antoloxía con corenta poemas de Yolanda Castaño e primeiro libro galego dentro do xénero do cómic poético. Os poemas veñen interpretados en viñetas da man de Norberto Fernández, Alberto Taracido, Cristián F. Caruncho, Jano, Fran Jaraba, Xulia Pisón, Paula Esteban, Fran Bueno, Xulia Vicente, David Rubín, Miguel Robledo, Manuel Cráneo, María Ferreiro, Alicia Jaraba Abellán, Víctor Rivas, Kike J. Díaz, Xosé Tomás, Anxo Cuba, Los Bravú, YUPIYETO/María Álvarez Hortas, David Pintor, Kiko Da Silva, Miguelanxo Prado, Roberta Vázquez, Xan López Domínguez, Siro, Xaquín Marín, Rubén Mariño, Pepe Carreiro, Santy Gutiérrez, Martín Romero, Ramón Trigo, Brais Rodríguez, Miguel Cuba, Cynthia Alonso, Arrabaldes, Miguel Porto, Fernando Iglesias Kohell, Tokio e Dani Xove, todos eles artistas do panorama galego. Os poemas seleccionados son unha escolla de composicións escritas ó longo dos vinte e cinco anos de actividade da autora, tal como ela mesma indica no limiar. Os textos, que alternan entre a prosa poética e o verso libre, atópanse nas páxinas pares, na esquerda, e veñen acompañados na páxina da dereita das viñetas dos ilustradores, que conxugan o texto poético coas súas ilustracións, ofrecendo cada unha a visión do artista que a interpreta. Remata con datos biográficos de Yolanda Castaño e dos corenta os artistas que ilustraron a edición.

Recensións:

- Ramón Nicolás, “O cómic poético de Yolanda Castaño”, *La Voz de Galicia*, “Fugas”, “Libros”, “En galego”, 2 novembro 2018, p. 8.

Informa da publicación de *O puño e a letra* da poeta Yolanda Castaño, un poemario encadrado dentro do chamado Comic Poetry, ou cómic poético, determinado por un afán da autora de procurar eses elementos de confluencia entre poesía e outras artes. Neste proxecto colaboran numerosos artistas de banda deseñada que interpretan, sen ningún tipo de imposicións, o poema asignado nunha soa páxina.

- Armando Requeixo, “Bedepoética galega”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordésia”, n.º 1.065/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.065, “máis Libros”, 9 decembro 2018, p. 30.

Salienta a obra *O puño e a letra* de Yolanda Castaño, escolma de poemas das diferentes obras da autora na cal aparecen acompañados por ilustracións de autores como Siro, Christian F. Caruncho e Paula Esteban.

- Raquel López, “O puño e a letra. Inaugurando o cómic literario”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 693, “Banda deseñada”, 13 decembro 2018, p. II.

Comenta a publicación d'*O puño e a letra* de Yolanda Castaño pola editorial Xerais, cómic poético no cal os poemas aparecen acompañados de ilustracións de diversos artistas dirixidos por Xulio Carballo, como son Kiko da Silva, Norberto Fernández, Christian F. Caruncho e Alicia Jaraba.

Referencias varias:

- Rodri García, “A banda deseñada galega poetízase”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 12 novembro 2018, p. 27.

Comenta a publicación do cómic poético *O puño e a letra* que consiste nunha escolma de poemas de Yolanda Castaño acompañados de ilustracións realizadas por artistas dirixidos por Xulio Carballo.

- Daniel Salgado, “Yolanda Castaño. ‘Eu quero baixar a poesía das torres de marfil e contaminala de vida e de mundo’”, *Sermos Galiza*, n.º 323, “*fóradeserie*”, 22 novembro 2018, pp. 4-5.

Conversa con Yolanda Castaño sobre o poemario antolóxico *O puño e a letra*, obra que recolle poemas da traxectoria da autora ilustrados por diferentes debuxantes galegos.

- A. Mariño, “Dos versos de Yolanda Castaño xorden viñetas”, *Faro de Vigo*, “Sociedad”, 16 decembro 2018, p. 44.

Comenta a xénese do poemario de Yolanda Castaño, *O puño e a letra*, e destaca o aspecto híbrido da publicación. En canto ao proceso de creación, destácase a interpretación persoal que cada un dos ilustradores tivo que facer da poesía de Castaño, pois a interpretación plasmada no libro é totalmente libre.

- Iria Figueroa, “Os libros que máis se regalarán”, *Diario de Pontevedra*, “*Extra*”, “Nadal 2018”, 24 decembro 2018, p. 27.

Menciona *O puño e a letra* entre os libros en galego que máis se agasallarán no Nadal.

Castro, Claudia, *Ser, corazón e boca*, A Coruña: Medulia, maio 2018, 42 pp. (ISBN: 978-8494810206).

Ser, corazón e boca é un libro de poemas de Claudia Castro (Santiago de Compostela, 1972). Na lapela da capa preséntase a traxectoria vital da autora, facendo fincapé na súa bibliografía e premios e obtidos e na lapela da contraportada recóllense outros títulos publicados. Encomeza cunha dedicatoria e unha cita de X. M. López Ardeiro en *Un xardín no tempo*. A autora presenta unha escrita completamente libre, non suxeita a ningún tipo de canon, sen empregar ningún tipo de estrutura prefixada. O poemario estrutúrase en tres partes: “*Ego me absolvo*”, con oito poemas de temática autobiográfica, nos que desenvolve o seu eu lírico en poemas como “Voz” e onde atopamos varias alusións á vila de Corme; “*In nomine matris*”, con dous poemas de carácter introspectivo,

“Fillo” e “Borrar a vida, e, finalmente, “*Ceteris paribus*”, con sete poesías onde predomina a crítica social e política. Todas as composicións veñen precedidas dun breve epígrafe agás a que pecha o poemario, “In memoriam”.

Cebreiro, María do, *Soños. Arquivos. Cartas*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Poesía, marzo 2018, 80 pp. (ISBN: 978-84-9121-332-1).

Poemario de María do Cebreiro (Santiago de Compostela, 1976) que comeza coa cita “Tiña vinte anos e non permitirei que ninguén me diga que esa é a idade máis fermosa” de Paul Nizan en Aden Arabia. Os títulos das trinta e oito composicións son, ben letras, ben combinacións de letras e números, de significado dificilmente descifrabel e para o lector. A prosa poética fragmentase, en ocasións, mesmo en capítulos conectados entre eles e gozan dunha clara intencionalidade comunicativa. O texto parece formar unha sorte de diario epistolar, no que autora ofrece pinceladas de reflexións, lembranzas, experiencias vitais. Os poemas son de carácter intimista, nos que afonda en cuestións coma o amor, a morte, o tempo, o desexo e mesmo a propia poesía, empregando unha linguaxe sinxela e un léxico coidadosamente escollido.

Recensións:

- Román Raña, “Da confesión á expiación”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 677, “Libros”, 12 xullo 2018, p. VI.

Análise polo miúdo do poemario *Soños. Arquivos. Cartas* de María do Cebreiro.

Referencias varias:

- Montse García, “Poemas familiares ao unísono”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 18 abril 2018, p. 37.

Anuncia a publicación de *Memoria do corpo*, de Xesús Rábade; *Soños. Arquivos. Cartas* de María do Cebreiro, e *Poesía mínima*, de Helena Villar Janeiro.

Corral Soilán, Cristina, *Ficar*, Brasil: Editora Urutau, marzo 2018, 60 pp. (ISBN: 9788571050471).

Conxunto de poemas de Cristina Corral Soilán (Lugo, 1976) que se abre cunha biografía da autora, presentada como escritora, xornalista e profesora. Na lapela da tapa veñen recollidos breves datos biográficos da autora e na da contracuberta unha síntese do prólogo. Neste, escrito por Saturnino Valladares e titulado “A lucidez da distancia” (pp. 7-11), destácase “o desexo de permanencia a través da palabra”. Vén seguido dunha dedicatoria á familia da autora e dunha cita da canción *Bellis Silvestris*, de Turma Caipira. *Ficar* está composto por vinte poemas breves en verso libre “e un poema narrativo”, tal como indica Saturnino Valladares (p. 11), nos que se ofrece unha achega completamente introspectiva e autobiográfica da voz lírica e nos que a ausencia, fronte ao “ficar”, é a protagonista. Un poemario dedicado completamente aos sentimentos no que o legado familiar está presente, coas avoas Herminia e María, presentadas como as “loitadoras”.

Correa Corredoira, Javier, *Cantar de corpos*, A Coruña: Baía Edicións, col. Baía Branca, maio 2018, 152 pp. (ISBN: 978-84-9995-288-8).

Terceiro poemario de Correa Corredoira (A Coruña, 1952) que se abre co limiar “O corpo oulea en cánticos de amor” (pp. 7-11), asinado por Yolanda Castaño, quen define o poemario como “un rosario de salmos laicos nos que o *eros* trata de escorrentar a morte e puxar a brazo partido pola vida” (p. 7). Dende unha perspectiva intimista, Correa Corredoira presenta unha especie de anecdotario vital relacionado coa súa vida amorosa e sexual, no que o corpo, con todas as partes que o conforman, desenvolve un papel esencial. *Cantar de corpos* é un poemario, con textos de breve extensión, dedicado ao erotismo e ao amor, mais tamén teñen presenza a señardade, a frustración, o cansazo e a decepción amorosa. Nel atópanse constantes referencias a diferentes artes: música, pintura, cinema... que deixan pegada do hibridismo presente nesta obra e da bagaxe do seu autor. Na lapela dianteira do libro ofrécese unha sinopse da bibliografía do autor, presentado como pintor, gravador, escultor e escritor, mentres que na da contracuberta se achegan outros títulos publicados na colección.

Creus, Estevo, *O lugar que non hai*, Premio de Poesía Eusebio Lorenzo Baleirón 2017, Santiago de Compostela.: Chan da Pólvora, maio 2018, 60 pp. (ISBN: 978-84-948565-6-3). RCP

Poemario gañador do Premio de Poesía Eusebio Lorenzo Baleirón 2017 da autoría de Estevo Creus. Comeza cunha cita de René Char, “Había un precipicio na casa, / (...) /A inundación. O campo raso, os desniveis./ as árbores cativas recluíndose en charcos”, e outra de Jorge Barbi, “No hay nada oculto delante de tus ojos”. Deseguido, achéganse un total de vinte tres poemas compoñen a estrutura da obra, carente de índice. Por outra parte, como unha constante no poema atópase a repetición do título “Non” en varios poemas, título que ademais serve de elemento co que construír anáforas determinadas sintacticamente polo adverbio de negación na apertura de cada un dos versos nos que se emprega o recurso. As composicións non contan cunha métrica determinada nin adoitan superar as dúas páxinas de extensión, ao mesmo tempo, a fragmentación produce xeralmente versos curtos sen encabalgamentos. A voz poética diríxese maioritariamente a unha segunda persoa do singular, maioritariamente retratada levando a cabo algunha acción que bosquexa unha escena determinada, porén, en moitas ocasións resulta metafórica. A temática céntrase especialmente no lugar, ademais de situalo nun tempo determinado e en relación ao decorrer deste, polo tanto as alusións a lugares, o emprego constante de adverbios de lugar ou as mencións á medición de distancias serán pingües ao longo da obra e vertebrarán tematicamente a maior parte de poemas. Os motivos máis recorrentes a nivel temático no poemario son a presenza de árbores, a observación, notable en multitude de verbos ou substantivos relacionados coa visión mais a observación, e a inclusión de animais, os cales xeralmente son introducidos de xeito indeterminado ao empregar o vocábulo “animal”, non obstante, as aparicións de cabalos repítense ao longo do texto. O poemario remata cunha adicatoria na páxina final que reza o seguinte: “Ao meu queridísimo amigo e admirado Antonio Fernández Seoane, que un día apareceu coas súas pinturas para que empezara coa escrita./ A Traspediante Danza, compañía coa que paseei a metade desta frase polas galerías de Oviedo sendo corpo ou palabra que camiña”.

Da Aira, Carlos, *Pólvora, Tipos, recomendacións, consellos e advertencias para un tempo de poesía*, Santander: VoráGINE, col. Poemas (in)surgentes, xullo 2018, 165 pp. (ISBN: 978-84-947950-7-7).

Poemario bilingüe en galego e castelán de Carlos da Aira que se abre cunha introdución en castelán titulada “Prender la mecha” realizada polo Colectivo La VoráGINE na que se explican as intencións da edición deste libro e o feito de realizalo en formato bilingüe. A presentación dos poemas artéllase en tres seccións: “Pólvora Viva”, o capítulo máis amplo, con vinte e catro poemas de temática crítica; “Pólvora progresiva / Húmida”, con sete composicións, e “Pólvora Lenta”, con outras sete poesías; estes últimos de carácter máis intimista. Carlos da Aira presenta neste libro poesía combativa, en verso libre que alterna con prosa, na que reflexiona sobre preocupación sociais como a loita de clases, a ecoloxía ou o uso de redes sociais.

Dacosta, Marta, *Labirinto ou memoria*, Vigo: Editorial Caldeirón, col. Poesía, marzo 2018, 80 pp. (ISBN: 978-84-9121-332-1).

Poemario de Marta Dacosta Alonso (Vigo 1966) que abre cunha adicatoria: “a Paco Souto / á súa memoria imprescindible”. O poemario divídese en dúas partes, unha primeira parte introdutoria que consta de cinco poemas e unha segunda que conta con cincuenta composicións. Algúns dos poemas fican intitolados nalgunhas das composicións do final da obra, emporiso, os demais están referenciados pola primeira ou primeiras palabras do verso, marcado mediante o uso de versálicas de xeito coincidente coas referencias do índice. Os poemas intitolados son “Prólogo”, “Arte poética”, “1 de maio”, “Humildade”, “Cavada de fontes”, “A unha vila de castelo no alto” e “Neste lugar do mundo”, presentes nas dúas seccións do poemario. Os diferentes poemas plásmanse a través do uso de verso libre e son de temática variada, formando un corpo heteroxéneo que contén constantes como a cuestión do labirinto e, máis fundamente se cabe, a memoria. Na páxina sesenta e un atópase unha ilustración dunha paisaxe natural de densa vexetación cun paxaro nunha póla, na esquina inferior dereita lese o texto “Cavada de fontes”. Dentro da notable variación de estilos e de escollas léxicas entre os diferentes poemas pódese notar certa predilección por aqueles substantivos e verbos que remiten ás capacidades olfactivas, os cales producen un efecto sinestésico en determinadas pasaxes do poema. Os poemas en moitas ocasións teñen un cariz social e reivindicativo, o cal se expresa de diferentes xeitos, implícito ou explícito, dependendo do poema en cuestión. En canto á disposición dos versos, variará segundo a composición empregado nos versos dalgúns poemas un aliñamento á dereita do corpo do poema, alternando deste xeito o ritmo da lectura. Tanto a linguaxe como a sintáctica que constrúen o corpo do poema permiten unha lectura sinxela e áxil, ao mesmo tempo, a ausencia de xiros significativos axudan a conformar o contido e o discurso dunha forma gradual e agradable.

Recensións:

- Román Raña, “Un poema gamela”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 680, “Libros”, 13 setembro 2018, p. VI.

Fala arredor de *Labirinto ou memoria*, de Marta Dacosta, e destaca a importancia da memoria nesta obra. Tamén recolle algúns dos seus versos.

Referencias varias:

- A. Baena, "Vigo e a súa lembranza nos versos de Marta Dacosta", *Atlántico Diario*, "Vigo", 13 xuño 2018, p. 8.

Anuncia a presentación de *Labirinto ou memoria* de Marta Dacosta na librería Cartabón de Vigo e recolle palabras da autora sobre a obra.

De Felisa, Manoele, **Luna**, Xosé, *A estrada da vida*, pról. Xosé Manuel Lobato Martínez, ilustr. Amalia López Brea, "Luchi", Pontevedra: Arteson Producións, abril 2018, 55 pp. (ISBN: 978-84-16456-77-2).

Libro-CD obra do cantautor Manoele de Felisa e o escritor Xosé Luna, quen uniron os seus talentos neste traballo. Reúne trece temas con letra de Xosé Luna e música de Manoele de Felisa e un corte final escrito e recitado por Luna. A maiores, un proemio de Xosé Manuel Lobato, unha presentación de Manoele de Felisa, diferentes intertextos de Luna que van explicando no libro o sentido e intención de cada canción e ilustracións de Amalia López Brea "Luchi", que dan coloratura e poñen rostro ás emotivas e fondas composicións de Luna. As letras das cancións son textos tirados de diversas obras de Luna (*Da lectura e outras cousiñas*, *Memorias do Cairo*, *Sol rebuldeiro*, *O libro dos bicos*, *90 cousiñas* e *Stradapop*) ou incluídos por este nalgunha outra publicación (así os poemas "A Rosa dos Ventos" e "A Estrada da Vida", tomados do libro *Pereiriños*). O trazo definitorio deste *A Estrada da Vida* é a súa *literariedade*, que deixa sentir a súa pegada non só no carácter poético dos textos musicados, senón tamén nas prosas poéticas que constitúen os intertextos (onde se citan múltiples autores, dende Shakespeare, Valle-Inclán e Cervantes a Xosé Neira Vilas, Xosé Vázquez Pintor ou Avelino Pousa Antelo) e nos paratextos que arroupan a obra, como os escritos prologais de Lobato e Manoele de Felisa xa amentados, as citas iniciais dos temas (Manuel Antonio, García Lorca) ou as dedicatorias das cancións a autores (Olimpio Arca, Rosalía Morlán). A obra tamén conta cunha moi coidada edición en tapa dura, papeis de alta calidade, tintados polícromos, magníficas instantáneas de Anxo Rodiño Millán e un atractivo traballo videográfico incorporado ao cd que coasinaron Pepe Castro e Ukaná Film.

Davó, François, *Ónix, abrollar*, Santiago de Compostela: Edicións Espiral Maior, col. Poesía, setembro 2018, 73 pp. (ISBN: 978-84-947906-6-9).

Poemario do escritor, tradutor e poeta François Davo (Le Mans, 1996). Na lapela da portada, ofrécese unha biografía do autor e recóllense os títulos da súa obra poética. Nos paratextos iniciais, preséntanse catro dedicatorias seguidas de citas de André Bretón e Eva Veiga. Abre o poemario un limiar titulado "Vida mergulhada" escrito por Ramiro Torres e finaliza cunha nota do autor na que explica que todos os poemas do libro son inéditos agás o dedicado a Ramiro Torres. A disposición das composicións poéticas artéllase en torno a catro seccións: "Desde o escuro, agromar", "Cuartetos da pena furada", "Don do mar" e "Estación permanente da muda"; nesta última, todos os poemas están dedicados. As breves composicións de *Ónix, abrollar*, escritas en verso libre, preséntanse como un nexo co mundo natural, que relatan encontros coa natureza e encontros humanos. Ademais da presenza dos elementos da natureza, no poemario tamén

salientan as pingües aparicións de personaxes femininas como a Moura, a nai ou a deusa. Ao longo de todo o poemario, preséntanse constantes referencias a autores, como Xela Arias, André Bretón, Alejandra Pizarnik, Joyce Mansour, Miguel Anxo Fernán Vello, Serge Pey, Xoán Abeleira ou Pedro Casteleiro.

De Barreiro, Ricardo, A+A, (audio-libro), SL: Edición do autor, 2018. (ISBN: 978-84-09-03074-3).

Novo poemario de Ricardo de Barreiro (Lousame, 1974) que comeza cunha nota de agradecemento na que se lle dá un peso fundamental á papiroflexia e onde se chega a afirmar que “a nosa é unha vida sentida en papel”. A continuación aparecen unha serie de versos introdutorios; no mesmo lugar que os versos de grandes escritores pon versos ou frases da súa xente do común, como as veciñas. Os poemas dispóñense ao longo de varias seccións tituladas “Retrospectiva”, “Un verán”, “Un outono”, “Un inverno”, “Unha primavera” e “Outro verán”. A nivel temático destaca, por unha banda a fonda pegada do intimismo máis pesimista; e pola outra o motivo do amor; o amor entre A e A que nos anuncia o título; erixíndose como unha auténtica declaración de amor, onde loar as virtudes da persoa amada recoñecendo que estar ao seu lado saca a mellor versión de quen escribe; onde dar renda solta á paixón e ao desexo; onde perfilar un amor moi pasional e un tanto idealizado; e onde deixar por escrito os lugares compartidos coa persoa amada. Todos estes elementos quedan moi ben condensados neste verso “ti como manaller e representante artístico do amor”. Como elementos recorrentes temos o sexo e o tabaco; pero tamén a presenza dos peixes e outros elementos do mundo mariño, xunto cun vocabulario anosador que fai alusión a realidades contemporáneas (como skype, vuelo charter, grupi, etc). No tocante aos recursos formais destaca o uso da interdisciplinabilidade; combina texto (poesía), imaxe (debuxos e planos ou partituras feitas a man) e audio (os poemas recitados polo propio autor). O curioso desta última parte é o novidoso da súa introdución, non é un CD que acompaña ao libro, senón un código QR que nos re-dirixe a unha páxina web onde atopalos. Os debuxos aos que se fai alusión son de corte surrealista e representan o contacto e a fusión dos corpos, o desexo e o sexo.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Fin de semana de recorrido cultural”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir Aquí”, “De café con Cuca”, 23 decembro 2018, pp. 74-75.

Informa da presentación no Espazo Nemonon do audio libro de Ricardo Barreiro, A+A.

Dopazo, Lara, *Claus e o alacrán*, XVII Premio de Poesía Fiz Vergara Vilariño, A Coruña: Edicións Espiral Maior, col. Poesía, maio 2018, 77 pp. (ISBN: 978-84-947906-5-2).

Poemario gañador do XVII Premio de Poesía Fiz Vergara Vilariño no ano 2017. O poemario consta de catro seccións, o último deles é unha “Nota, aclaracións e agradecementos”. Na apertura da obra achégase a primeira sección do poemario, abrindo cun poema homónimo á propia sección e intitulado “o mar está en calma aínda que é inverno” achéganse dúas citas, a primeira delas de Estevo Creus, que reza “entón/ coido ver os restos dun voo/ e teño a certeza/ do meu corazón enfermo”, seguida doutra breve

cita de María do Cebreiro Rábade, “A soidade é o lugar do monstro”. O poemario continúa coa sección intitulada “lara”, que achega poemas de diferente extensión, dende os catro versos ata varias páxinas. As composicións, ao longo de toda a obra non se corresponden con ningún molde métrico e xeralmente están conformadas por versos non excesivamente longos. En canto á temática, a voz poética comeza falando de si mesma, autoreferenciándose para posteriormente referirse a si mesma como “lara”. O poemario empregará algúns motivos clave, como os insectos (insectos, moscas, formigas) nos que o alacrán goza de especial protagonismo. O diálogo da voz poética produce contextos nos que interveñen “lara”, “claus”, e o “alacrán”. Nas composicións atópanse múltiples referencias ao útero, que en multitude de casos se adxectiva como roto, quizais como unha metáfora coa que facer alusión á esterilidade. En canto ás técnicas empregadas destacan especialmente as anáforas e repeticións, poñendo énfase nos nomes das personaxes que interveñen nos poemas. Outro motivo constante son os ollos, que din emanar formigas. Ao longo do poemario obsérvase unha compoñente claramente existencialista, tamén vinculada coa poesía de Inger Christensen. Na Cuarta sección, “claus”, achégase una resolución ás dúbidas existenciais da voz poética, que deixa entrever que usará o lume, o incendio, para rematar coa incerteza que lle deparan as súas emocións. Finalmente, esta sección remata con dúas citas, a primeira de Lorena Álvarez, “Se puede quemar el mar/ si se le prende fuego”, e a segunda de Federico García Lorca, “y al que le duele su dolor le dolerá sin descanso y el que teme la muerte la llevará sobre sus hombros”. Porén, o último poema continúa despois de ambas adicatorias para pechar finalmente coa sección “Nota final, aclaracións e agradecementos”, unha serie de parágrafos de gratitude adicados a quen axudou á autora na elaboración e revisión do texto, tamén se fai referencia aos poemas recitados por Claus dentro do poemario, os cales son da súa autoría agás o de Inger Christensen. En definitiva, un poemario breve mais dotado de profundidade coa intervención das personaxes no seu interior, intensificada pola narración que decorre os versos.

Estévez, Eduardo, *nós-dentro*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 74, febreiro 2018, 112 pp. (ISBN: 978-84-9151-158-8).

Poemario de Eduardo Estévez (Buenos Aires, 1969) conformado por corenta e oito composicións breves, en verso branco e libre, cuxos títulos se toman do primeiro verso de cada unha delas. Este libro de poemas fala do cotián, do que acontece en calquera fogar, coas súas consecuentes tramas e relacións. Esta cotiandade reflíctese nunha vista á praia, nun xeito de ollar, nunha planta colgada, nunha chamada telefónica, nunha conversa cun amigo... Son poemas do día a día coas propias inxerencias da mesma cotiandade, nos que se atopan pingües referencias metaliterarias. Pecha o poemario unha sinxela dedicatoria: “A María”.

Recensións:

- Román Raña, “Feliz confirmación”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 666, “Libros”, 26 abril 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 615, “Libros”, 5 maio 2018, p. 10.

Salienta a obra *Nós-dentro* de Eduardo Estévez, incidindo na súa alta calidade e na mención a autores como John Berger, Tanizaki e W.G. Sebald.

- Vicente Araguas, “Do posible sosego”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario*

de Ferrol, “Nordesía”, n.º 1.047/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.047, “máis Libros”, 5 agosto 2018, p. 32.

Salienta a calidade de *Nós-dentro* de Eduardo Estévez e sinala algúns nomes de autores mencionados na obra como Berger, Sebald e Cortázar.

Estévez Casal, Ángel, *A casa que me mora*, Cangas: Edicións Morgante, col. Poesía, xuño 2018, 105 pp. (ISBN: 978-8415166702).

Primeiro poemario de Ángel Estévez Casal, onde os elementos ‘berce’, ‘eira’ e ‘lareira’, xa destacados desde o propio limiar, resumen os eixos temáticos que vertebran o conxunto do texto. Trátase dunha reflexión antropolóxica do espazo, concretamente da casa onde se nace e se medra, e todo isto desde unha perspectiva etnográfica e de identidade. A importancia das tres verbas destacadas ten que ver tamén co feito de que son os títulos das tres seccións en que se divide o poemario. O limiar inclúe o poema “A criación do mundo”. A primeira sección, “O berce”, acolle ao redor de vinte composicións nas que a temática fundamental é a infancia, pero tamén os recordos da casa, os elementos da casa que son importantes e que afectan á cuestión da identidade (o lume da lareira, por exemplo). A casa é presentada como sinónimo do fogar; a casa non é unicamente o lugar onde se vive, senón o lugar onde un se inicia e se forma e aprende a lingua materna. Ademais ten por engadido o feito de ser unha casa nunha contorna rural, xa que a casa rural non está illada, está nun lugar que tece e forma comunidade. A segunda sección, “A eira”, está composta por preto de corenta composicións nas que se define a eira como o camiño até a casa, pero tamén o camiño como sinónimo da vida, da andadura que se fai dende a infancia á idade adulta e da importancia da casa (entendida como o fogar) nese proceso. As cuestións existenciais que teñen que ver co eu, que son e que fun, teñen as súas raíces na casa; a lingua materna mármase na casa e casa tras casa constrúese nación. Nesta parte tamén é importante a evocación de imaxes e ideas que teñen que ver coa vida agraria das casas rurais, as colleitas, as terras e os seus traballos, os xornaleiros etc. Tamén é significativa a figura materna como a da dona da casa, quen a fai agradábel e confortábel, pero tamén quen a dirixe e sostén. E, finalmente, cabe destacar, para esta sección, o tema da soidade que é agora a casa, dende que os fillos non están, pero, sobre todo, dende que os tempos modernos (en contraposición aos do avó) e os cambios na contorna rural (por exemplo o acoutamento do espazo de pesca) baleiraron a casa (onde antes eran oito). Finalmente aparece a sección, “A lareira”, composta por preto de trinta textos que, en termos xerais, rescatan o imaxinario tradicional da lareira, sentar ao seu redor e compartir cantigas e contos; créase nos temas presentados nas outras partes. Como novidade inclúe un poema que relaciona construír unha casa (pedra a pedra) con facer un poema (palabra a palabra), e tanto a casa como o poema van en nós, inacabados. No tocante aos recursos formais destaca o uso dunha métrica certamente regrada, facendo uso da rima asonante e combinando varios tipos de estrofas. Finalmente, no plano formal destaca o uso de recursos da lírica oral e o recurso da intertextualidade a través de grandes figuras das nosas letras como Rosalía ou Celso Emilio.

Fernández Sanmartín, Celso, *A cama de meu avó Manuel Sanmartín*, A Coruña: Apiario, col. Cera Labrada, n.º 7, novembro 2018, [50] pp. (ISBN: 978-84-947389-3-7)

Poemario de Celso Fernández Sanmartín (Lalín, 1969) que comeza cun “Caso do meu avó rosas altas” e cun breve texto no que o autor anticipa, como o título do poemario anuncia, o motivo central das composicións: a cama de seu avó materno e este seu familiar. Despois dunha foto do máis coñecido como contacontos, a cuxas costas se nos indica que aparece esa moble familiar desmontado e tapado, dun texto que comeza “Cando nevaba”, centrado nos tempos de dura invernía, de caza e de fame, e dun “Enchín o saco de neve/non teño nada”, o poemario divídese en catro partes: “Cedo”, “Unha”, “Dúas” e “Tres” en cuxas composicións o eu lírico achégase a como se aborda o momento da escrita; ao contacto coa terra e coa natureza e aos ditos e saberes transmitidos por seu avó; ao moble gardado (a cama) e a esa persoa vinculada (o avó) cos recordos que ambos traen consigo. Unha homenaxe a quen xa non está, o avó Manuel Sanmartín Méndez, en composicións de verso libre e sen puntuación.

Fitas, Fernando, *Subversiva liturgia das mãos*, XXXIII Premio de Poesía Cidade de Ourense, ilust. capa Fátima Valente, Culleredo-A Coruña: Edicións Espiral Maior, col. Poesía, n.º 277, 3 maio 2018, 82 pp. (ISBN: 978-84-947906-4-5). ■

Poemario de Fernando Fitas (Campo Maior-Alentejo-Portugal, 1957) escrito seguindo a norma reintegracionista. Preséntase dividido en dúas partes compostas por vinte e sete poemas a primeira, e por vinte e oito a segunda. A primeira parte encabézana dous versos tirados d’*A Musa Irregular* de Fernando Assis Pacheco e ábrese cun “Preâmbulo” (p. 13) que serve de presentación e punto de partida para a viaxe vital que se recolle nos restantes poemas, que xiran ao redor da importancia da memoria, plasmada en obxectos e sensacións lembradas. A segunda parte encomeza con catro versos de Sidónio Muralha e iníciase co poema “Voltemos ao inicio” (p. 45) dedicado á memoria de José Leão e que supón o comezo dunha revisión do camiño andado, observado dende a imaxe das mans que simbolizan a reinvencción.

Franco Caaveiro, Carmela, *Alá onde nos leve o vento*, ilust. Miguel Ledo Roca, limiar Yago Rodríguez Yáñez, Noia-A Coruña: Toxosoutos, col. Nume, 2018, 50 pp. (ISBN: 978-84-948341-8-9).

Debut literario de Carmela Franco Caaveiro (As Pontes-A Coruña, 1999) en formato de poemario conxunto co ilustrador Miguel Ledo Roca (As Pontes-A Coruña, 1999) que se abre coa dedicatoria “A Yago, ás do noso vento”, o poema “Coma ventos fuxidos”, tirado de *Nimbus*, de Xosé María Díaz Castro, e o “Limiar” (pp. 9-10) de Yago Rodríguez Yáñez, datado en Lugo no mes de xuño de 2018 e no que sinala que, dende o título, “desprende unha terríbel verdade: a nostalxia da existencia, a xeito de remorsos, lembranzas ou emocións arrebatadas” (p. 9) e que “a mesma portada fai que albisquemos un universo difícil de comprender, de non ser pola colaboración interartística” (p. 10). Refire ademais que no poemario “asistimos á expresión dos sentimentos por medio dun enfoque amoroso, familiar ou social” (p. 10); que “os símbolos celtas que introducen cada composición confiren carta de natureza a un libro personalísimo” e aclara que as sombras presentes no poemario “respiran tenuemente, de esguello, agardando indecisas no instante do coñecemento”(p. 10). Respecto aos autores, refire que o ilustrador posúe unha “sensibilidade especial” (p. 9) e a autora textual “caracterizábase por unha bagaxe cultural, na que semellaba doado percibir a autonomía lectora, a carón dunha palpable humildade” (p. 9). O poemario componse de vinte poemas numerados ao comezo de cada

un deles e ao lado de símbolos celtas e con citas de autores galegos (Yago R. Yáñez, X. Andrés López González, Lois Pereiro, X. M. Díaz Castro, Fiz Vergara Vilariño, X. L. Méndez Ferrín, X. Vázquez Pintor e Manuel María) e foráneos en todos os poemas, agás o primeiro. Os poemas reproducense nas páxinas impares e as ilustracións nas páxinas pares. Combínanse poemas intitulados e outros non e variedade de enfoques temáticos se ben prima o paso do tempo, o amor, a ausencia, o silencio, o esquecemento, a necesidade de expresarse nos versos libres e con rima asonante.

Referencias varias:

- Cristina Arias, “Dous rapaces ponteses debutan no mundo editorial cun libro de poesía ilustrada”, *El Progreso*, “A Chaira”, 9 setembro 2018, p. 20.

Informa da publicación do libro de poesía ilustrada *Alá onde nos leve o vento* de Carmela Franco e Miguel Ledo, editado por Toxosoutos. O libro contén poemas de Carmela Franco a partir dos cales Miguel Ledo creou as imaxes que os acompañan.

Giráldez Domínguez, Ramona, *Tardes de domingo*, ilust. Luz Arufe, Noia: Toxosoutos, col. Nume, 2018, 60 pp. (ISBN: 978-84-947719-8-9).

Poemario de Ramona Giráldez Domínguez. Comeza con dúas citas, a primeira é de Ricardo Carvalho Calero “Douscentos mil quilómetros/ afastam-te de Vénus/ nom te seja propicio” e unha segunda de Manuel Antonio “As nosas soedades/ veñen de tan lonxe/ como as horas do reloxe”. Deseguido, ofrece un sucinto texto titulado “A modo de introdución”. Por outra parte, o poemario consta de trinta e nove poemas de verso libre, porén, nalgúns versos e pódese deducir certa musicalidade no plano fonético, especialmente nos vocalismos. Os poemas resultan breves e algúns deles, como “Solpores”, “Tarde na cidade”, “Outono”, “Primeiro amor”, “Neve no mar”, “Blue moon”, “Brétema”, “O kamikaze”, “Medo”, “A memoria”, “A derradeira tarde”, “Ausencia” e “Tardes de verán” van acompañados de ilustracións de Luz Arufe. A meirande parte de poemas son de carácter intimista, nos que se afonda en cuestións como o paso do tempo e as mudanzas que atopa unha voz poética ante o tempo ido. As composicións semellan facer un percorrido polas lembranzas dende un presente nostáxico. No referente á dimensión espazo temporal incídese especialmente en espazos e ambientes tranquilos, sexan do entorno urbano ou naturais, convertendo as tardes nun motivo que non deixa de cumprir, asemade, a función de enmarcar unha localización cronolóxica concreta. Outro dos motivos que aparecerá de maneira recorrente é o sol, que en moitas ocasións se materializa a través de referencias á súa luz e ao cromatismo que produce. Tamén teñen presenza as paisaxes marítimas, que se mesturan multitude de casos cos devanditos motivos. Giráldez tamén emprega referencias doutras artes como a pintura e á música, como é o caso de Magritte, no plano pictórico, e de Beethoven ou Elvis Presley, no eido musical. Existen mencións concretas a espazos xeográficos de Galicia, como é o caso do Salnés no poema “Neve no mar”, o río Miño en “O Silencio” ou no mesmo título de “Praza da Quintana”.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Jugando a policías”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 12 maio 2018, pp. 62-63.

Informa sucintamente, engadindo fotografía, da presentación do poemario na Casa da Luz. O acto estivo organizado por Maio Longo.

Gómez, Noelia, *O xiro*, V Premio de Poesía Gonzalo López Abente, Vigo: Edicións Xerais, col. Poesía, n.º 58, novembro 2018, 70 pp. (ISBN: 978-84-9121-457-1).

Noelia Gómez (Rianxo, 1995) é a autora desta obra gañadora da quinta edición do Premio de Poesía Gonzalo López Abente e que se inicia cunha dedicatoria á familia (a seus pais e avoa) e a Antía Otero, así como cun verso de *Elexías a Lola*, de Xohana Torres. Despois dunha composición que se inicia co verso “Situarse no eixe” e vinculada, polo tanto, co título do poemario, divídese este en tres partes: “Contorno”, “Eixe” e “Desprazamento”, cada unha das cales comeza cunha cita de obras de escritoras e escritores pertencentes ás novas xeracións poéticas. Así, a primeira delas ábrese cunha cita de *O cuarto das abellas*, de Antía Otero; a segunda, cunha de *O deserto*, de María do Cebreiro, e outra de *Celebración*, de Gonzalo Hermo, e, finalmente, a terceira iníciase cuns versos de *A distancia do tambor*, de Eva Veiga. As composicións deste primeiro poemario da autora caracterízanse polo emprego do verso libre e dun eu lírico para quen a palabra e a lectura se presentan como fundamentais; un eu lírico que trae ao recordo lembranzas e fala dun ti, ao que homenaxea; que fala da morte; que se amosa crítico con certas tradicións, coa relixiosidade etc. Unha voz poética que se aproxima ao movemento, mais tamén ao equilibrio, este último ofrecido nalgúñas composicións claramente pola escrita.

Hermo, Gonzalo, *A vida salvaxe*, A Coruña: Arte de Trobar, col. Premio Poesía Afundación 2018, 89 pp. (ISBN: 978-84-09-05966-9).

Poemario de Gonzalo Hermo que recibiu o XVI Premio de Poesía Afundación 2018, con xurado composto por Alba Cid, Estíbaliz Espinosa, Xosé Ramón Pena, Xabier Castro Martínez e Luis González Tosar. Na lapela da portada, ofrécese unha breve biografía do autor na que lembra os seus títulos publicados e os premios que recibiu. O poemario ábrese con citas de Rosalía de Castro e Giorgio Caproni, seguido das trinta e unha composicións e un epílogo titulado “Sete achados sobre o poema”. O leitmotiv deste libro de poemas é o encontro coa natureza: a flora, a fauna, os elementos atmosféricos... Gonzalo Hermo convida ó lector a entrar nun bosque como forma de liberación. Explora tamén o desexo, os encontros entre persoas, ou coa natureza. A lingua, a literatura e a propia poesía chegan a interactuar co lector (“Pero un poema, o poema co que soñas, non se deixa apreixar”). Gozan de salientábel presenza as referencias autobiográficas e podemos atopar tamén referencias a figuras literarias e culturais.

Recensións:

- Nieves Neira, “A mística atea de Gonzalo Hermo”, *Diario de Pontevedra*, “*Táboa Redonda*”, n.º 162, 16 decembro 2018, p. 7.

Comenta o poemario *A vida salvaxe* co que Gonzalo Hermo gañou o Premio Afundación de poesía. Salienta a calidade da obra sinalando algunhas das referencias literarias que contén e o desexo como un dos temas principais, presente en outras obras do autor como

Crac (2011) e *Celebración* (2015).

Iglesias Míguez, Moncho, *Tren*, Pontevedra: Editora Urutau, decembro 2018, [56] pp. (ISBN: 978-85-7105-049-5)

Poemario de Moncho Iglesias Míguez. O poemario consta de dúas seccións, unha primeira intitulada “Leste” e unha segunda que leva “Oeste” por título. Na primeira parte da obra atópase un texto de prosa poética, interrompido nalgúns puntos para introducir sucintos fragmentos en verso. A voz poética amosa unha contemplación a través dun ambiente que recrea unha viaxe en tren, non obstante, a mirada da voz poética céntrase no traxecto percorrido empregando multitude de referencias paisaxísticas que se van mesturando con lembranzas e reflexións, moitas delas de carácter intimista. O espazo dende o que se enuncia constrúese a través de multitude de referencias ferroviarias, como os convois ou os pasaxeiros, non obstante, o uso destas referencias produce como consecuencia un ambiente de movemento e viaxe. Por outra parte, o ambiente observado discorre entre o artificial, propio do urbano mais o natural expresada en elementos paisaxísticos propios da natureza. Emporiso, a transición entre os dous tipos de resulta brusca, imprimindo contraste entre o natural e o artificial que se volverá materializar na seguinte sección do poemario. Outra constante, en relación coa viaxe e o desprazamento xeográfico é o propio tempo, apreciábel dende o contido implícito, en contraste coa dimensión espacial, que aparece reflectida de xeito explícito en multitude de ocasións, a través das anteditas referencias en relación á viaxe. Na segunda parte da obra, achéganse oito poemas en verso, intitulados con números romanos agás o primeiro deles, que serve de introdución. No apartado formal emprégase o verso libre mais con técnicas literarias como a anáfora, as composicións contan con un carácter enumerativo no que a suma de elementos compón diferentes metáforas, a través da oposición ou da conexión entre os diferentes elementos. As referencias e o ambiente vólvese máis abstracto e difuso cara o final da obra, non obstante, o último poema volve retrotraer aos elementos principais que vertebran o poemario; o tren e a viaxe.

Referencias varias:

- A. Baena, “O tren lírico que cruza China visto con ollos vigueses”, *Atlántico Diario*, “Vigo”, 27 decembro 2018, p. 8.

Anuncia a publicación de *Tren* de Moncho Iglesias, editada por Urutau e presentada nas librerías Cartabón e Chan de Pólvora.

Lixó, Carlos, *As casas*, A Coruña: Edicións Espiral Maior, col. Poesía, maio 2018, 41 pp. (ISBN: 978-84-947906-2-1).

Poemario de Carlos Lixó (Carreira, Ribeira, 1991), galardoado co XXX Premio nacional de poesía Xosemaría Pérez Parallé. O volume principia cunha cita de Lupe Gómez (Curtis, 1972) e continúa con outra de Antón Lopo (Monforte de Lemos, 1961), antes de dar paso á sucesión de poemas. Canto ao contido, e en consonancia co título, céntrase na vivenda, na que se mesturan a familia, a infancia do eu poético, a aldea natal e a evolución persoal que se vai desentrañando ao longo da obra. A temática pode adscribirse ao intimismo e ao cotián. Canto ao estilo, cómpre salientar o uso tipográfico das letras

redonda e cursiva no corpo dalgúns poemas. O libro finaliza co índice de títulos dos poemas.

Recensións:

- Mario Regueira, “A infancia e os lugares”, *Sermos Galiza*, n.º 303, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 5 xullo 2018, p. 6.

Fala arredor do poemario gañador do Premio Xosemaría Pérez Parallé, *As Casas* de Carlos Lixó.

Referencias varias:

- Xoán García López, “XXX Premio do Certame de Poesía XoséMaría Pérez Parallé”, *Diario de Ferrol*, “Ferrol”, “La ventana”, 31 maio 2018, p. 6.

Dá conta da presentación d'*As Casas* de Carlos Lixó, gañador do XXX Premio de Poesía XoséMaría Pérez Parallé, a cal coincidiu coa celebración do Día das Letras Galegas dedicado a María Victoria Moreno. En relación co poemario, resalta o traballo do Concello de Fene e da Editorial Espiral Maior.

Lopo, Antón, *Corpo*, Premio de Poesía Manuel Lueiro Rey 2018, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Poesía, abril 2018, 96 pp. (ISBN: 978-84-9121-390-1).

Corpo é a última composición poética do escritor e editor Antón Lopo (Monforte de Lemos, 1961) e que lle valeu para facerse co primeiro posto da edición deste ano do Premio de Poesía Manuel Lueiro Rey. Os poemas que compoñen esta peza teñen os seguinte títulos: Escisión; S.T./1; S.T./2; S.T./3; S.T./4; S.T./5; S.T./6; S.T./7; S.T./8; S.T./9; S.T./10; Monte comunal (1 e 2); Cum de senectute scribere; Dispositivo; Opus dei; Paseante; Intervalos de marea (1-8); Absolución; Corrector ortográfico; Superficie de contacto (1-5); Love me too; Ámbito circundante (1-5); A constelación (1-8); Aliaxe; Nature souvent magnifique (1-4); A cova da lontra (1-3); Infancia; Polo camiño real; Solvento volátil; Correspondencia; Músculo; Perímetro nómade. A nivel xeral podemos destacar no plano temático a poesía, o amor, o sexo e a morte como motivos recorrente. Tamén destaca neste plano o tratamento dos distintos estados da materia en relación ao corpo e ao ser, o corpo non deixa de ser materia. Ademais incorpora consideracións de carácter metaliterario, en tanto que reflexiona sobre o proceso de escrita do poema e compárao coa materialidade do corpo. En definitiva trátase dun conxunto de suites que se poden ler a modo de performance e que conteñen paisaxes de fisicidade mariña en combinación coa xeografía literaria. No tocante á forma destaca o versolibrismo, a ausencia de rima e a liberdade estrófica. O libro remata cun epílogo titulado “De corpora” a cargo de Luís Cochón (un dos membros do xurado), onde se recolle que o xurado escolleu por unanimidade a obra de Lopo como o poemario gañador da sexta edición do Manuel Lueiro de Poesía. Tamén reflexiona sobre o propio poemario, fai unha crítica da súa forma e do seu contido e destaca catro motivos fundamentais: a razón da poesía, a razón do amor, a razón do sexo e a razón da morte.

Recensións:

- Luís Cochón, “De corpora”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, “Tribuna libre”, 20 abril 2018, p. 39.

Salienta o poemario *Corpo* de Antón Lopo.

- Román Raña, “Sentirnos a destempo”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 671, “Libros”, 31 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 620, “Libros”, 9 xuño 2018, p. 6.

Informa da publicación de *Corpo* de Antón Lopo, un poemario que a través de cada unha das súas pezas trata de indagar sobre a escura raíz que nos conforma ou o desexo de transcender a impiedade do tempo.

- Vicente Araguas, “Corporal”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordésia*”, n.º 1.049/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.049, “máis Libros”, 19 agosto 2018, p. 32.

Fala arredor de *Corpo* de Antón Lopo, poemario gañador do VI Premio Lueiro Rey, salientando a súa calidade e recollendo palabras de Luís Cochón, membro do xurado.

Referencias varias:

- Montse García, “Antón Lopo”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “*Agenda*”, “Para todos los públicos”, “*Letras*”, 18 abril 2018, p. L10.

Anuncia sucintamente a presentación do regreso á poesía do autor monfortino, tras gañar a última edición do Premio Lueiro Rey.

- ECG, “Arturo Casas e Fran Alonso presentaron en Santiago o novo libro de Lopo, ‘Corpo’”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 19 abril 2018, p. 37.

Comenta a presentación de *Corpo* de Antón Lopo na Libraría Chan da Pólvora, obra gañadora do Premio Lueiro Rey, na cal participaron Arturo Casas e Fran Alonso.

- Ana Abelenda, “Galicia es última tendencia en libros”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “En portada”, “*Cultura fresca, razón aquí*”, 20 abril 2018, pp. 2-5.

Cita a Yolanda Castaño, Javier Pintor e Laura Ferrero con respecto ás súas opinións sobre a situación actual da literatura en Galicia. Menciona a única escola galega de escritura creativa, coordinada polas poetas Antía Otero e Dores Tembrás na Coruña; as editoriais Apiario, Chan da Pólvora e Aira; e tamén as librarías Moito Conto, Berbiriana, Numax, Cronopios e Trama pola súa importante contribución á literatura galega. Ademais, fai referencia ás recomendacións para o Día do Libro do poeta ao fronte de Chan da Pólvora, Quico Valeiras: *Camuflaxe* (2017), de Lupe Gómez e *Conversa ultramarina* (2010), de Lois Pereiro; e da libraría Trama: *Long Play* (2017), de Lois Pérez). Xa por último, menciona o gañador do Premio Manuel Lueiro Rey: Antón Lopo con *Corpo* (2018).

- Santiago Jaureguizar, “Luis Seoane cavando, arando e gravando”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 128, 29 abril 2018, p. 8.

Artigo adicado a un repaso pola vida e obra de Luis Seoane no que a autor cita varios versos do último poemario de Antón Lopo.

- R. L., “Corpo”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 132, 13 maio 2018, p. 6.

Repasa o contido do poemario *Corpo*, de Antón Lopo, e destaca as referencias xeográficas e toponímicas do texto, ao mesmo tempo que o vencella a outras obras, como *Os eidos* de Uxío Novoneyra, o recurso espacial de Antón Lopo.

- ECG, “A monfortina Mónica Sánchez publica libro”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 23 agosto 2018, p. 37.

Mostra a aposta de Chan da Pólvora pola Feira do Libro de Monforte, inaugurada cun pregón de Lois Diéguez. A editora presenta o primeiro libro da poeta monfortina Mónica Sánchez, *Ad inferos* (2018); a Deputación de Lugo presenta a edición de *Os Eidos* (2018); e Teresa Moure a plaquette *Não tenho culpa de viver* (2017), ademais de acompañar a Antón Lopo na presentación de *Corpo* (2018).

Millán Otero, Xosé Manuel, *As cinzas de Pasolini*, Noia: Toxosoutos, col. Nume, xaneiro 2018, 77 pp. (ISBN: 978-84-947719-7-2).

Este poemario de Xosé Manuel Millán Otero (Bueu, 1964) comeza cun prólogo do tamén poeta Xosé Daniel Costas Currás, caracterizado por un ton moi poético e que vén a sintetizar o contido do poemario a través dun símil co cinema. Continúa coas distintas partes nas que se divide o poemario e onde se conteñen os poemas. Na primeira parte, “Invisibles pasan vidas”, nun só poema o poeta fai pasar ante nós a vida, convertendo cada estrofa nunha escena ou fotograma: o paso das estacións, o paso da infancia á adultez, o paso dos amores que xa non son, etc. Continúa cunha segunda parte, “A dama do Alicorne”, dividida en sete poemas dos que só o primeiro vai titulado (“Hôtel de Cluny, 1989”), e que xiran entornando a un amor do pasado e á posibilidade de sentirse mozo a través das lembranzas dese amor que xa non é. Así, con París de fondo, vai percorrendo as paisaxes de todas as viaxes que fixeron xuntos o poeta e a súa amada, lembrando a súa pel, a calor do seu sexo, os momentos que viviron un ao lado do outro, lamentándose, finalmente, polo desamor. A terceira parte, “Obituario”, está composta por seis poemas titulados: “Pour-bou, 26.9.40”, “Hotel Roma, 27.8.50”, “Modelos”, “Requiem por Leopoldo María Panero”, “Contribución involuntaria do poeta Paul Celan ao progreso de mecánica de fluídos” e “Morrer en domingo”, na que a temática vén anunciada dende o propio título, a morte que todo o cambia, a morte dos/as poetas que marchan coas palabras no domingo, facendo necesario encher este oco con homenaxes, cantos de ledicia e tristeza polos/as que xa non están (Pizarnik, Paul Celan, Leopoldo Panero ou Diego Riobó). A cuarta parte, “As cinzas de Pasolini”, está composta por quince poemas dos que só os números oito e quince van titulados (“Pregaria muda por Antonio Gramsci” e “Post-scriptum, 2 de novembro, 1975”), o resto aparecen sinalados por unha data que pode referir a cando foi escrito o poema (ou non). Trátase de escenas de toda unha vida nun ano de escenarios e poemas combinado coa idea de pór a revolución nas mans de Pasolini, co concepto de metacinema, e o laio polas culturas populares. A quinta parte, “Tríptico de San Petersburgo”, está formada por tres poemas sen titular que anuncian que estamos chegando ao final do filme e que só faltan por percorrer as rúas de San

Petersburgo, lugar propicio para o reencontro. Finalmente, a sexta parte, “O viño acedo”, está composta por cinco breves poemas sen titular que nos permiten albiscar os créditos que anuncian o desenlace e, con el, as conclusións nas que se reclama a vitoria das perdedoras, de todas as vítimas da humanidade e as súas cinzas. Ao final do libro inclúese o índice de contidos

Recensións:

- Lucía Novas, “A cinza sobre as pezas de xadrez”, *Tempos Novos*, n.º 259, “Protexa”, decembro 2018, pp. 82-83.

Fai referencia á aparición do autor na antoloxía *Para saír do século* (1997) e ás súas obras anteriores *Este é o tempo de sal* (1992) e *As palabras no espello* (1995). Explica que a obra pivota arredor da figura de Pasolini (escritor, poeta e director de cine italiano), dos paradoxos do ser humano, do bo e do malo da existencia, do amor e do pasamento. Relaciona esta obra co poemario de Ferrín *Con pólvora e magnolias*. Dá conta da pegada moral e revolucionaria que está presente na obra ao se referir aos últimos días da vida de Pasolini. Subliña o desenvolvemento do tema da morte en diferentes composicións poéticas que remiten a outros escritores. Resalta a presenza de poemas de temática amorosa e erótica de pegada clásica. Tamén anota a exploración das fronteiras entre realidade e fantasía que o autor leva a cabo nalgúñas composicións.

Montero, Belén e Juan Lesta, *Versogramas*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Libro/Cinema, maio 2018, 48 pp. (ISBN: 978-84-9151-171-7).

A obra en cuestión consta dun libro que combina textos descritivos nos que se reflexiona sobre a propia obra e as persoas participantes nela e unha serie de poemas dispostos de modo fragmentario, os cales, ao igual que os textos descritivos, se mesturan con imaxes entrecortadas da produción documental que se atopa na outra metade da obra; un DVD documental en torno á creación videopoética. O libro frágmenbase en seis seccións, “Verso..que?”, de Celia Parra, “Entre a imaxe e a palabra”, de Antía Otero, “Videopoetas. Quen é quen”, fragmento no que se amosan os diferentes poetas e artistas que falan en torno ás súas videocreacións no documental, “Papel”, de Belén Montero, “Ficha técnica”, onde se achegan os créditos do documental e, en último lugar, “Camiños de Poesía”, unha sección que marca diferentes páxinas que conteñen fragmentos do guión do documental expostos ao xeito de poemas. En cada unha das seccións dos autores, Celia Parra, Antía Otero, Belén Montero e Manolo González achegan impresións e reflexións sobre o xénero da videopoesía, conformando unha visión heteroxénea e poliédrica sobre o fenómeno en cuestión, sempre vencellado coa arte e cun carácter literario explícito. Na sección do libro “Videopoetas” achéganse breves notas biográficas dos autores participantes no documental acompañados dunha fotografía dos mesmos, extraída tamén do documental. Os autores e autoras que conforman a nómina son: Yolanda Castaño, Dionisio Cañas, Marc Neys, Miriam Reyes, Hernán Talavera, Elena Chiesa, Eduardo Yagüe, Melissa Diem, Daniel Cuberta, Iria Pinheiro, Eugeni Bonet, Martha McCollough, Antón Reixa e Belén Gache. No documental falarán do seu proceso creativo, da súa visión en canto á videopoesía e todo o que o fenómeno supón. En definitiva, a parte impresa da obra ten un cariz secundario, sendo un complemento informativo ao contido achegado no vídeo documental. Por outra banda, o formato audiovisual serve para exemplificar algunhas cuestións técnicas que o formato papel non podería reproducir de xeito gráfico.

Recensións:

- María Navarro, “Sons, melodías, imaxes”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 671, “Libros”, 31 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 620, “Libros”, 9 xuño 2018, p. 6.

Informa da publicación de *Versogramas*, un poemario intermedial de autoría colectiva no que participan entre outras, Celia Parra, Antía Otero ou Yolanda Castaño, co obxectivo de mostrar a riqueza expresiva do xénero poético.

- Ramón Nicolás, “A vitalidade da videopoesía”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Libros”, “En galego”, 29 xuño 2018, p. 8.

Salienta *Versogramas*, libro que incorpora un documental creativo, publicado por Galaxia e dirixido por Belén Montero e Juan Lesta a partir da idea orixinal de Celia Parra. O libro e o documental recollen poemas e autores como Antía Otero, Celia Parra, Belén Montero, Manuel González, Dionisio Cañas, Belén Gache, Iria Pinheiro, Yolanda Castaño e Antón Reixa.

Referencias varias:

- Miguel Anxo Fernández, “Fervenza de cine galego para o 2018”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 4 xaneiro 2018, p. 34.

Recomenda o documental *Versogramas* de Juan Lesta e Belén Montero.

- A. Iglesias, “Paseo literario con Diego Ameixeiras y proyecciones de videopoemas en el teatro Principal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de Compostela”, 31 maio 2018, p. 27.

Informa do inicio da segunda Semana do Libro de Compostela (SELIC), con actividades coma un itinerario Compostela Negra, conducido polo escritor Diego Ameixeiras, ou unha dobre sesión de proxeccións no Teatro Principal para acompañar a presentación de *Versogramas*, con Belén Montero, Juan Lesta e Celia Parra, seguido de *Vértice de Versos*, largometraje de Carlos Lorenzo.

Mosquera Camba, Xosé Luís, *Das árbores tropicais e do amor*, XX Premio de Poesía Concello de Carral, ilustr. cuberta do autor, A Coruña: Espiral Maior, col. Espiral Maior Poesía, n.º 276, 2018, 92 pp. (ISBN: 978-84-947906-3-8).

Poemario de Xosé Luís Mosquera Camba (Guísamo, A Coruña, 1961) que toma o seu título dun dos versos da segunda composición que acolle e do que paratextualmente se sinala que comezou a ser escrito “na noite do domingo 30 de outubro de 1977” (p. [93]). Dedicado “a Loli, humildemente, con esta torpe tardanza”, ábrese coa seguinte cita de Inger Christensen: “o que se escribe é sempre outra cousa”. A seguir, acóllense un total de oitenta composicións numeradas onde o amor é a temática principal e nas que un ti tamén é protagonista, mais nas que tamén destaca a poesía como asunto. Textos poéticos de versos libre, nos que é habitual a ruptura, provocada polo emprego de versos moi

curtos, a seguir de estruturas de período máis longo; composicións que intertextualizan con outras obras e autores e que, en ocasións, tamén acollen linguas diferentes ao galego, coma o inglés ou o francés.

Recensións:

- Vicente Araguas, “Tú serás mi baby”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.068/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.068, “*máis Libros*”, 30 decembro 2018, p. 32.

Comenta a obra *Das árbores tropicais e do amor* de Xosé Luís Mosquera Camba, gañador do Premio Concello de Carral.

Nogueira, Arancha, *O único lugar onde ficar inmóbil*, São Paulo: Editora Urutau, marzo 2018, 60 pp. (ISBN: 978-85-69433-76-7).

Arancha Nogueira (Ourense, 1989) estrutura este libro de poemas en tres partes diferenciadas, “A sospeita”, “O naufraxio” e “O único lugar onde ficar inmóbil”, último apartado de onde se tira o título. O limiar foi escrito por Verónica Martínez Delgado e nel defínese a obra como un libro que “berra desde o silencio e visibiliza a dor desde o centro do corpo da muller”. Ábrese o libro coa seguinte cita de Ana Romaní, tirado do poema “Do diario da princesa”: “cando me ve/fregando as frías baldosas/do noso amor/con/lixivia amor/con lixivia”. A nivel de contido, os poemas no seu conxunto transitan por temáticas universais, dende a cuestión da memoria (for individual ou colectiva), a lembranza do pasado e a súa proxección no presente, a perda da nenez, a inocencia, a fugacidade da vida, a ausencia, a reivindicación do futuro como motor de cambio, o amor e a sexualidade. Tamén está patente no conxunto de poemas o propio proceso de escrita, a importancia da palabra como tal, o peso das letras e o feminismo. Recoñécense intertextualidades que poñen en diálogo a súa escrita con poetas da xeración dos noventa como Lupe Gómez ou María Lado. No tocante ao estilo, os poemas constrúense mediante versos de extensión desigual, con estruturas poéticas diversas e nos que os silencios e os baleiros adquiren un protagonismo relevante. A autora opta polo verso libre, sen rima e por un uso abundante de repeticións, o que lle outorga máis carga semántica ao contido. Destaca o grande uso de adxectivación relacionada co visual, co mundo das cores e tamén das texturas, en versos xustapostos que achegan imaxes suxestivas, por veces estáticas ou ben con pouco movemento. Nogueira tamén opta por restrinxir ao mínimo os símbolos de puntuación e as letras maiúsculas, así como por empregar no seu estilo as letras cursivas para chamar a atención de palabras ou versos concretos que se insiren no corpo do poema.

Recensións:

- Mario Regueira, “Camiñando entre a soidade”, *Sermos Galiza*, n.º 294, “*fóradeserie*”, “ao pé da letra”, 3 maio 2018, p. 6.

Fala arredor do poemario *O único lugar onde ficar inmóbil* de Arancha Nogueira.

Referencias varias:

- Mónica V. Lopo, “Arancha Nogueira. Poesía acorde aos tempos”, *La Región*, “Vida”, n.º 2.341, “En confianza”, 6 maio 2018, pp. 2-3.

Informa da súa recente publicación, *O único lugar onde ficar inmóbil*. Define o seu poemario como íntimo e desacougante, xa que está feito dende unha perspectiva feminista e trata as dificultades de lidar coa sociedade de hoxe en día. Vindica o espazo poético como lugar de resistencia e de identificación, xa que considera que a poesía permite dar voz e ao mesmo tempo establecer un diálogo cos lectores.

- Xiana Cid, “Liberarse a través das palabras”, *La Región*, “Agenda”, “Presentación libro”, 21 xuño 2018, p. 22.

Anuncia a presentación do poemario *O único lugar onde ficar inmóbil* de Arancha Nogueira, editado por Urutau, na cervexería Moucho de Ourense. Neste acto participará, ademais da autora, a poeta Rochi Nóvoa.

- Xiana Cid, “Café, tostadas y un buen libro, ¿hay algo mejor?”, *La Región*, “Verano”, “Planes y enredos”, “Ourense de 5 en 5”, 27 xullo 2018, p. 24.

Realízase unha sucinta revisión da oferta literaria de autoría ourensá, na que se recolle o poemario de Arancha Nogueira, no que di reflexionar sobre unha etapa dura da súa vida, tras rematar a carreira universitaria. Canda ela, Rochi Nóvoa, Tamila Alem ou Celia Parra.

- Arancha Nogueira, “O cuarto propio do Nadal”, *La Región*, “Nadal 2018”, “La navidad de... Arancha Nogueira”, 24 decembro 2018, p. 32.

Con motivo da publicación do seu novo poemario, *O único lugar onde ficar inmóbil*, a autora reflexiona sobre a celebración do nadal na súa familia, que foi cambiando o longo dos anos con ausencias e con novas tecnoloxías, pero logrou manter un espírito de familiaridade e pertenza que Nogueira considera o seu cuarto propio.

Nogueira Fernández, Arancha, *spleen en catro tempos*, Noia Toxosoutos, col. Letra inversa, 2018, [55] pp.(ISBN: 978-84-948966-3-7)

Poemario de Arancha Nogueira que foi distinguido co accesit do Premio Francisco Añón de Poesía do Concello de Outes 2018. Abre cunha adicatoria “a Carlos, que se atreve a construír comigo o spleen das nosas vidas, que me aprendeu a sorrir en Santiago e a chamarlles polo nome ás rúas/ a todas as que cada día me abren unha fiestra á súa historia de vida, oculta ás veces por muros e ás veces por vergoñas/ a esa rede que nos salva de ser zombis”. Deseguido, achega tres páxinas de texto de Susana Sanches Arins intitulado “ser em corpo ser em casa ser em ser”. O libro carece de índice, porén, o poemario está dividido en catro seccións: “exterior/día”, “interior/día”, “exterior/noite” e “interior/noite”, cada un destes fragmentos ou capítulos introducen unha cita de Estevo Creus, “Eu perdín a cidade/ á hora en punto dos trens das sete e media”, de Emma Pedreira, “casa/ casa é corpo/ e así arde”, de Susana Sanches novamente, “as semcasa vamos de bar em bar/ non temos horario/ hora de chegada/nem cam que nos ladre”, e unha última de Lois Pereiro, “Agora a penitencia/ os arrepíos./ todo pechado dorme e falsifica:/ frío en conserva ou febre delongada”. Os poemas preséntanse cun título, agás

no caso do poema “cantata do cuarto de alugueiro”, pertencente á cuarta sección”, pois neste caso o poema é dividido en seis partes, marcadas con números romanos. O verso empregado é libre con ausencia de puntuación ou maiúsculas, o cal imprime sensación de *continuum* ao longo da lectura e que rememora o formato dalgunhas obras de carácter vangardista. Por outra parte, a ambientación e o espazo varía entre as seccións de “exterior/día” e “exterior/noite” e as outras dúas, “interior/día” e “interior/noite”. No primeiro grupo achéganse multitude de referencias á cidade de Compostela, facéndose explícita no título do poema “peregrinatio compostellana” ou da mención da Rúa do Vilar, pola contra, no segundo grupo faise referencia a un espazo íntimo e cotián, no que as reflexións estarán marcadas por un ton máis introspectivo, en contraposición ao primeiro grupo, no cal a voz poética semella reflectir unha observación consciente daquilo que a rodea. Ao longo do poemario a temática transalada ao lectorado cara un ambiente estudantil dunha xeración concreta, expresándoo a través dunha mestura de nostalxia e frustración. Ao mesmo tempo, o cariz do poemario conta cun carácter vivencial que se plasma mediante as reflexións achegadas pola voz poética, marcadamente feminina en moitos dos poemas, e que en múltiples ocasións se manifesta mediante o uso de tempos verbais de primeira persoa do singular.

Núñez Delgado, Fátima, *Ninfopoética*, São Paulo: Editora Urutau, col. Poesía, novembro 2018, 52 pp. (ISBN: 978-85-7105-045-7).

Ninfopoética é un libro de poemas de Fátima N. Delgado (O Barco de Valdeorras, 1981). Na lapela da portada ofrécese unha breve descrición da obra, considerándoa un xeito de acceder a unha xuventude atemporal das emocións, que continúa na lapela da contracuberta e vén asinada por Paula Fernández Seoane. Na primeira páxina preséntase a biografía da autora, que recolle as súas publicacións e premios obtidos, así como a mestura da súa vida poética coa súa faceta de actriz e dramaturga. O poemario ábrese cun prefacio da man de Lorena Rei e cunha dedicatoria “A Sara, / tecedeira de segredos, / compañeira de soños.”. O poemario artéllase en torno a catro seccións: “A miña vida senti”, cos poemas “Somos colmea”, “Pinta fachadas” e “O sol dálle medo; “Placenta cinematográfica, composta por “O piano”, “O paciente inglés”, “Lolita”, “Bleu” e “Auga”; “Al otro lado”, cos poemas “I”, “II”, “III”, “IV”, “V”, “VI” e “VII” e “Pirate dreams”, con “Sabedoría Miúda”, “A miña vida é coma un chicle”, “Big prince”, “The green, green grass” e “Twenty-one”. *Ninfopoética* é un poemario intimista, con lembranzas da xuventude e versos que revelan intensidade, incertezas e desexos.

Nunes Brións, Andrea e María Rosendo Priego, *Diáspora do amor balea*, Malpica: Caldeirón, novembro 2018, 52 pp. (ISBN: 978-8409-051-19-9)

Poemario de Andrea Nunes Brións (Marín, 1984) e María Rosendo Priego (Vigo, 1984). Foi galardoado no ano 2017 co XII Premio de Poesía Erótica Illas Sisargas, cun xurado composto por Paco de Tano, Eduardo Estévez e Antón Noceda. Na lapela da portada, preséntanse as dúas autoras, empregando diferentes normativas ortográficas cada unha. Encomeza cunha cita de Circe ou o pracer do azul seguida dos vinte e dous poemas do libro que pechan cun último capítulo chamado “des(a)fiando a diáspora” composto por tres poemas: “O lugar”, “As ganas”, e “Nós”. Os poemas preséntanse coma un diálogo epistolar entre dúas amantes que, ante a distancia, senten saudade e lembran e buscan o corpo estrañado. O erotismo está presente en todas as composicións, na procura do corpo

alleo e na busca da sedución da mente. No capítulo cos tres poemas que pechan a obra, prodúcese o desexado encontro entre as amantes. Os poemas alternan a normativa AGAL e a ILG/RAG, diferenza que nos permite identificar a cada unha das autoras se atendemos á información da lapela.

Outeiriño, Manuel, *Do amado amodo*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 78, xuño 2018, 88 pp. (ISBN: 978-84-9151-187-8).

Poemario de Manuel Outeiriño (Ourense 1962) que comeza cunha cita de Sigmund Freud da obra *Moisés e a relixión monoteísta* (“Desgraciadamente, a capacidade creadora dun autor non sempre obedece á súa vontade; a obra remátase como se pode, e adoito defróntese co autor coma se fose independente e mesmo estraña”) e outra de Joan Airas de Santiago (“porén faz mal, queant'é meu conhecer,/ o que trist'é, que sempre cuida mal,/ ca un pobre ledro mil tanto val/ ca rico triste en que non á pracer.”). A obra conta cun total de trinta e cinco poemas que non están clasificados en ningún tipo de división interna nin tampouco numerados, mais si aparecen reflectidos no índice situado ao final. Os poemas identifícanse mediante un título: “Forma ou Frouma?”, “Do amado amodo”, “Humedén”, “Procurándome o pulso”, “Museo do medo”, “Do refuxio dos signos”, “Un fío de memoria”, “Indisciplina”, “Alento alén”, “Poética”, “Declinación”, “Os reis do refugallo”, “Contrapunto”, “O rosmido do ritmo”, “A poesía explicada ós lacanianos”, “A contrapé”, “Do acontecer”, “Devecer”, “De pedra a pedra, ata a cruz dos farrapos”, “Corremento de terras”, “Lume”, “Sentimento da roza na raza galega”, “Dos escarnios canallas”, “Notación e vestixios”, “Rimbaud, contra a cosmética”, “Do recuncho xeadro”, “Aduaneiros”, “Eco mareiro”, “Ninguén”, “Garabullíños”, “Finitude”, “Acordo novo”, “Oco”, “Confutacións”, “Glifo”. Dentro deste conxunto de poemas pódense sinalar varios que inclúen citas de diversos autores: “Do refuxio dos signos” inclúe uns versos de *Viladomar* de Manuel Antonio (“Cos meus cotelos/ no horizonte imposible/ eu petaba unha interrogación”); “Indisciplina” recolle unha cita de Aquilino Iglesia Alvariño de *Nadal II* (“a mesta carballeira que ninguén prantou”); “A poesía explicada ós lacanianos” cita a obra *Papeles privados (lobotomía)* de José María Álvarez (“Contarle al barman, qué?”); o poema “Ninguén” comeza coa cita duns versos de *Salmo* de Paul Celan (“Beizón, Ninguén./ Por mor de ti queremos/ florecer:/ cara a/ ti”) e finalmente, o derradeiro poema, “Glifos”, inclúe palabras de Eduardo Pondal de *¡Qué barba non ciudada!* (“xeroglífico ousado/ do limo soñador,/ vou, e ignoto a min mesmo,/ escuro enigma eu son”) e de Afonso X (“Entre Av' e Eva/ gran departiment' á”). En canto á temática, este poemario trata cuestións como o paso do tempo, a vida e a morte. A carón destes temas tan amplos obsérvase o máis alá, a transcendencia dos corpos, a corporeidade como testemuña da vida e tamén da corrupción, da morte e do medo.

Recensións

- Diego Ameixeiras, “O pulso inadvertido da vida”, *La Voz de Galicia*, “Fugas”, “Libros”, “Galego”, 10 agosto 2018, p. 6.

Informa da publicación de *Do amado modo* de Manuel Outeiriño, un poemario caracterizado por facer uso dunha abraiante habilidade para o xogo de palabras e o diálogo certo coa alusión cultural, que reflicte ese desconcerto que paira na atmosfera da contemporaneidade.

Pallarés, Pilar, *Tempo fósil*, Santiago de Compostela: Chan da Pólvora Editora, maio 2018, 46 pp. (ISBN: 978-8494769894).

Despois de 11 anos de silencio, Pilar Pallarés (Culleredo, 1957) regresa á literatura con este poemario. *Tempo fósil* é en maior medida un libro sobre o paso do tempo, pero non desde o tratamento e a indagación da nostalxia. O libro xira arredor da destrución do lugar, da familia e da imposibilidade de deixar pegadas indelebles e resúmese en que a aniquilación, consumada a través da contemplación, é unha cuestión colectiva. Contén 35 poemas que responden aos seguintes títulos: Da ruína; Soña; Aquí os nenos; Fora mellor; Como o cais; Entre o alento; Tres gatas; Como adminstro; O novo lar; Poderíache dar; Equivocáronse; Varrendo; A voz que podería; Imos inventariando; Enumerar; Chumbo; E a cada casa; Montes de terra; E así vingar; Tes a boca; Tan lonxe; Niños; Fomos sombras; Óllanos; Non houbo barca; Que busca; Aquí o non-tempo; Ti agora; Sobrepoñome; Fomos; Aquí estou; Esta luz; Cortesía; Agora soña; A biqueira. No plano formal destaca polo versolibrismo e pola brevidade dos poemas.

Recensións:

- Teresa Seara, “Utopía do intacto”, *Grial*, n.º 219, “O espello das letras”, xullo, agosto e setembro 2018, pp. 102-103.

Explica que o poemario pivota arredor do feito de que a autora perdeu a casa familiar con motivo da construción dun aeroporto e que a temática da obra abrangue o desamparo, a ausencia de futuro, o recordo, a dor, as vivencias, o apego, o íntimo e o abandono dunha forma de vida. Destaca a vertente racionalista da obra para tratar cuestións como o baleiro, a solidariedade, a ausencia de xustiza, a perda da memoria a falta de liberdade ou a ruina. Resalta o carácter universal do poemario e a consecución do eterno e da parálise temporal a través da palabra poética. Subliña a dispersión do individuo que ten lugar na obra e o sustrato de esperanza. Por último, fai referencia á obra anterior da autora titulada *Livro das devoracións*.

Referencias varias:

- Montse García, “Pilar Pallarés”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “*Agenda*”, “*Para todos los públicos*”, “*Otros actos hoy*”, “*Literatura*”, 21 xuño 2018, p. L10.

Informa da presentación, na librería Chan da Pólvora, da última obra da autora, coa presenza desta.

- Mario Álvarez, “Pilar Pallarés falou en Chan da Pólvora do seu ‘Tempo fósil’”, *El Correo Gallego*, “*Tendencias*”, 22 xuño 2018, p. 45.

Comenta a presentación de *Tempo fósil* de Pilar Pallarés publicado por Chan da Pólvora Editora que cumpre dous anos de traxectoria. En dita presentación participaron a autora, o editor Antón Lopo e a poeta Eva Veiga.

- M.G.M., “Pilar Pallarés. ‘A miña intención é procurar a palabra exacta’”, *El Ideal Gallego*, “*Sociedad*”, 9 agosto 2018, p. 36.

Comenta a presentación de *Tempo fósil* de Pilar Pallarés na Feira do Libro da Coruña e recolle algunhas palabras da autora sobre a obra.

- Ramón Rozas, “Da ruína da razón nace a palabra”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 152, 22 outubro 2018, p. 6.

Fala arredor de *Tempo fósil* de Pilar Pallarés, editado por Chan da Pólvora, e salienta a súa gran calidade ao igual que poemarios anteriores desta autora como *Leopardo son* (2011), *Livro das devoracións* (1996), *Entre lusco e fusco* (1980) e *Sétima soidade* (1980).

- Fernando Ontañón, “El tiempo y la poeta”, *La Opinión*, “Opinión”, 19 outubro 2018, p. 23.

Informa da publicación de *Tempo fósil* de Pilar Pallarés, un poemario que xira en torno a un dos grandes temas da nosa vida e da literatura, o tempo.

Parra, Celia, *Pantallas*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 79, setembro 2018, 100 pp. (ISBN: 978-84-9151-194-6).

Poemario de Cecilia Parra que encomeza cunha adicatoria e diversas citas. A adicatoria contén o seguinte texto: “A miña nai, polas lecturas e as palabras. Ao meu pai e á miña irmá polo apoio. A Alejandro, pola luz. No referente ás citas que aparecen a continuación comeza coas palabras “Soy un espejo que al reproducir evoca” de Cristina Peri Rosi, deseguido continúa cunha cita de Ludwig Feuerbach, “E sen dúbida o noso tempo prefere a imaxe á cousa, a copia ao orixinal, a representación á realidade, a aparencia ao ser”, en terceiro lugar reproducense as palabras de Byung-Chul Han, “O problemático non é o aumento de imaxes, senón a coacción icónica de converterse en imaxe”, e, por último, cítanse as seguintes palabras “Pero que importa se este é o milenio máis curto, se hoxe os espellos menten” de Cristina Ferreiro. En canto ao poemario en cuestión atópase fragmentado en tres seccións, as cales achegan visións diferenciadas sobre a temática do poemario, conformando así unha perspectiva poliédrica, non obstante, as referencias entre os poemas de cada unha das partes son constantes. Por outra parte, a voz poética tamén será heteroxénea ao longo das composicións, porén, o discurso continúa cun marcado criticismo sobre o xeito que a sociedade ten de relacionarse cos medios dixitais. Cada unha das seccións presenta varios poemas de verso e métrica libre, xeralmente sintéticos e de non máis dunha páxina de lonxitude. Na primeira parte do poemario, titulada “Mundo. Cartografía do Reflexo”, achéganse múltiples reflexións sobre as propias pantallas, como receptáculo da atención humana e como emisor de información multimedia, en base a esta percepción os poemas transcenden tratando de plasmar a repercusión social que adquire o uso cotián de medios dixitais, deste xeito reflíctese a pantalla e aos sistemas dixitais como interlocutores asépticos que funcionan unicamente como transmisores de información entre dous entes humanos. As referencias internet e o emprego de motivos tales como o píxel, a luz a artificialidade comezarán nesta parte do poemario máis serán constantes e pingües ao longo da obra. Na segunda sección do poemario, intitulada “Os antigos. Fragmentos de diario atopado”, a temática muda lixeiramente, sen deixar de lado o ambiente dixital e tecnolóxico que impregna a totalidade da obra, achegándose ás relacións sociais a través de soportes telemáticos ou das redes sociais, na dualidade existencial e identitaria que implica moitas veces o

emprego da rede, onde o suxeito se reduce a unha dimensión icónica. Na terceira parte do poemario, titulada “O desexo. Siciar a Luz”, a temática afonda na artificialidade dos medios dixitais en canto á comunicación social, facendo fincapé na adaptación das pulsións humanas aos medios dixitais que se presentan como unha canle aséptica, pasando dende a implicación pictórica que supoñen as imaxes nunha pantalla até as ondas sonoras que se debuxan nun sintetizador de voz para representar o son. O poemario abonda en referencias tecnolóxicas e informáticas, que son empregadas para crear unha atmosfera dixital como é a linguaxe binaria ou o léxico relacionado co mundo de internet e da programación. En conclusión, a autora achega unha reflexión social e existencial da especie humana ante a revolución dixital, na apertura de novas canles e medios de comunicación que se mesturan con tendencias sociais propias da posmodernidade.

Recensións:

- Mario Regueira, “A luz do LED”, *Sermos Galiza*, n.º 315, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 27 setembro 2018, p. 6.

Comenta o poemario *Pantallas* de Celia Parra, sinalando a participación da autora noutros proxectos como *Versogramas*. Salienta a importancia da tecnoloxía nesta obra e contrástaa con outras obras da literatura galega como *Últimos brúidos* (2016) de Marga Tojo.

Referencias varias

- Elisabet Fernández, “A poesía sustenta todo este universo influido polas pantallas”, *La Región*, “Ciudad”, “Personaxe do día”, 9 outubro 2018, p. 14.

Conversa coa poeta Celia Parra arredor da publicación do seu poemario *Pantallas* na editorial Galaxia, obra que aborda un futuro afastado afectado pola importancia dos aparellos electrónicos e na cal se empregan técnicas propias de ámbitos como a fotografía, o cine ou a publicidade.

Paz Montenegro, Conchita, *Convulsións-Convulsiones*, Almería: Círculo rojo, col. Poesía, setembro 2018, 88 pp. (ISBN: 978-84-9194-422-5)

Poemario bilingüe galego-castelán de Conchita Paz Montenegro, editado en Círculo rojo e de pouca distribución.

Referencias varias:

- María L. Viñas, “Conchita Paz Montenegro. ‘Gústame escribir en liberdade, en simbiose coa natureza’”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, “Literatura”, 19 xuño 2018, p. 56.

Informa da presentación do poemario bilingüe galego castelán de Conchita Paz Montenegro *Convulsións-Convulsiones*, a cal tivo lugar na librería Trama de Lugo.

- María L. Viñas, “Conchita Paz Montenegro. ‘Os meus poemas son como os raios nun día de tormenta’”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 20 xuño 2018, p. 74.

Informa da presentación do poemario bilingüe galego castelán de Conchita Paz Montenegro *Convulsións-Convulsiones*, a cal tivo lugar na librería Trama de Lugo.

Pedreira, Emma, *Antídoto*, Santiago de Compostela: Editorial Alvarellos, xuño 2018, 142 pp. (ISBN: 978-84-16460-41-0).

Obra bilingüe de Emma Pedreira (A Coruña, 1978) conformada por poemas breves, que se presentan nunha edición bilingüe e ilustrada con imaxes de Xulia Nieto Pereira. Comeza con dúas citas de Banana Yoshimoto e remata coa recensión biográfica da autora e o índice de títulos dos poemas. En canto á temática, pode clasificarse coma intimista desde unha perspectiva feminina. Polo que respecta ao contido, a autora aborda os pensamentos tirados das situacións vividas polo eu poético feminino. Ademais, están presentes algúns temas universais coma o amor, a melancolía, o medo e a tristeza, que constitúen algunhas das emocións tratadas.

Recensións:

- Mario Regueira, “Os vellos e bons velenos”, *Sermos Galiza*, n.º 311, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 30 agosto 2018, p. 6.

Co motivo da publicación de *Antídoto* de Emma Pedreira, obra na cal se atopa o poema “Lista da compra da viúva”, fai un repaso por outras obras da autora como *Bibliópatas e fóbólogos* (2017), *Os cadernos d'amor e os velenos* (2001) e *Velenarias* (2002).

- Antía Marante Arias, “Os versos valentes”, *Grial*, n.º 220, “O espello das letras”, outubro, novembro e decembro 2018, p. 83.

Comenta que a obra xira, entre outros temas, arredor da soidade, das pegadas físicas da dor, do transcorrer do tempo, das penurias, dos desenganos, do medo, e a falta de cambios. Indica que a autora recorre a unha voz lírica feminina en primeira persoa a través da cal amosa esperanza e resalta a importancia da obra á hora de destacar a faceta correspondente aos infortunios e á fragilidade que caracteriza a todo ser humano. Recolle certas referencias intertextuais presentes na obra e sinala que o poemario conta con ilustracións de Xulia Nieto Pereira.

Referencias varias:

- Borja Casal, X. F., “Emma Pedreira. ‘Sempre imos cara a un futuro que nunca vén’”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 3 agosto 2018, p. 39.

Conversa con Emma Pedreira arredor do seu poemario *Antídoto*, o cal inclúe o poema “Lista da compra da viúva” que foi galardoado co Premio Jovellanos 2017 como mellor poema do mundo.

- C. A. “Emma Pedreira presenta el libro con el que ganó el certamen literario vilalbés”, *El Progreso*, “A Chaira”, 19 agosto 2017, p. 15.

Anuncia a presentación de *Antídoto* de Emma Pedreira, obra gañadora do Premio de Poesía do Certame Literario de Vilalba e editada por Alvarellos.

- Montse García, “Emma Pedreira y Beatriz García presentan nuevos trabajos”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Para todos los públicos”, “Literatura”, 20 setembro 2018, p. L10.

Dá conta da presentación dos novos traballos das poetas Emma Pedreira e Beatriz García, en Chan da Pólvora e na Librería Couceiro respectivamente.

Pereira Valcárcel, Manuel, *Albas e Epílogos/ Albas y Epílogos*, ilustr. Ana Cristina Lapiedra Argachal, Silleda: Edicións Fervenza, col. Poesía, novembro 2018, 116 pp. (ISBN: 978-84-17094-31-7).

Noelia Gómez (Rianxo, 1995) é a autora desta obra gañadora da quinta edición do Premio de Poesía Gonzalo López Abente e que se inicia cunha dedicatoria á familia (a seus pais e avoa) e a Antía Otero, así como cun verso de *Elexías a Lola*, de Xohana Torres. Despois dunha composición que se inicia co verso “Situarse no eixe” e vinculada, polo tanto, co título do poemario, divídese este en tres partes: “Contorno”, “Eixe” e “Desprazamento”, cada unha das cales comeza cunha cita de obras de escritoras e escritores pertencentes ás novas xeracións poéticas. Así, a primeira delas ábrese cunha cita de *O cuarto das abellas*, de Antía Otero; a segunda, cunha de *O deserto*, de María do Cebreiro, e outra de *Celebración*, de Gonzalo Herme, e, finalmente, a terceira iníciase cuns versos de *A distancia do tambor*, de Eva Veiga. As composicións deste primeiro poemario da autora caracterízanse polo emprego do verso libre e dun eu lírico para quen a palabra e a lectura se presentan como fundamentais; un eu lírico que trae ao recordo lembranzas e fala dun ti, ao que homenaxea; que fala da morte; que se amosa crítico con certas tradicións, coa relixiosidade etc. Unha voz poética que se aproxima ao movemento, mais tamén ao equilibrio, este último ofrecido nalgunhas composicións claramente pola escrita.

Recensións:

- Vicente Araguas, “Da beleza”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.043/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.043, “máis Libros”, 8 xullo 2018, p. 32.

Fala da última obra de Manuel Pereira Valcárcel, *Albas e Epílogos*, a cal conta con ilustracións de Cristina Lapiedra.

- Román Raña, “Serenamente convulsos”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 678, “Libros”, 19 xullo 2018, p. VI

Pozo Garza, Luz, *Pazo de Tor*, Santiago de Compostela: Alvarellos Editora, col. Poesía, decembro 2018, 94 pp. (ISBN: 978-84-16-46045-8)

Poemario de Luz Pozo Garza (Ribadeo, 1922) que encomeza cun índice seguido dun limiar de Víctor Fernández Freixanes intitulado “Música que (mainamente) nos leva”, no cal amenta algunhas das características e fortalezas do poemario mentres achega a súa opinión sobre a obra e a poeta en cuestión. Deseguido, achégase unha nota editorial

titulada “Pazo Garza Pozo”, autoría de Carmen Blanco, onde se dá conta do proceso de edición do libro até a súa saída do prelo, simultaneamente, ofrécense comentarios sobre a obra e a poeta que abundan nas características xa comentadas por Freixanes. O poemario abre cunha adicatoria que reza o seguinte: “Nai tan querida / e agora ando a sentir a chuvia nestes vidros... / ...atrás quedan as aves na luz dalgún domingo / ou no pazo que súbito se me acende a deshora / pois no extremo da noite chega un vento ferido / e logo nin se sabe que foi das nosas vidas... / A Luz Garza Feijóo”. Na seguinte páxina achégase unha fotografía en branco e negro da nai da poeta, nomeada tamén na adicatoria e que volverá a ter presenza no cabo do poemario noutra fotografía en escala de grises. O poemario consta de vinte nove composicións, xeralmente de non máis de dúas páxinas, que adoitan estar divididas en dúas partes ou máis nalgunhas ocasións. Os poemas, no plano formal, compóñense a través do verso libre e dunha disposición clásica na meirande parte de ocasións, non obstante, en escasos momentos poderán aparecer sangrados cara a esquerda, destacando o seu contido ao contraporse ao corpo do poema.

Rábade Paredes, Xesús, *Memoria do corpo*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 76, marzo 2018, 68 pp. (ISBN: 978-84-9151-161-8).

Poemario de Xesús Rábade Paredes. Encomeza cunha adicatoria: “A Helena e Heleniña/ A Cebreiro e Abelardo”. Deseguido, achéganse dous poemas introdutorios que anteceden a unha división en dous bloques que compoñen o corpo do poemario, unha primeira sección intitulada “A viaxe” e unha segunda: “O regreso”. O contido dos textos denota un coñecemento erudito á par que ecléctico por mor de todas as referencias empregadas ademais de alusións a intelectuais, artistas e escritores. Entre os nomes que se introducen ao longo da obra atópanse figuras fulcrais dentro do sistema cultural galego como Rafael Dieste, Manuel Antonio, Luís Pimentel, Álvaro Cunqueiro e Rosalía de Castro, non obstante, tamén se inclúen referencias a pensadores clásicos como Anaximandro, Homero e Sócrates á vez que se contemplan outros autores de cariz canónico e internacional como Hölderling, Bachelard ou Dante. Por outra parte, tamén se fan referencias a personaxes literarios como Adrián Solovio ou Prometeo, recurso que produce un xogo metaliterario e intertextual que se repite ao longo de todo o poemario. Noutro eido, a voz poética semella aludir ao lector, a quen achega multitude de reflexións e pensamentos vinculados coa memoria, tanto dende unha perspectiva gnoseolóxica como sentimental. No aspecto formal atópanse poemas de verso libre, agás a primeira composición que encomeza cun soneto, estrofa poética característica na anterior lírica do autor. As segunda parte da obra efectúa alusións ao contido expresado na primeira, establecendo a propia voz poética un diálogo co antedito.

Recensións:

- Román Raña, “No raro oficio do dicir”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 670, “Libros”, 24 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 619, “Libros”, 2 xuño 2018, p. 10.

Comenta *Memoria do corpo* de Xesús Rábade Paredes, sinalándoa como a súa obra máis madura e recollendo algún dos seus versos.

- Teresa Seara, “Os nomes que fan historia”, *Grial*, n.º 218, “O espello das letras”, abril, maio e xuño 2018, pp. 85-86.

Sinala que a temática do libro xira arredor do pasado colectivo, do retorno á eternidade do fogar e da terra natais, da crítica ao presente, da admiración á nai, dos afectos vinculados ao espazo de Valverde, das ansias de persistir, das dúbidas sobre o futuro e tamén sobre a función do escritor, da volta á infancia ou da proximidade da morte. Pon en relación esta obra coa anterior do autor *Os anos da memoria* (2006) e subliña a influencia dos clásicos e doutros poetas galegos como Rosalía de Castro, Manuel Antonio ou Avilés de Taramancos nas composicións.

Referencias varias:

- Montse García, “Poemas familiares ao unísono”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 18 abril 2018, p. 37.

Anuncia a publicación de *Memoria do corpo* de Xesús Rábade, *Soños. Arquivos. Cartas* de María do Cebreiro e *Poesía mínima* de Helena Villar Janeiro.

- A. Iglesias, “Presentación del libro de Rábade en Couceiro”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, “24 horas de compostela”, 20 abril 2018, p. 24.

Recóllese unha nota breve, acompañada de fotografía, da presentación. O autor estivo acompañado de Ismael Ramos, dende a editorial Galaxia, e de Arturo Casas, que valoraron o tempo, os corpos e os camiños do libro, capaces de devolvernollos ao punto de partida.

- C. L., “La Feira do Libro de Rianxo visibiliza el potencial literario que atesora la villa”, *Diario de Arousa*, “O Barbanza”, 20 xullo 2018, p. 17.

Destaca as actividades realizadas na Feira do Libro de Rianxo, onde Xesús Rábade presentou a súa nova publicación. Ademais, desta obra tamén se presentou *Alentos e desalentos dun de tantos*, poemario de Xesús Santos e *Amor por catro*, de Helena Villar Janeiro.

- C. P. R., “Xesús Rábade Paredes presenta en Vilalba un poemario ‘excepcional’”, *El Progreso*, “A Chaira”, “Vilalba”, 15 setembro 2018, p. 24.

Comenta a presentación do poemario *Memoria do corpo* de Xesús Rábade Paredes na Casa da Cultura de Vilalba. Nela participaron, ademais do autor do poemario, o escritor Martiño Maseda, a escritora Helena Villar Janeiro e a presidenta do Instituto de Estudos Chairegos, Marisa Barreiro.

- Xesús Rábade Paredes, “Sobre Memoria do corpo”, *Sermos Galiza*, n.º 317, 11 outubro 2018, p.7.

Xesús Rábade Paredes fala sobre a súa obra *Memoria do corpo*, sinalando que para el o sentido último da poesía reside nun exercicio de recoñecemento.

Ramos, Baldo, *Cartas dende o esquezno*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 73, febreiro 2018, 80 pp. (ISBN: 978-84-9151-157-1)

Libro de poemas do poeta e artista plástico Baldo Ramos (Celanova, 1971). Comeza con citas de Antonio Gamoeda (“Así / es el olvido; recuerdo / deshabitado.”) e Manuel Antonio (“Este océano desatraco das costas / e os ventos da Roseta / ourentáronse ao esquenzo”) que anticipan ó lector o que vai atopar no contido da obra xunto coa dedicatoria que abre o poemario: “nesta diglosia / do amor / nin sequera o baleiro que nos une / sabemos chamalo / co mesmo nome”. As composicións do celanovés combinan os íntimos pensamentos dun pai a lidar coa perda da memoria en conxunto coas reflexións da súa filla. A presentación dos poemas, que toman como título o primeiro verso, segue a mesma disposición en toda a obra, primeiro preséntase o poema do pai e logo, no pé de páxina, a explicación en prosa da filla. Pechan este percorrido pola desmemoria os versos de Miguel Ángel Curiel: “el pájaro se va / hacia otros ojos / para entrar en el mundo.”.

Recensións:

- Ramón Rozas, “Onde esquecer non é o principio”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Ciudad”, “Rue Saint - Antoine nº 170”, 19 febreiro 2018, p. 6.

Anuncia a publicación de *Cartas dende o esquenzo* de Baldo Ramos pola editorial Galaxia.

- Román Raña, “Cámara escura”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 674, “Libros”, 21 xuño 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 623, “Libros”, 30 xuño 2018, p. 6.

Fala sobre *Cartas dende o esquenzo* de Baldo Ramos, sinalando a importancia que se lle dá á perda da memoria na obra e comenta algúns versos que cita explícitamente.

- Ramón Nicolás, “Afectos que perduran”, *La Voz de Galicia*, “*Fugas*”, “Libros”, “En galego”, 6 xullo 2018, p. 8.

Comenta o poemario de Baldo Ramos *Cartas dende o esquenzo*, sinalando a importancia da memoria na obra.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Un recorrido por el puente de O Burgo”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 3 marzo 2018, pp. 62-63.

Informa da presentación de *Cartas dende o esquenzo* de Baldo Ramos na Galería Nemonon acompañado de Xavier Castro e Francisco Castro, editor de Galaxia.

- Baldo Ramos, “Cartas dende o esquenzo”, *Sermos Galiza*, n.º 288, “*fóradeserie*”, “novidade”, 15 marzo 2018, p. 7.

O autor fala do protagonista da obra e de como afronta a vellez e as enfermidades que a acompañan, é dicir, a demencia e o alzhéimer. Indica que o lector atopará consolo e refuxio, xa que o seu libro transmite optimismo e resistencia a través do amor dun pai polos seus fillos.

- Cuca M. Gómez, “La poesía está de moda”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Gente

a diario”, “De café con Cuca”, 1 xuño 2018, pp. 70-71.

Informa, engadindo fotografía, dunha nova sesión na Librería Paz de Pontevedra de “Teñamos a poesía en Paz”, na que Baldo Ramos e Lorena Conde presentaron os seus últimos poemarios, *Cartas dende o esquenzo* (Galaxia, 2018) e *Entullo* (Deputación da Coruña, 2017), canda a organizadora Tamara Andrés.

-Mariló Pérez, “O poder comunicativo da poesía”, *La Región*, “Agenda”, “Poesía”, 28 setembro 2018, p. 22.

Informa da presentación de *Cartas dende o esquenzo* de Baldo Ramos e *Soneto no alfabeto* de Xoán Carlos Domínguez Alberte na Casa dos Poetas de Celanova.

Reimóndez, María, *Galicia en bus*, XX Premio de Poesía Johán Carballeira do Concello de Bueu, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Poesía, n.º 54, marzo 2018, 111 pp. (ISBN: 978-84-9121-331-4)

Dedicado a seus pais, María José Meilán e Mariano Reimóndez, porque “todos os caminos parten e regresan a vós”, este poemario de María Reimóndez (Lugo, 1975) iníciase cunha cita de *O transporte público rodoviario na Galiza*, de M. Roda, artificio poético que vai collendo peso conforme se avanza na lectura do poemario e serve de contrapunto ás composicións e Reimóndez. O poemario divídese en catro partes: “Puntos de partida”, “Os traxectos”, “As estacións” e “Destino?” nas que as composicións de verso libre amosan o percorrido íntimo do eu lírico, aínda que tamén un percorrido social e colectivo, dende unha perspectiva.

Recensións:

- Román Raña, “Itinerarios, orfandades”, *Faro de Vigo*, “Faro da Cultura”, n.º 667, “Libros”, 3 maio 2018, p. VI/ *La Opinión*, “Saberes”, n.º 616, “Libros”, 12 maio 2018, p. 10.

Fala do espírito transgresor e de denuncia da autora que se percibe en *Galicia en bus* e de que nesta obra as lembranzas inocentes cambian co tempo, alteradas pola experiencia, e provocan un terror retrospectivo. Indica que obra está dotada de reflexión e denuncia, pero tamén dunha dimensión lúdica.

- Ramón Rozas, “O destino feito poesía”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 137, 12 xuño 2018, p. 6.

Salienta a obra *Galicia en bus* de María Reimóndez e publicada por Xerais tras gañar o premio Johan Carballeira.

- Vicente Araguas, “Reimóndez on the road”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.050/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.050, “máis Libros”, 26 agosto 2018, p. 32.

Vicente Araguas destaca a idea do libro, mais que o xeito no que a autora insire o discurso feminista na obra non lle parece o axeitado.

Referencias varias:

- Lourdes Varela, “Tensi Gesteira. ‘Máis que dun ‘boom, eu falaría dunha eclosión mundial da literatura escrita por mulleres”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 690, “Entrevista”, 22 novembro 2018, p. V.

Entrevista á xornalista por mor do seu blog, *Literaturafilia*, na que toca temas de actualidade como a compoñente feminista dalgunha das publicacións do seu blog ou a visión de diferentes autoras sobre a situación da muller dentro da literatura. Por outra parte, declara a súa preferencia por autores e autoras como Míriam Ferradáns, María Reimóndez, Lucía Novas, Mari Luz Esteban e Ismael Ramos.

Rodríguez Fer, Claudio, *A muller, sinfonía. Cancioneiro vital*, Santiago de Compostela: Edicións Ouvirmos, col. Poesía, n.º 114, 2018, 187 pp. (ISBN: 84-85553-45).

Poemario de Claudio Rodríguez Fer (Lugo, 1956). O volume iníciase con citas de Nietzsche, Baudelaire, Verlaine e Brassens. Continúa cun sumario e unha versión do “Prefacio”: *Poetas, os vosos papeis!* do cantautor falecido Léo Ferré. A continuación, comeza a sucesión de poemas, con ilustracións de Carmen Blanco, estruturados en sete seccións: “De poemas de amor sen morte”, “De tigres de ternura”, “De cinepoemas”, “De historia da lúa”, “De a boca violeta”, “De Lugo blues”, “De cebra”. En canto ao contido, o poemario mestura temas intimistas e universais, coma o amor, con outros futuristas e de literatura de viaxes, estando sempre moi presente o mundo da música. Ademais, existe unha gran intertextualidade con outros poetas, coma Rosalía de Castro, e músicos, coma Leonard Cohen.

Recensións:

- Armando Requeixo, “Banda sonora”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.044/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.044, “máis Libros”, 15 xullo 2018, p. 30.

Destaca a traxectoria literaria de Claudio Rodríguez Fer e comenta o poemario *A muller sinfonía. Cancioneiro vital*.

- Francisco R. Pastoriza, “Vital cancionero”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 686, “Libros”, 24 outubro 2018, p. VI.

Comenta *A muller, sinfonía. Cancioneiro vital* de Claudio Rodríguez Fer, obra na que se realiza un achegamento a través da poesía a unha serie de cancións que deixaron pegada na vida do autor.

Sánchez, Mónica, *Ad inferos*, Santiago de Compostela: Chan da Pólvora Editora, agosto 2018, 57 pp. (ISBN: 978-8494856518).

Primeiro poemario de Mónica Sánchez que contén 32 poemas sen titular divididos en dúas partes, tituladas precisamente “Un” e “Dous”. A primeira contén os textos, a segunda

unha colección de fotografías. Trátase de poemas moi breves, algúns dun só verso, pero que condensan un amplo significado. As imaxes reflexionan, fundamentalmente, sobre o paso do tempo, a destrución e a morte. Os poemas tratan os seguintes temas ou motivos: o culturalismo e os mitos clásicos; o existencialismo, o significado da vida e o paso do tempo; o ser e o sentir; reflexións sobre a existencia colectiva; e tamén vestixios de amor e liberdade. A nivel formal destacan as seguintes características: espazo de liberdade e de memoria axitadoras; sintaxes híbridas; e poesía concibida como catábase infinita.

Referencias varias:

- ECG, “A monfortina Mónica Sánchez publica libro”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 23 agosto 2018, p. 37.

Mostra a aposta de Chan da Pólvora pola Feira do Libro de Monforte, inaugurada cun pregón de Lois Diéguez. A editora presenta o primeiro libro da poeta monfortina Mónica Sánchez, *Ad inferos* (2018); a Deputación de Lugo presenta a edición de *Os Eidos* (2018); e Teresa Moure a plaquette *Não tenho culpa de viver* (2017), ademais de acompañar a Antón Lopo na presentación de *Corpo* (2018).

Sánchez Aríns, Susana, *Carne da minha carne*, A Coruña: Apiario, col. Pan de abella, abril 2018, 20 pp. (ISBN: 978-84-947389-1-3).

Poemario de Susana Sánchez Aríns escrito en galego reintegrado. Inclúe os seguintes poemas: “Congelador”: imita un canto litúrxico relacionado co de abenzo dos alimentos; “Cozinha”; “Dose”; “Amassadura”; “Fermento”; “Terapia”: a cebola que fai chorar como terapeuta; “Dicionário”; “Bilbaína”; “Recheio”; “Corrusco”; e “O pão e os peixes”. Son poemas breves e de estrutura tradicional, cun léxico propio do fogar, concretamente da coziña. En definitiva un pequeno feixe de composicións cuxo título evoca ao momento da *Xénese* no que Deus tira unha costela a Adán, modela a Eva, facendoa “carne da súa carne”. O libro, así pois, bebe destas fontes e mesmo abraza, en ocasións, algunhas fórmulas propias de discursos relixiosos, precisamente, para subvertelas, para desacralizalas con ironía, para darlles outro sentido, para cuestionar as consecuencias deste rol tradicional e patriarcal e, sobre todo, para situar o doméstico como núcleo simbólico desde onde se fía todo o demais. Este é un libro onde abrolla a memoria íntima, cruzado asemade pola percepción do paso do tempo, polo eco que deixan as ausencias, pola pegada que xeran as cousas, os sons, os acenos e as imaxes que persisten malia todo. Todo por xunto construído para deseñar un universo íntimo e á vez colectivo dotado doutra ollada, isto é, daquela que se dirixe a onde, probablemente, radica o centro do mundo a través do traballo solidario das mulleres e, concretamente, aquel que fai posible o alimento: ese “prodixio” cotián, ese pan creado na cociña da aldea, talvez porque esa si é a verdadeira creación.

Referencias varias:

- Montse García, “Susana Sánchez Aríns”, *La Voz de Galicia*, “La Voz de Santiago”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Otros actos hoy”, “Libros”, 4 decembro 2018, L7.

Informa da presentación na librería Lila de Lilith do libro *Carne da miña carne* de Susana Sánchez Aríns.

Sánchez Iglesias, Cesáreo, *As bolboretas do Mekong*, Vigo: Edicións Xerais de Galicia, col. Poesía, novembro 2018, 216 pp. (ISBN: 978-84-9121-450-2).

Extenso poemario da pluma de Cesáreo Sánchez Iglesias. A obra encomeza con tres citas, a primeira “As bolboretas eran as almas/ dos guerreiros mortos”, atribuída a “Diccionario de mitoloxía”, unha segunda de Tran Minh-Tong, “A poalla da primavera cesa, a terra está cuberta de renovos./ Suspirantes piñeiros tremen no vento da noite fría./ O brillo do río bebe o fogo do solpor/ Penso que o sangue dos soldados está aínda a secar”, e unha terceira que resulta ser o título dun poema de Uxío Novoneyra, “Irmandiños de Galicia Vietcong”. O poemario fica dividido en sete seccións baixo o epíteto de “Cartografías”, a primeira delas, a modo introdutorio, céntrase en “Oleiros, Madrid, Londres, Hanoi”, non obstante, as seis restantes céntrase en lugares de Vietnam e cada unha delas conta con subseccións, tituladas con referencias toponímicas. O poemario amosa unha escrita próxima á prosa poética, por mor da lonxitude dos versos así como da sintaxe que os constitúen. Dentro de cada unha destas seccións atópanse composicións relativamente curtas, de non máis dunha ducia de versos, se por outra parte, como xa se indicou, estes son bastante extensos. A voz poética asume o papel de narrador e vai guiando ao lectorado por un relato que ten múltiples referencias principalmente histórico sociais, mais tamén artísticas, que agroman en pequenos e descritivos fragmentos poéticos. Malia que a poética estea centrada no Vietnam, os sucesos bélicos tamén serven de xustificación para efectuar unha mestura entre a cultural oriental e referentes artísticos americanos, como pode ser o propio Bob Dylan. Tamén será constante o emprego de referencias histórico culturais vinculadas con Oriente, máis concretamente co Vietnam, algo que dá proba da importancia outorgada a este contexto é a inclusión de un pequeno índice terminolóxico ao final da obra que aclara o significado dalgún léxico propio do Vietnam.

Recensións:

- Ramón Nicolás, “A poesía de Cesáreo ten olor a napalm”, *La Voz de Galicia*, “Fugas”, “Libros”, “En galego”, 28 decembro 2018, p. 6.

Analiza o contido da última publicación de Cesáreo Sánchez Iglesias, *As bolboretas do Mekong*, pondo a obra en relación coas anteriores publicacións do poeta. Destácase o tempo de elaboración do poemario, uns oito anos, ao mesmo tempo que subliña a claridade do poemario.

Silva, Genaro da, *Flor Negra*, Santiago de Compostela: Chan da Pólvora Editora, col. Poesía, maio 2018, 72 pp. (ISBN: 978-84-947698-8-7).

Poemario de Genaro da Silva (Mourete, Pontevedra, 1980). Na lapela da portada preséntase unha biografía do autor, que, ademais de escritor, é enxeñeiro forestal e biólogo de profesión. Encomeza o poemario cunha cita de Ruy Belo: “Não costume por norma dizer o que sinto / mas aproveitar o que sinto para dizer alguma coisa.”. O libro estrutúrase en nove capítulos máis o epílogo. Os capítulos repiten a mesma configuración en catro poemas de breve extensión titulados “Proscenio”, “Sombra”, “Coxia”, e “Desexo”, agás o noveno, no que “Desexo” desaparece e só se presentan os poemas “Proscenio”, “Sombra” e “Coxia”. Canto ós recursos formais, impera o versolibrismo e

gozan de gran presenza os recursos de repetición. En *Flor Negra* abórdanse os medos, o desexo e sobre os propios medos perante o desexo, nun xogo entre máscaras, luces e sombras. Como escenificación destes elementos aparecen os símbolos da natureza: animais, aparecendo os lobos e as quenllas como un soño recorrente; flores e materiais.

Recensións:

- Ramón Rozas, “O camiño en espiral”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 136, 3 xuño 2018, p. 4.

Fala arredor de *Flor Negra* de Genaro da Silva, obra editada por Chan da Pólvora da que sinala a súa gran calidade e recolle algún dos seus versos.

Referencias varias:

- Belén López, “Semente Da Silva”, *Diario de Pontevedra*, “reviSta!”, n.º 918, “Reportaje”, “Quitamerendas”, 9 xuño 2018, p. 8.

Anuncia a publicación de *Flor Negra* de Genaro da Silva na editorial Chan da Pólvora.

Souto Vilanova, César, *Campo aberto*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 80, novembro 2018, 84 pp. (ISBN: 978-84-9151-269-1).

Este poemario de César Souto Vilanova (Noia, 1975) eríxese como unha explicación poética do campo ao mesmo tempo que establece unha limitación antropolóxica deste concepto tan amplo. En aras de deixar fixada esta idea tan complexa, o poeta usa as palabras para pintar a realidade, empregando o verso como arma para explicar o campo. En trazos xerais, o campo é presentando como sinónimo da terra, situándonos nunhas coordenadas socioespaciais concretas. Nesta liña son comúns as alusións precisas á toponimia galega, como por exemplo San Finx, Brandía e Noia, ou referencias significativas á hidrografía, onde teñen unha importante relevancia o Traba e o Tambre. Entre algún dos motivos temáticos recorrentes destacan o piñeiro e as aves, mais tamén o granito e o mármore, todos eles elementos de peso para entender o campo na súa dimensión de natureza en interacción co humano. En definitiva sucédense unha serie de alusións a unha época, a uns oficios, a unhas tradicións e a uns lugares con algo en común, o campo como espazo de expresión e de razón de existir.

Recensións:

- Armando Requeixo, “No corazón da tarde”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordesía”, n.º 1.068/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.068, “máis Libros”, 30 decembro 2018, p. 30.

Informa da publicación de *Campo aberto* de César Souto Vilanova quince anos despois de publicar o seu primeiro poemario, *Sucesos* (2004).

Valcárcel, Jesús Manuel, *Luz de sombra. Una obra-prima do sentimentalismo*, Santiago de Compostela: Editorial Bubela, 2018. (ISBN: 978-84-943845-6-1).

Poemario de Jesús Manuel Valcárcel (Lugo, 1955) que comeza cun prólogo do propio autor no que trata de aclarar que é o sentimentalismo. É así que fala do sentimentalismo como unha corrente do pensamento que ten como obxectivo impulsar, no humano, o artístico e o espiritual, rexeitando os postulados do posmodernismo e, aínda que pareza contraditorio, relacionando dous conceptos aparentemente opostos, ciencia e sentimentos. En definitiva, define e resume o sentimentalismo como a corrente da nova espiritualidade. E así o pon de manifesto ao longo dos poemas que enchen, sen espazos, as páxinas do libro. Toda unha serie de temas de carácter transcendental son trasladados ao poema a través dun vocabulario directo e obscuro. Xa no primeiro poema chega a afirmar que Deus é un borracho fillo de puta. En conxunto e en trazos xerais a poesía aquí recollida trata de explicar o significado da existencia, e faino desde dous puntos de vista, un ligado ao espiritual e ao metafísico e outro asentado no material e no físico. Nun segundo plano tamén é notable o afán de querer ligar a propia existencia humana coa orixe do Universo.

Recensións:

- Vicente Araguas, “Don da sentimentalidade”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.026/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.026, “*máis Libros*”, 11 marzo 2018, p. 32.

Salienta o poemario *Luz de sombra* de Jesús Manuel Valcárcel, publicado pola Editorial Bubela.

Vidal, Clara, *Linguaxes dixitais*, Pontevedra: Editora Urutau, 2018, 51 pp. (ISBN: 978-84-710504-6-5).

Clara Vidal (A Coruña, 1992) estrutura este seu primeiro poemario en dúas partes: “Linguaxe corporal” e “Linguaxe musical”, cada unha delas está composta por dezaoitto composicións. Nel recompílanse un total de trinta e seis textos poéticos escritos, tal como se sinala nun epitexto final, dende 2013 a 2018. Dirixidos en máis dunha ocasión a un ti, os poemas, que mesmo amosan aclaracións a pé de páxina, están enunciados por unha voz lírica en primeira persoa. A lingua, a palabra e o erotismo son algúns dos temas destas composicións de métrica libre nas que o equívoco e a polisemia están moi presentes.

Vila Ribadomar, Xosé María, *O corpo en extinción*, epíl. Emilio Xosé Ínsua, Noia: Editorial Toxosoutos, col. Letra Inversa, n.º 29, agosto 2018, 82 pp. (ISBN: 978-84-948341-9-6).

Este poemario de Xosé María Vila Ribadomar (Cambados, 1970) comeza cunha serie de agradecementos e unha cita tirada de Sobre Héroes y tumbas de E. Sábato. A continuación preséntansenos un total de 69 poemas moi breves (algúns de só dous versos) e sen título. A temática do poemas está vertebrada polos conceptos do amor, do desexo e da paixón, cuestión moi ben resumido no seguinte verso: “o corpo en extinción xamais volve do lume”. Precisamente a imaxe do corpo espido, recorrente ao longo da composición, é o xorne surrealista e de intensos relampos erótico-existencias que dominan tematicamente o texto. É por iso que no outro polo aparecen as cuestións existenciais que teñen que ver co o ser, o tempo e a vida. Tamén son frecuentes os elementos relacionados coas aves e

co mar. O poemario remata cun epílogo a cargo de Emilio Xosé Ínsua baixo o título “Vila Ribadomar: a poesía como ansia”, onde fai unha breve panorámica da traxectoria do autor e lamenta o pouco pulo que se lle dá desde as editoriais. Ademais contrapón as súas primeiras publicacións con esta última, tachando ás primeiras como tendentes á exuberancia e a esta última como precursora dun afán de contención. Remata definindo o poemario como “auténtica poesía”.

Recensións:

- Román Raña, “Con carácter esencializador”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 689, “Libros”, 15 novembro 2018, p. VI.

- Mercedes Corbillón, “Creo que era Carlos...”, *Luzes*, n.º 62, “As libreiras”, novembro 2018, p. 87.

Salienta que se trata dun poemario caracterizado pola transparencia, o hermetismo e a capacidade da palabra para suxerir. Informa de que se trata dun libro de temática erótica que pivota arredor do corpo, do sexo, do fracaso, das feridas, da incerteza, da dor ou da natureza. Destaca o coidado estrutural e estilístico da obra.

Vilas, André, e **Ciro Sánchez**, *Aforismografía*, ????: Editorial ???, col. ???, n.º ???, ??? 2018, ??? pp. (ISBN: 978-84-???).

Poemario híbrido que combina textos de André Vilas (químico, pedagogo e escritor) e grafismos de **Ciro Sánchez** (doutor en Belas Artes). O propio título revela precisamente o contido do poemario, grafismos acompañados de frases concisas (e maioritariamente breves) que condensan un principio moral ou regra, ou viceversa. Tamén presenta unha novidade no formato xa que non vai encadernado, é unha especie de caixa onde se conteñen unhas láminas onde se materializan os grafismos e o texto. A primeira lámina é unha especie de índice de miniaturas do resto de láminas, para orientar á lectora na orde de sucesión das “páxinas”. De todas formas este formato incita ou pode chegar a promover unha lectura disruptiva e iso da orde pode ser un concepto relativo, non podemos determinar que isto sexa realmente un xogo, xa que tamén cabe a posibilidade de que o formato de non ecadernamento estea relacionado co feito de darlle esa disposición de obra pictórica, que nos pode levar a contemplar a peza nunha visión de conxunto. Os textos non van titulados, polo que no canto de facer unha descrición de cada poema limitáremonos a dar unha visión global dos seus temas, estilos e formas. Os temas principais teñen que ver coa vida actual, a tecnoloxía, internet e as redes sociais (un dos poemas constrúese a base de enumerar toda unha listaxe de aplicacións ou palabras vinculadas a internet). A música (Vivaldi, concepto de sonata) tamén ten un peso importante, introduce a interesante idea de que a música ten toques racistas. Outro tema é o da natureza en relación co resto de elementos (os paxaros e as flores) etnográficos, coma por exemplo o viño. Pero o tema principal ten que ver co existencialismo colectivo, reflexionando sobre as penurias do mundo e establecendo unha crítica ao capitalismo, ou cando menos ao pensamento neoliberal, e a inmediatez do mundo de hoxe, o frenético, a superficialidade e a brevidade do tempo. En canto as formas cabe mencionar que se tratan de textos breves e concisos, como corresponde a un aforismo; e os debuxos acompañan o significado dos textos, porén é arte conceptual, polo que a interpretación vólvese completamente relativa.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Mimosas’ en Augal”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 12 abril 2018, pp. 66-67.

Informa da celebración dun relatorio sobre esta obra de arte global que fusiona unha vertente poética e plástica. Alén dos autores, participaron María Xesús López Escudeiro, Antón Sobral e Xiana Vilas.

Vilela, Blanca, *Adeus espido do mar*, A Coruña: Editorial Trifolium, col. Taller de Juan, 2018, 137 pp. (ISBN: 978-8494-56-548-9)

Poemario de Blanca Vilela que comeza cun prólogo titulado “Un longo adeus” asinado por Xulio Valcárcel. Neste prólogo, Valcárcel relaciona o leitmotiv deste poema, o adeus, coa produción anterior (Rosalía é a referencia intertextual máis clara, adiós ríos, adiós fontes...), pero quizais a comparación máis interesante establécea entre a relación do adeus co drama colectivo galego, encarnado na emigración, un dos peores adeuses. Pero tamén nos achega unha primeira impresión ou interpretación do que podemos chamar un longo poema, “estremecido adeus traspasado de dor e de indulxencia, de comprensión e estoicismo”. Os poemas aparecen en versión bilingüe galego-castelán. A continuación cítanse e descríbense as seccións nas que se divide. En primeiro lugar atopamos “Despedida”, que comeza con varias citas (Manuel Altolaguirre e Dulce María Loynaz) e continúa desenvolvendo o poema en 55 partes. Na sección “Adeus ao azul cobalto” comeza cunha cita (Ramón Irigoyen) e continúa cun poema extenso, no que desgarras as súas entrañas e dá o máis triste adeus, o do seu pai. Azul cobalto fai alusión aos ollos do pai, quen tamén era mariñeiro, de aí o título do poema. De forma xeral, podemos citar unha serie de características xerais; trátase dun único poema fragmentado; son versos que contan da perda de seres queridos e das esperanzas rachadas; pero tamén da transformación do eu nun eu alleo; e a perda dos días pola fugacidade do tempo e en consecuencia a perda de moitas outras cousas, os sonhos, as promesas, a ilusión... No tocante á forma destaca polo uso de imaxes surreais, sinestesias, metáforas e o encabalgamento sonoro dos versos.

Villar Janeiro, Helena, *Poesía mínima/ Minimal Poetry*, Santiago de Compostela: Editorial Alvarellos, col. Libros do Sarela, abril 2018, 106 pp. (ISBN: 978-84-16460-32-8).

Este novo poemario de Helena Villar (Becerreá, 1940) comeza cuns agradecementos para todas as persoas que apoiaron desde a Rede a creación deste proxecto. A característica principal ten que ver co seu carácter híbrido, o texto vai acompañado de fotografías tiradas pola propia autora. O título é moi indicativo de todo o poemario, xa que efectivamente se trata de poesía mínima, en tanto que os poemas están compostos por non máis de dous versos. Os poemas aparecen en tres versións, galego, castelán e inglés, e sen titular. As fotografías están claramente relacionadas cos poemas, de feito parecen descrições, en chave poética e polo tanto subversivas, do que as fotografías mostran. Isto pode levar a intuír que o proceso creativo se deu na seguinte orde, primeiro as fotografías e a continuación os versos que evocaban esas mesmas fotografías. No tocante ás

características temáticas destaca a exaltación da natureza: as árbores, os paxaros, as flores, a auga (en forma de mar, en forma de chuva...), o ceo; e todo isto desde a contemplación do sublime, da beleza que, sen lugar dúbida, lle é intrínseca á natureza, sobre todo na estación da primavera. Tamén ten presenza o mar e os elementos do mundo mariñeiro (as dornas, os barcos, as redes). Outro tema recorrente ten que ver coas pegadas do paso do tempo, sobre todo na arquitectura tradicional, que se materializa en ruínas, pero ruínas fermosas e poéticas, non como as ruínas modernas que non son máis que sinónimo de destrución. O poemario pecha cunha breve nota sobre a autora e o poemario (acompañada de foto) onde se recolle a seguinte afirmación que condensa moi ben o significado desta obra poética: “os versos dialogan coa imaxe dun xeito integrador, na procura da emoción e a esencialidade”.

Recensións:

- Román Raña, “Precioso artefacto”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 662, “Libros”, 22 marzo 2018, p. V/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 611, 7 abril 2018, p. 10.

Comenta a obra *Poesía mínima* de Helena Villar Janeiro, poemario trilingüe en galego, castelán e inglés que recolle un conxunto de cincuenta haikus acompañados de fotografías.

- Vicente Araguas, “Poesía trilingüe”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.030/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.030, “máis Libros”, 8 abril 2018, p. 32.

Comenta *Poesía mínima* de Helena Villar Janeiro, poemario trilingüe en galego, castelán e inglés publicado por Alvarellos Editora.

- Armando Requeixo, “En plenitude”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordesía*”, n.º 1.037/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.037, “máis Libros”, 27 maio 2018, p. 30.

Comenta *Poesía mínima* de Helena Villar Janeiro, obra publicada por Alvarellos Editora que consiste nun conxunto de haikus acompañados de fotografías.

Referencias varias:

- Jaureguizar, “Villar Janeiro publica un libro ‘de meditación e rezo para ateos e agnósticos’”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, “Literatura”, 8 febreiro 2018, p. 50.

Informa da publicación de *Poesía mínima/Minimal Poetry*, poemario en galego, castelán e inglés de Helena Villar Janeiro que contén haikus acompañados de fotografías e que foi editado por Henrique Alvarellos.

- Montse García, “Poemas familiares ao unísono”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 18 abril 2018, p. 37.

Informa da publicación, de forma sucesiva e nun intervalo breve de tempo, de tres poemarios procedentes dunha mesma familia de escritores de poesía. Trátase da unidade familiar Rábade Villar, integrada por Xesús, María do Cebreiro e Helena, autores de

Memoria do corpo (2018), *Soños. Arquivos. Cartas* (2018) e *Poesía mínima* (2018) respectivamente.

- Montse García, “‘Haikus’ e imaxes de Helena Villar Janeiro”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Publicacións”, 19 abril 2018, p. L10.

Informa da presentación do libro *Poesía Mínima* (2018), o novo poemario da escritora Helena Villar, por medio dun acto en Santiago de Compostela no que a acompañaron Henrique Alvarellos e Margarita Ledo.

- M. G., “Helena Villar presenta en Rianxo a súa última obra, ‘Poesía mínima’”, *El Correo Gallego*, “Área de Compostela”, “Barbanza. Noia. Costa da Morte”, 28 maio 2018, p. 26.

Fala da presentación de *Poesía mínima/Minimal Poetry* de Helena Villar Janeiro, publicada na colección Libros do Sarela da editorial Alvarellos, no Auditorio de Rianxo. No acto participaron o presidente da Asociación Cultural Barbantia, Pastor Rodríguez. Henrique Alvarellos como representante da editorial e a concelleira de Cultura de Rianxo, Raquel García.

Xil Xardón, Xabier, *Detéxtonos*, Santiago de Compostela: Editorial Positivas, col. DiVersos, marzo 2018, 106 pp. (ISBN: 9788494661396).

Detéxtonos é un poemario de Xabier Xil Xardón (Xinzo de Limia, 1983). Os poemas preséntanse agrupados en cinco capítulos: “Lugar común”, “Lírica indixente”, “Telexornal”, “Cadros do sistema” e “Queremos máis rotondas”. A nivel estrutural, o segundo e o cuarto capítulo gardan a mesma disposición, preséntanse en cada páxina un par de poemas curtos ou epigramas, situados nas partes superior e inferior da folla e deixando un considerábel espazo en branco entre eles. Nos capítulos impares preséntanse textos de maior extensión. Esta agrupación en capítulos dilúese se atendemos á temática, posto que, se ben os poemas gardan relación entre eles, non conforman unidades autónomas. O comezo de cada un dos cinco capítulos vén acompañado dun pequeno debuxo da man de Isaac Xubín. Nos paratextos previos ós poemas recolle a aseveración “non colledes todos” e unha afirmación sobre medios de produción e propiedade privada. En *Detéxtonos*, o poeta comeza con pinceladas da súa infancia e acaba facendo unha análise social, política e cultural desde a súa perspectiva actual baixo un punto de vista crítico, recorrendo á ironía en certas ocasións. A temática deste libro é moi persoal, intimista, de experiencia vital, así poden atoparse referencias á súa nai, á súa casa ou á súa masculinidade. Nesta obra, o escritor presenta un estilo que navega entre versolibrismo e prosa e xoga coa propia sintaxe e a intertextualidade.

Recensións:

- Ramón Raña, “No fío da ironía. De feridoras brevidades”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 687, “Libros”, 1 novembro 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 625, “Letras galegas”, 13 outubro 2018, p. 7.

Recensión sobre o poemario *Detéxtonos*, de Xabier Xil Xardón, onde destaca o carácter irónico, transversal na obra, e que distancia á voz poética da temática plasmada no texto.

No seu comentario do poemario destaca a división en cinco seccións, que se diferencian entre si a través da tipoloxía diferenciada dos poemas que conteñen. Finalmente, destaca a capacidade da súa prosa poética, acadando notables resultados mediante un estilo sinxelo.

- Mario Regueira, “O espectáculo posmoderno”, *Sermos Galiza*, n.º 320, “fóradeserie”, “Libros”, 31 outubro 2018, p. 5.

Inscríbese *Detéxtonos* de Xabier Xil Xardón dentro da poesía civil galega porque malia ter un concepto propio da arte lírica e un carácter alternativo caracterizado pola posmodernidade, segue existindo unha reivindicación.

Referencias varias:

- Paula Palomanes, “Na Limia descoñecemos a nosa historia e temos todo aínda por contar”, *La Región*, “A Limia”, “A entrevista”, 16 outubro 2018, p. 21.

Conversa con Xabier Xil Xardón arredor do seu poemario *Detéxtonos*, presentado na Arca da Noe en Vilar de Santos nun espectáculo conxunto co artista Leo i Arremecaghona.

II. 2. REEDICIÓNS COMENTADAS E FACSIMILES. TEXTOS RECUPERADOS

Castro, Luísa, *Baleas e baleas*, Vigo: Editorial Galaxia, col. Dombate, n.º 77, maio 2018, 108 pp. (ISBN: 978-84-9151-180-9).

Baleas e baleas é a nova edición do poemario publicado en 1988 por Luisa Castro co mesmo título. Na contraportada do libro, ademais dunha breve biografía da autora, preséntase como “un dos títulos máis rompedores das últimas décadas do pasado século”. Esta edición iníciase cunha nota da autora encabezada por un epígrafe cunha cita de Herman Melvill en *Moby Dick* (“and without imagination no man can follow another into these halls”). Na nota, lembra que xa pasaron trinta anos dende a escrita do poemario, mais que aínda recorda nitidamente a imaxe que deu lugar á creación da obra, unha tarde con seu pai no ano 1986 cando se achegaron a visitar a última fábrica de despece de baleas tendo xa ela en mente a súa futura vida en Madrid. Afirmo que o poemario foi o seu xeito de despedirse deste mundo de historias de baleas e tamén a forma de poder ficar nel. O poemario comeza cunha dedicatoria: “Para Ánxela, Fran e Xita, trinta anos despois” e artéllase en catro seccións: “Derradeira viaxe en bicicleta de Nevermore”, configurada en nove poemas breves; “Os ventres das baleas”, con quince composicións; “Sete poemas sobre leóns” e, finalmente, “Preguntou insistentemente Isolda”. O eu poético da obra preséntase como unha muller insubmisiva que se desenvolveu nun ambiente mariñeiro. Aмосa lembranzas dunha infancia dura con constantes referencias ó seu pai, que era mariñeiro e á súa nai, que traballa nunha conserveira (“Ás veces xuro, pero iso é porque non teño pais, mamá.”), así como a outras figuras próximas como o seu avó. Evoca recordos da infancia, da escola, coas monxas, coas compañeiras, cos amores... Reflexiona mesmo desinfrantizando a propia existencia (“Vés / dun viveiro de mexillóns / en lata. Detrás. Detrás da fábrica, onde podrecen / as cunchas / e as caixas de peixe. Un fedor imposible, un azul /que non vale. De alí vés,”).

Recensións:

- Mario Regueira, “O rastro dos cetáceos”, *Sermos Galiza*, n.º 307, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 2 agosto 2018, p. 6.

Salienta a reedición de *Baleas e Baleas* de Luísa Castro en Galaxia da man do poeta Ismael Ramos. Comenta a importancia da obra, que cumpre trinta anos, e sinala outras de temática semellante como *Sucios e desexados* (1987) de Antón Lopo e a antoloxía *A tribo das baleas* (2001).

- Montse García, “Luisa Castro, en la librería Numax”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Literatura”, 23 agosto 2018, p. L7.

Anuncia a presentación da reedición de *Baleas e baleas*, ás 20 horas en Numax, único poemario en galego da autora, que estará acompañada por Antón Lopo e Ismael Ramos.

- Ramón Raña, “No retorno das baleas. Un ceibe fluír que non acouga”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 683, “Libros”, 4 outubro 2018, p. VI/ *La Opinión*, “*Saberes*”, n.º 625, “Letras galegas”, 13 outubro 2018, p. 7.

Informa da reedición de *Baleas e Baleas* de Luísa Castro na editorial Galaxia. Elabora unha breve síntese do contido da obra, citando algúns versos de diferentes poemas para exemplificar características propias do poemario.

- Luz Pichel, “De alí vés”, *Tempos Novos*, n.º 259, “Protexa”, decembro 2018, pp. 80-81.

Explica que a obra presenta, baixo a forma dun diario, temática mariñeira e escolar dende a perspectiva dunha cativa. Informa de que a obra pivota arredor dos avatares da cotidianidade, do mar, do fogar, do colexio e da vila. Destaca a pegada da enfermidade, da dor, da empatía e da aprendizaxe con respecto ao mundo dos mariñeiros e do desacougo e do sexo con respecto á vida no internado. Resalta o retrato da vida dunha vila e dun rural que ofrece a obra a través de diversas estampas biográficas e anecdóticas. Anota o uso da fala popular. Dá conta do percorrido editorial da obra cunha reedición en 1996 en Hiperión e outra en 2004 en Visor ás que lle faltan os poemas sobre as vivencias no internado. Apunta que a presente reedición inclúe de novo estas composicións.

Referencias varias:

- Ana Abelenda, “Luisa Castro. ‘Escribiré outra novela, pero ya no siento esa ansiedad’”, *La Voz de Galicia*, “Fugas”, “Letras”, “Entrevista”, 31 agosto 2018, pp. 4-5.

Conversa con Luísa Castro sobre a reedición por parte de Galaxia do poemario *Baleas e Baleas*.

- Gonzalo Hermo, “Conversa con Luisa Castro”, *Tempos Novos*, n.º 259, “Protexa”, decembro 2018, pp. 77-79.

Entrevista a Luisa Castro con motivo da reedición do seu poemario *Baleas e baleas* en Galaxia dentro da colección Dombate. No tocante á literatura galega explica que a obra pivota arredor das vivencias dunha familia formada por unha nai que traballa nunha conserveira, un pai mariñeiro alcólico e unha filla. Dá conta de que o pano de fondo da obra é a factoría de Morás onde se preparan as baleas. Informa de que a obra constitúe un intento da autora de delimitar a terra galega e o seu apego a ela e que supón un salto da produción da escritora ao conceptual. Apunta que os referentes do poemario foron a obra do grupo Rompente, a de Manuel Antonio, a de Xavier Rodríguez Baixeras, a de Claudio Rodríguez Fer, a de Pilar Pallarés e a de Manuel Rivas. Subliña que a obra comezou a partir dun poema publicado na revista *Favorita* e fai fincapé na pegada feminista da obra. Apunta o motivo de que a segunda edición da obra non incluía as composicións relativas ás vivencias da filla nun colexio de monxas e que se recuperasen na reedición actual. Resalta a dimensión lúdica da obra e mais a colectiva ou conexión co lector.

Dragossán, Wladimir, *O cabaleiro da rosa*, Santiago de Compostela: Edicións Laiovento, col. Ventoalto, n.º 3, agosto 2018, 80 pp. (ISBN: 978-84-8487-410-2).

Este volume de Wladimir Dragossán, nome artístico de Rafael Pintos Méndez (Poio, 1964), é unha reedición dunha obra que xa fora publicada en 2008 por Edicións Bubela na que atopamos unha serie de modificación a respecto da primeira. En primeiro lugar,

no tocante ao índice, xa que a reedición presenta un índice ao uso na primeira páxina onde se dá conta do título dos poemas; na primeira tamén temos un índice mais sen este título, senón co do poemario, e unha disposición gráfica que podería facer que se interpretase, á primeira vista, como un poema. O segundo cambio dáse no prólogo, na segunda edición atopamos un breve limiar asinado por Pedro Lorenzo Macías, mentres que na primeira vai asinado por Xosé Manuel Valcárcel e ten unha extensión bastante máis considerable. Outro cambio atopámolo na inclusión dunha nota do autor na segunda edición inexistente na primeira, titulada “O amor romántico”, na que aclara a temática do poemario e que este vai adicado á súa muller. A cuarta e última modificación é o título do poema número vinte e un, do “Acertixo” da primeira edición pasa a chamarse “Adiviña” na segunda. Entendemos este cambio, por tanto, como unha corrección, xa que a palabra ‘acertixo’ non é aceptada no galego normativo. O resto do poemario continúa igual, o mesmo número de poemas e na mesma orde de aparición. Trátase dun poemario impregnado de amor romántico, intimista, xa que se poetizan os sentimentos do máis íntimo e persoal do poeta. Comeza en Lisboa, lembrando sentimentos vinculados a este espazo, mais tamén está Compostela como outro escenario do amor. É un canto ao amor de estilo renacentista: a beleza da amada, a comparación da súa fermosura coa dunha rosa, etc, onde os termos ‘amor perpetuo’ e ‘amor eterno’ son recorrentes. A rosa é o elemento vertebrador do poemario, anunciado dende o propio título, como Rosa tamén é o nome real da muller do poeta. Tamén atopamos a presenza de figuras míticas de historias amorosas, como Psique e Eros ou Romeo e Xulieta. A nivel formal destaca o uso do verso libre, mais tamén emprega o formato dos Haykus nun poema así titulado.

Referencias varias:

- Sara Calahucle Iglesias, “Wladimir Dragossán. ‘Uno no escoge ser un poeta maldito, eso te toca”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”; “Ciudad”, 20 xullo 2018, p. 11.

Anuncia a presentación d'O cabaleiro da rosa de Wladimir Dragossán e recolle palabras do autor sobre esta obra de temática amorosa.

García Lorca, Federico, *Seis poemas galegos*, Santiago de Compostela: Chan da Pólvora Editora, col. Rabo de Egua, n.º 3, xullo 2018, 45 pp. (ISBN: 978-84-948565-0-1).

Edición de Seis poemas galegos de Federico García Lorca a cargo de Xosé Luís Cochón Touriño e Manuel González González como editores. O libro comeza cun ofrecemento seguido de citas de Albert Camus en *Le mhyte de Sisyphe*, de Landeira Yrago en Federico García Lorca y Galicia e Lawrence Ferlilnghetti en “*Into darkness, in Granda*”. *Landscapes of Living and Dying*. A continuación ofrécese unha presentación dos editores entitulada “A sedución das súas músicas” que precede ós poemas: “Madrigal á cidade de Santiago”, “Romaxe da Nosa Señora da Barca”, “Cantiga do neno da tenda”, “Nocturno do adolescente morto”, “Vella cantiga”, e “Danza da lúa”. Suceden ós poemas os autógrafos de Lorca e os apógrafos de Guerra da Cal. Deseguido, explican os criterios metodolóxicos que seguiron para o establecemento do texto, recollendo as intervencións que realizaron sobre o mesmo e finalizando este apartado cunha ilustración de Lorca realizada por Luís Seoane. Ofrecen tamén unha reprodución da edición orixinal de 1935 para que o lector poida confrontar esta edición dos Seis poemas galegos. Finalmente, na sección “Contornas”, presentan breves ensaios: “Algo seguro presentiu Lorca na poesía galega e en Galicia”, de Xosé Luís Méndez Ferrín; “Galicia, onde Lorca decidiu ser

escritor”, de Isabel Bugallal; “Lorca: amigos, amores e sexo”, de Antón Lopo; “O caso García Lorca”, de Arturo Casas; “Sobre os Seis poemas galegos” de Xosé Sánchez Reboredo e “Tematización, actorización, lírica e imaxinario mítico-simbólico (sobre os Seis poemas galegos de García Lorca), de Arcadio López Casanova.

Referencias varias:

- ECG, “Posta de largo en Chan da Pólvora de ‘Os seis poemas galegos’ de García Lorca”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 29 xuño 2018, p. 46.

Informa da publicación d'*Os seis poemas galegos* de Federico García Lorca pola editorial Chan da Pólvora. No acto de presentación participaron o coordinador da edición, Luís Cochón, Manuel González, Xosé Luís Axeitos e Antón Lopo. O volume recolle colaboracións de Méndez Ferrín, Isabel Bugallal, Antón Lopo, Sánchez Reboredo, Arturo Casas e Arcadio López Casanova.

- Joel Gómez, “Duende”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Sin intención”, 3 agosto 2018, contracuberta.

Considera que o recoñecemento de Federico García Lorca en Santiago de Compostela alcanzou no presente ano o seu punto álxido, ao publicarse en Alvarellos Editora o libro que narra a súa visita a Galicia, e saíren editados en dúas versións, do Consorcio e de Chan da Pólvora, os *Seis poemas galegos*. Desta última salienta a nova e interesante lectura que das composicións ofrece. A continuación, realiza un sucinto repaso pola hemeroteca do xornal, con datos de 1932.

- Miguel Sande, “Baleas’ débello todo aos lectores que mantiveron vivo o libro 30 anos”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 25 xullo 2018, p. 51.

Comenta a publicación por parte de Galaxia dunha edición especial de *Baleas e Baleas* de Luísa Castro con motivo do seu 30 aniversario.

- Joel Gómez, “El gran año de ‘Seis poemas galegos’”, *La Voz de Galicia*, “Cultura”, 23 decembro 2018, p. 42.

Sinala a publicación de tres edicións d'*Os seis poemas galegos* de Federico García Lorca polo Consorcio de Santiago, Chan da Pólvora e Alvarellos.

Lado, María, *amantes*, Malpica: Caldeirón, maio 2018, 48 pp. (ISBN: 978-84-615-4059-4). 2ª edición, corrixida e ampliada.

Segunda edición, corrixida e aumentada, do poemario de María Lado, que obtivo o V Premio de Poesía Erótica Illas Sisargas no 2010. Encomenza a obra con citas de Oscar Wilde, Michael Vaucaire e Raúl González Tuñón e recolle a dedicatoria “se cres que te atopas entre os versos é que falo de ti, dalgunhas desas noites que velamos xuntos. Aínda que en realidade o libro é para m., que me seduce día a día con intelixencia”. Esta segunda edición componse de catorce poemas: “O pescador”, “San Xoán”, “1961”, “O morgado”, “Terzos”, “Paxaros e maceiras”, “O orador”, “Ulises”, “Romeu Poeta”, “Voto de silencio”, “O inexperto”, “O punk”, “O amarrado” e “O cobizoso” e pecha a edición

cunha composición titulada “as melodías dos amantes foron”. Os poemas relatán encontros amorosos illados que teñen lugar en diferentes circunstancias, con versos cargados de sedución, erotismo e paixón.

Recensións:

- Román Raña, “Lóstregos do querer”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 679, “Libros”, 6 setembro 2018, p. VI.

Comenta a reedición na Editora Caldeirón de *Amantes* de María Lado, sinalando a participación desta autora no Batallón Literario da Costa da Morte e do espectáculo poético Aldaolado xunto con Lucía Aldao.

Neira Vilas, Xosé, *Cantos á natureza*, ilustr. Irene Silva, Silleda: Edicións Fervenza, marzo 2018, 28 pp. (ISBN: 978-84-17094-24-9). **LibroCD**

Cantos á natureza é un libro-disco que contén dez poemas de Xosé Neira Vilas musicados por Juan Durán, Xabier Comesaña, María Mendoza, Paulino Pereiro e Margarita Viso. No limiar, titulado “Cando o talento se fai cantar”, Luís Reimóndez explica o nacemento desta obra. No 2015, Cesáreo Torres propónlle a Xosé Neira Vilas a realización deste proxecto, logo da estrea de *Cantos que veñen ao lonxe* e o autor axiña se dispuxo a crear a letra das dez cancións que compoñen *Cantos á natureza*. Xosé Neira Vilas falece antes de ter rematado o traballo de composición e interpretación, polo que se paraliza o proxecto uns meses, mais finalmente se culmina con vontade de honrar a súa memoria. Este limiar vén precedido dunha foto tomada en Gres en setembro de 2015 na que aparece o equipo responsábel deste traballo: Juan Durán, Margarita Viso, Xosé Neira Vilas, Cesáreo Torres, María Mendoza, Paulín Pereiro, Susana de Lorenzo, Irene Silva, Alejo Amoedo e Xabier Comesaña. Cada un dos poemas vén acompañado de ilustracións da man de Irene Silva. O primeiro poema titúlase “Piñeiro” e componse de vinte versos dedicados á árbore asociada ó himno galego, “vexetal emblema de Galicia”. “Paisaxe” é unha composición de estrutura semellante ó anterior poema na que vincula a identidade coa paisaxe verde, atributo que relaciona tamén coa esperanza “Galego son, desta paisaxe / de montañas, ríos, carballeiras, / quérolle a este mundo venturoso, / estou namorado desta terra”. En “Paxaros” enumera diferentes aves que forman parte da fauna galega “e nos dan azos / para seguir felices, satisfeitos / neste anaco de mundo afortunado.”. “No monte” son vinte versos octosílabos que describen a fauna e flora presentes no terreo galego, vinculándoos ó patrimonio da nación; e moi similar en temática é o seguinte poema, “Labradíos”, no que describe o traballo humano nas terras. Os tres poemas seguintes artéllanse en torno á figura da auga: “Querido río”, “Mar noso” e “Auga. En “Alboreo” describe a beleza e ledicia ante a chegada da luz do día e pecha o este poemario con “A vaca galega”, enaltecendo este animal como emblema da vida rural. Péchase o poemario cunha foto individual de cada un dos participantes do proxecto e preséntase o disco.

Referencias varias:

- Cuca M. Gómez, “Quiero viajar a Portugal”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir aquí”, “Gente a diario”, “De café con Cuca”, 13 marzo 2018, pp. 58-59.

Dá conta da presentación de *Cantos á natureza* no auditorio Xosé Casal de Vila de

Cruces, audio libro publicado por Edicións Fervenza que recolle poemas de Xosé Neira Vilas musicados por Césareo Torres, Susana de Lorenzo e Alejo Amoedo.

Novoneyra, Uxío, *Os Eidos*, Monforte de Lemos, Santiago de Compostela: Chan da Pólvora Editora, col. Biblioteca de Mesopotamia, n.º 2, febreiro 2018, 320 pp. (ISBN: 978-84-947698-2-5).

Os eidos de Uxío Novoneyra (Parada de Moreda, O Courel, Lugo, 1930-Santiago de Compostela, 1999) foi publicado por primeira vez no ano 1955, desde esa data son múltiples as edicións que se levan feito deste texto, e agora atopámonos coa edición de Chan da Pólvora, dentro da súa colección de Biblioteca de Mesopotamia. Nesta edición concreta aparecen unha serie de cousas interesantes; un prólogo de Olga Novo e un epílogo a xeito de dicionario de Emilio Araújo e que trata de desvelar certa información sobre a xénese do libro. Ademais, como é obvio, contén o conxunto de poemas que no seu día conformaron *Os eidos*. En palabras dos propios editores, trátase dunha das edicións máis completas desta clásico das nosas letras. O prólogo á súa vez está dividido en varios apartados: “Algo novo”, sobre os eidos está todo dito, polo que a autora do prólogo propón un diálogo, a través da escrita, co propio Novoneyra; “Meniña de dez anos”, explícanos que coñeceu a Novoneyra a través duns versos nun libro de texto, e que desde aí se converteu, sen el sabelo, no seu mestre literario, a fin de contas, sendos poetas son de terras próximas e establecen unha conexión; “A poesía entre vacas”, relata como lía a Novoneyra mentres desenvolvía as súas tarefas labregas, nomeadamente pastar as vacas. E de como pouco a pouco se foi adentrando nel até que case obsesionarse; “Éxtases”, a éxtase da poeta é ler a Novoneyra, é atopar nas verbas do poeta as súas costumes labregas reflectidas e enxalzadas; “Coa punta dos pés posta na punta da lingua”, o percorrer, o camiño e a verba, a intrincada relación; “ADN”, estirpe, toda unha enumeración de topónimos das terras que os poetas comparten, que non só é lugar de nacemento, senón compoñente xenética de que chegou ao mundo por primeira vez e alí habitou; “Casa”, A poesía non ten casa, é de todas, non ten cancelas; “Lobos”, rescatando algún verso de Manoel Antonio, trata de reflexionar sobre o valor etnográfico do lobo, nesas terras, pero tamén en toda a Galiza; “ITH”, agradécelle e dille que comparte a súa pulsión na defensa da Galiza, e pide que, como Novoneyra ben sabía, non se esquezan do amor que o cura todo; “Monteagudo”, o reencontro desde outras latitudes, ler a Novoneyra desde outra fiestra, pero coa mesma humanidade e liberdade. O epílogo titulado “As cores do ucedo”, esta especie de dicionario final provén das propias declaracións de Novoneyra, quen en 1985 iniciou unha serie de entrevistas co autor do epílogo das que se extraen fragmentos relativos a *Os eidos*. Neste dicionario recóllense definicións e opinións que Novoneyra ten de certos temas, así como a aldea, bargos, camiño, casa, cultura popular, eidos, fala, galego, Galicia, infancia, labregos, memoria, poder, poesía, terra, etc, por citar algúns.

Recensións:

- Nieves Neira, “Volven os eidos”, *Diario de Pontevedra/El Progreso*, “Táboa Redonda”, n.º 125, 8 abril 2018, p. 5.

Comenta a edición d'*Os eidos*. *O libro do Courel* da editora Chan de Pólvora e salienta o traballo de edición de Antón Lopo, Luís Cochon, Elba Rei e o limiar de Olga Novo.

- Ramón Nicolás, “Novoneyra aínda ten máis que contarnos”, *La Voz de Galicia*, “Fugas”, “Libros”, “En galego”, 13 abril 2018, p. 8.

Comenta a edición d'*Os eidos. O Libro do Courel* de Uxío Novoneyra pola editorial Chan de Pólvora e salienta o labor da poeta Olga Novo.

- Mario Regueira, “A parcelaria”, *Sermos Galiza*, n.º 299, “fóradeserie”, “ao pé da letra”, 7 xuño 2018, p. 6.

Fala da publicación dunha nova edición d'*Os Eidos. O libro do Courel* de Uxío Novoneyra na colección Biblioteca de Mesopotamia de Chan da Pólvora, a cal conta cun prólogo da poeta Olga Novo. Sinala que a primeira edición da obra data de 1955 igual que *Terra Chá* de Manuel María e que fora editada por Galaxia.

Referencias varias:

- Jaureguizar, “Chan da Pólvora recupera ‘Os Eidos’ con conversas inéditas de Novoneyra”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, 2 marzo 2018, p. 57.

Anuncia a presentación da nova edición d'*Os eidos* de Uxío Novoneyra na Fundación Novoneyra de Parada do Courel, na cal participarán o editor Antón Lopo da Chan de Pólvora e o conselleiro de Cultura Román Rodríguez.

- Mario Álvarez, “Os Eidos. O libro do Courel’, un milagre da literatura galega”, *El Correo Gallego*, “Tendencias. Ciencia. Cultura. Ocio”, 4 marzo 2018, p. 39.

Informa da presentación da nova edición d'*Os Eidos. O libro do Courel* de Uxío Novoneyra, editada por Chan da Pólvora coa colaboración da Xunta de Galicia, na Fundación Novoneyra coa participación do conselleiro de Cultura, Román Rodríguez.

- Miguel Piñeiro, “O Courel acogió la presentación de la edición más arraigada de ‘Os Eidos’”, *El Progreso*, “Comarcas”, 4 marzo 2018, p. 13.

Comenta a presentación da edición de *Os Eidos* publicada pola Biblioteca de Mesopotamia coa colaboración da Chan da Pólvora na sede da Fundación Uxío Novoneyra. A edición presenta a novidade dun dicionario titulado *As cores do Ucedo* con terminoloxía do escritor elaborado por Emilio Araújo, cun estudo introdutorio de Olga Novo e a revisión de Elva Rei, esposa do autor, e Luís Cochón. . Na presentación estiveron presentes, ademais, Román Rodríguez, a alcaldesa de O Courel, Anxo Lorenzo e o director e deseñador da edición Antón Lopo e Manolo Martínez. Esta edición engloba *Os Eidos I e II* e engade tamén *Caligrama*.

- Marta Veiga, “O interior de Galicia é toda unha potencia europea en patrimonio literario”, *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, “Literatura”, 26 maio 2018, p. 57.

Fala arredor da publicación dunha nova edición d'*Os eidos* de Uxío Novoneyra por parte da editora Chan da Pólvora na súa colección Biblioteca de Mesopotamia. Esta edición inclúe un prólogo da poeta Olga Novo e un glosario titulado “As cores do ucedo” de Emilio Araújo.

- ECG, “A monfortina Mónica Sánchez publica libro”, *El Correo Gallego*, “Santiago”,

23 agosto 2018, p. 37.

Mostra a aposta de Chan da Pólvora pola Feira do Libro de Monforte, inaugurada cun pregón de Lois Diéguez. A editora presenta o primeiro libro da poeta monfortina Mónica Sánchez, *Ad inferos* (2018); a Deputación de Lugo presenta a edición de *Os Eidos* (2018); e Teresa Moure a plaquette *Não tenho culpa de viver* (2017), ademais de acompañar a Antón Lopo na presentación de *Corpo* (2018).

Referencias varias:

- ECG, “Lois Pereiro, editado en italiano polo Centro de Estudos Galegos de Perugia”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 26 xuño 2018, p. 38.

Anuncia a publicación de *Poesía última di amore e malattia* de Lois Pereiro, tradución do poemario galego ao italiano levada a cabo polo Centro de Estudos Galegos de Perugia.

Villar, Miro, *Dorna Saudal. Poemas do mar e léxico mariñeiro de Antón Zapata García*, Silleda: Edicións Ferverza, col. Poesía, xuño 2018, 354 pp. (ISBN: 978-84-17094-07-2).

Antoloxía de poemas de Antón Zapata García relacionados coa temática do mar realizada por Miro Villar. Á escolma acompaña un estudo sobre os devanditos poemas. Miro Villar comeza repasando de xeito breve a biografía de Antón Zapata. Fai un apuntamento sobre os poemas agrupados, especificando que no libro *A Roseira da Soidade*, o propio autor realizara un agrupamento de poemas relacionados co mar baixo o epígrafe “*Dorna saudal*”, que logo el ampliou con poemas que o autor publicou dende a diáspora. Deseguido, ofrece un glosario do léxico mariñeiro empregado por Zapata agrupándoo en apartados: o mar, xeomorfoloxía, meteoroloxía, astros ou fenómenos relacionados, navegación e manobras no mar e na terra, embarcacións, comercio, natación, pesca, fauna, flora, fraseoloxía mariñeira e onomástica mariñeira. Logo preséntase a selección de poemas acompañada dunha ilustración do propio Antón Zapata, un total de cincuenta e tres poemas, xunto con catro fragmentos significativos doutros poemas. Ofrece, finalmente, unha bibliografía sobre o escritor

Recensións:

- Armando Requeixo, “Da brava costa”, *Diario de Arousa*, “*O Salnés Siradella*”/ *Diario de Ferrol*, “*Nordésia*”, n.º 1.040/ *El Ideal Gallego*, “*La Galería*”, n.º 1.037, “*máis Libros*”, 17 xuño 2018, p. 30.

Informa da publicación de *Dorna saudal. Poemas do mar e léxico mariñeiro de Antón Zapata García* de Miro Villar. Baixo este título recóllense os versos d'*A Roseira da Soidade* (1954) Antón Zapata García.

II. 3. TRADUCIÓNS OU VERSIÓNS

Bello Sánchez, Juan, *Casa*, trad. Berta Dávila, Teo: Tulipa Editora, col. 10x15, nº 1, outubro 2018, 25 pp. (ISBN: 978-84949-47-71-1).

Este poemario de Juan Bello está incluído na colección de Cadernos 10x15 de Tulipa Editora, que recolle poesía doutras literaturas e tradúceas ao galego. No caso de Juan Bello a tradución corre a cargo de Berta Dávila e os poemas aparecen nas dúas versións, español e galego. O primeiro poema é “O lector”, no que apela ao lector, quen aínda tendo mellores cousas que facer está en disposición de ler. Continúa con “A difícil arte de resolver encrucillados”, onde fai unha homenaxe ao pai, afeccionado aos encrucillados, pero tamén un xogo metaliterario, as palabras e non saber moi ben que facer con elas. O seguinte poema é “Necrolóxicas”, que se trata dunha homenaxe á nai, quen repasa as necrolóxicas por se falecese alguén coñecido, pero tamén é unha reflexión sobre o paso do tempo e os tempos perdidos, e os cambios nas formas de vida. Despois vén “O teléfono”, tratado coma o elemento da casa que soa para chamar a atención, pero tamén é outro elemento para xogar coas palabras, construír conversas a un e outro lado do teléfono. A continuación atopamos “Unha billa pingando”; a billa que pinga é outro elemento intrínseco a casa, xa ninguén escoita o seu monótono son porque xa están afeitos, pero realmente algún día descubren que realmente ese goteo ten algo que dicir. O seguinte poema é “Álbum”, onde se describen os recordos que evoca un álbum de fotos, que teñen que ver co tempo pasado e as persoas que xa non está. Logo aparecen “Ventás” e “Unha revista”. En “O froiteiro”, as froitas que o enchen, evocan a imaxe de mulleres mercándoas no mercado, e todo o que ten que ver co mercado cheo de postos e xente, onde as palabras se funden e confunden nun todo harmonioso. Despois aparecen os poemas “Unha xélida e interminable noite sen sono” e “Pezas”. Finaliza co poema “Un farol” onde reflexiona sobre as ilusións e esperanzas de quen constrúe unha familia, a través de evocar imaxes como a mudanza, amoblar, e o nacemento dun bebé. En trazos xerais a dinámica do poema consiste en construír a casa a través dos seus elementos, que non son outros que os motivos de cada poema (que tamén lle dan título); pero da casa que se constrúe non interesa o seu sentido espacial, senón o seu sentido familiar e antropolóxico.

Referencias varias:

- ECG, “Presentan el poemario ‘10x15’ en Chan da Pólvora”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 15 novembro 2018, p. 26.

Anuncia a presentación da colección “10x15 Cadernos de Poesía Bilingüe”, na que participan como poetas Juan Bello Sánchez, Vicente Vázquez Vidal e Man Li e Isabel Patiño como directora editorial.

- Brais Fdez., “Tulipa presenta o primeiro poemario en galego de Luís García Montero en Cultural”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 29 novembro 2018, p. 25.

Dá conta da publicación do poemario *O dono do derradeiro minuto*, de Luís García Montero e, ademais, sinala como próximos actos culturais as presentacións de *Casa*, de Juan Bello, *Os afluentes*, de Vicente Vázquez, *En espera*, de Man Li, e *Este é o agasallo que lle dou ao meu corpo*, de Robin Myerf

Cacheiro Varela, Maximino, *Amor en femenino*, trad. Ánxeles Penas e pról. Camiño Noia, Madrid: Editorial Manuscritos, novembro 2018, 140 pp. (ISBN: 978-84948-04-64-9).

Amor en femenino é unha antoloxía de poemas de voces femininas galegas deste Rosalía de Castro até a Xeración dos 80 recompilada por Maximino Cacheiro. Recolle versos de Rosalía de Castro, Pura Vázquez, Luz Pozo Garza, María do Carme Kruckenberg, María Xosé Queizán, Helena Villar, Ánxeles Penas, Marica Campo, Ana Romaní, Pilar Pallarés e Marta Dacosta. A escolma, cuxa temática se desenvolve en torno á temática amorosa, ofrece a visión poética do amor de cada unha das autoras. A escolma publicouse orixinalmente en galego en 2006 e vértese agora ó castelan coa tradución a cargo de Ánxeles Penas. Esta edición conta cun prólogo realizado por Camiño Noia e vén acompañado dunha nota da tradutora.

Emre, Yunus, *Diván (Antoloxía)*, trad. e intro. Suleyman Matos Bugallo, Cangas do Morrazo: Rinoceronte Editora, col. Vétera, 210 pp. (ISBN: 978-84-17388-09-6).

Diván (Antoloxía) é unha antoloxía poética que provén da lingua turca e da súa tradición literaria e o seu autor é considerado un dos máis canónicos desta literatura. Situámonos cronoloxicamente no século XIII. Esta tradución provén da edición realizada en 1971 por Gölpinarlı, que agrupou tematicamente os 299 poemas que atribúe a Yunus. Do total destes poemas nesta tradución incorporáronse 101. Poderíamos dicir, moi collido con pinzas, que a orixe destes poemas é algo similar ás das cantigas medievais galego-portuguesas, en tanto que forman parte da cultura popular, son de tradición oral, eran cantadas nas cortes, etc. Tamén na súa historiografía teñen cousas en común, xa que se empezan a recompilar anos máis tarde e tense que facer unha reconstrución a partir de fragmentos que van aparecendo en distintas partes de Turquía. A parte da notación musical tamén é outra conexión, ademais Yunus era un asik, que é sinónimo de trovador ou xograr. A antoloxía comeza cunha Introducción dividida en varios apartados, un adicado ao autor, outro á súa obra, un para o elemento preislámico, outro para Yunus e o sufismo, e finalmente outro no que se reflexiona sobre a propia tradución. A continuación incorpora unha bibliografía dos recursos empregados na propia Introducción e a partir de aí comeza o poemario en si, que contén un total de 101 poemas sen titular. O leitmotiv de moitas das composicións é o dervixe do sufismo, así e todo existen unha serie de eixos temáticos nos que se agrupan os poemas: a morte, a inmortalidade, a excesiva compracencia na piedade e o amor. O amor é o leitmotiv transversal aos poemarios, pero non se trata dunha pulsión do amor romántico, senón un amor divino e filántropo, polo tanto dáse un tratamento do amor como algo puro e en contraposición ao mundano e terreal.

García Montero, Luís, *O dono do derradeiro minuto. Cincuenta poemas en galego*, Teo: Tulipa Editora, trad. Isaac Xubín, col. Poesía, decembro 2018, 100 pp. (ISBN: 978-84949-47-70-4). ■

O dono do derradeiro minuto é unha antoloxía de poemas de Luis García Montero traducidos ó galego por Isaac Xubín. A escolma ofrece cincuenta poemas seleccionados da obra do profesor, poeta e crítico literario. Na lapela da portada explícase que, se ben Luis García Montero foi traducido a diversos idiomas, é esta a primeira vez que se verten os seus versos á lingua galega. Os poemas seleccionados son composicións que o autor

foi realizando ó longo da súa traxectoria e abordan diversas temáticas. Deste xeito pódense atopar poemas de corte intimista, de temática amorosa, de lembranza familiar, de liberdade, de conciencia social e política e de admiración ante figuras literarias.

Recensións:

- Ramón Rozas, “Barcos”, *Diario de Pontevedra*, “évenres!”, “fin_de_semana”, p. 8/ *El Progreso*, “Vivir”, “Cultura”, p. 46, “Foguetes verdes”, 7 decembro 2018.

Anuncia a publicación d'*O dono do derradeiro minuto* de Luís García Montero, escolma de poemas traducidos ao galego por Isaac Xubín e editada por Isabel Patiño na editorial Tulipa.

Referencias varias:

- Brais Fdez., “Tulipa presenta o primeiro poemario en galego de Luís García Montero en Culturgal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 29 novembro 2018, p. 25.

Dá conta da publicación do poemario *O dono do derradeiro minuto*, de Luís García Montero e, ademais, sinala como próximos actos culturais as presentacións de *Casa*, de Juan Bello, *Os afluentes*, de Vicente Vázquez, *En espera*, de Man Li, e *Este é o agasallo que lle dou ao meu corpo*, de Robin Myerf

- Belén López, “Culturgal imprescindible”, *Diario de Pontevedra*, “Vivir Aquí”, “Culturgal 2018,”, 30 novembro 2018, p. 53.

Dá conta das actividades que se realizarán no Curturgal, entre os que destacan a preestrea de *Sofía e as postsocráticas*, de Inversa Teatro e a presenza de Luís García Montero co gallo da publicación en galego da súa obra *O dono do derradeiro minuto*.

- Clara Aldán, “¡La Navidad se enciende hoy!”, *Diario de Pontevedra*, “Pontevedra”, “Y Además”, “A praza da verdura”, 5 decembro 2018, p. 15.

Comenta a presentación no Culturgal d'*O dono do derradeiro minuto* de Luís García Montero, na cal participaron Isabel Patiño, Antón Sobral, Sabela García e o propio autor. Ademais, sinala a presenza das poetas Tamara Andrés e Yolanda Castaño.

Li, Man, *En espera*, trad. Alicia López, Teo: Tulipa Editora, col. 10x15, nº 4, outubro 2018, 28 pp. (ISBN: 978-84949-47-74-2).

Poemario de Man Li en edición bilingüe que contén a versión orixinal en chinés e a tradución ao galego. A autora, despois de graduarse na China, estudou durante este ano en Santiago, onde escribiu estes poemas. O primeiro poema é “En espera”, onde se trata o tempo que está por vir, a vellez e as engurras, xunto coa idea do esquecemento. A continuación aparece “Novembro”, onde reflexiona sobre as dificultades para aprender o idioma ou para integrarse nunhas coordenadas tan distintas das propias, ademais relacionando estas adversidades co feito de querer saber de máis antes de tempo. O seguinte poema é “Era moi probable”, onde se volve á infancia para reflexionar sobre o rápido que se desconecta desta etapa da vida, e o engano que é ser adulto ou, cando menos,

como nos ensinan a selo. En “Abril”, só podemos interpretar que as dificultades lingüísticas continúan aínda en Abril ou que morreu alguén querido. A continuación, en “Poema de aniversario” fala de afogar as penas en alcol, e no caso de non se poder conservar as penas tal e como son porque custa convertelas en penas. O seguinte poema, “Portas”, establece un símil das portas como sinónimo de oportunidades ou como sinónimo de liberdade, entrar e saír pola porta cantas veces se queira. En “Un millo”, establece a importancia deste produto na agricultura chinesa e relaciónao, dalgún xeito, coa idea da morte. A continuación en “Un día con perla”, fai alusión á chuvia, máis ben a gran cantidade de chuvia que cae nunha cidade como Compostela. E por último, en “O soño no soño”, avoga por soñar coa poesía e co poema, construír a poesía no soño, por que que é a poesía senón palabras que se combinan a través dos soños. Podemos destacar unha serie de características formais e de estilo comúns a todos os poemas e que contamos a continuación. Trátase dunha poesía existencialista e de carácter transcendental. Porén, o choque cultural fai difícil a comprensión dos poemas, é probable que certos recursos así como certas alusións á cultura propia pasen desapercibidos para un lector occidental.

Referencias varias:

- ECG, “Presentan el poemario ‘10x15’ en Chan da Pólvora”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 15 novembro 2018, p. 26.

Anuncia a presentación da colección “10x15 Cadernos de Poesía Bilingüe”, na que participan como poetas Juan Bello Sánchez, Vicente Vázquez Vidal e Man Li e Isabel Patiño como directora editorial.

- Brais Fdez., “Tulipa presenta o primeiro poemario en galego de Luís García Montero en Culturgal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 29 novembro 2018, p. 25.

Dá conta da publicación do poemario *O dono do derradeiro minuto*, de Luís García Montero e, ademais, sinala como próximos actos culturais as presentacións de *Casa*, de Juan Bello, *Os afluentes*, de Vicente Vázquez, *En espera*, de Man Li, e *Este é o agasallo que lle dou ao meu corpo*, de Robin Myers.

Lönnrot, Elias, *Kalevala*, trad. Tuula Ahola e Tomás González Ahola, Cangas do Morrazo: Rinoceronte Editora, col. Vétera, febreiro 2018, 430 pp. (ISBN: 978-84-92866-97-7). ■

Kalevala é un poemario traducido do finlandés e é coñecido como “a epopea nacional finlandesa”. Iníciase cun prólogo no que tratan de explicarnos, ao público galego, na súa maioría descoñecedor da historia e tradición de Finlandia, o contexto de creación desta obra e todos os elementos míticos que aquí aparecen. Tamén na propia introdución hai un apartado no que se recollen as distintas capas do Kalevala. Ademais tamén ofrece unha reflexión sobre esta nova versión que é a tradución ao galego, que contén cousas interesantes sobre as decisións tomadas para levar a cabo a tradución. O binomio “Cantos e lendas”, resume á perfección o contido do poemario, xa que a partir de cantos e lendas da tradición finlandesa (ou do pobo que por aquel entón habitase esta parte da Península Escandinava e que dalgunha ou doutra forma son os devanceiros dos finlandeses actuais) se constrúe esta epopea nacional. Co súa propia métrica, denominada “kalevaliana”, constrúe unha canción épica onde se mostra interese por distintas deidades nas que aínda

crian gran parte da poboación, pese ao período de cristianización, como Ahti, Ukko, Tapio, Väinämöinen ou Ilmarinen. O Kalevala é fillo do romanticismo finlandés do século XIX, de feito o seu autor é un dos máximos expoñentes desta corrente, disto se deriva o forte carácter nacionalista da obra, asentado na tríade volk-geist-dichtung (un pobo, un espírito, unha lingua). A elevación deste poema a poema nacional responde ao proceso de planificación da cultura e invención da tradición. En lingua finlandesa hai dúas versións do Kalevala, a primeira coñecida como Kalevala vello, cuxa data de publicación é considerada festa nacional. O *Kalevala* que nós temos entre as mans foi publicado en 1849, aumentando notablemente o número de cantos, pero mantendo a estrutura. A cuestión da autoría tamén é digna de análise, en tanto que pese que a Lönnrot é compilador, no proceso de recollida de toda a tradición oral que compón o Kalevala tomou a liberdade de completar, modificar ou mellorar os textos, xa que se consideraba un bardo máis, e até inventou a súa propia norma lingüística. Polo tanto, Lönnrot, pola gran labor que desempeñou na creación da obra debe ser considerado autor. Despois da introdución aparece un apartado de bibliografía, onde se recollen as obras empregadas para a realización da propia introdución. E desta forma xa entra de pleno en materia poética levándonos desde o Canto primeiro por un largo percorrido até o Canto quincuaxésimo. Todos estes poemas ou cantos que compoñen o gran poema épico, segundo o estudo de Matti Kuusi, poden clasificarse xenericamente nalgún destes apartados: poesía mítica; poesía máxica e xermánica; poesía de aventuras; poemas fantásticos; lendas cristiás; baladas, poesía narrativa e épica lírica; e poesía histórica e bélica. En canto á clasificación temática, os primeiros son poemas de corte mitolóxico; o corpo da epepea constitúeno sobre todo poemas de corte xermánico e de aventuras; de forma máis reducida, e sen encaixar a priori, inclúense poemas didácticos e esconxuros; e no repertorio externo podemos encontrar unha influencia notable dos mitos clásicos. Finalmente, no tocante á súa estrutura cabe destacar que cada canto incorpora un resumo inicial co contido do mesmo e que a estrutura é circular, comeza e acaba no mesmo punto, na intervención do narrador. Cada un destes ciclos está protagonismo por un determinado heroe, que ademais aparecen reunidos entre as páxinas 20-23, onde se describen aos protagonistas e as aventuras que viven.

Recensións:

- Xosé A. López Silva, “A tradución íntegra do *Kalevala*”, *Grial*, n.º 219, “O espello das letras”, xullo, agosto e setembro 2018, pp. 103-104.

Comenta de que constitúe a tradución para o galego dun poema épico e mítico finés procedente da tradición oral, recollido e reelaborado por Elias Lönnrot en 1835 e despois en 1849. Subliña a relevancia lingüística, identitaria e cultural da obra na literatura finesa fronte a Suecia e Rusia e apunta que a tradución da obra foi levada a cabo por Tomás González Ahola e Tuula Ahola. Ademais, sinala os paralelismos culturais e políticos que rodean á obra cos da literatura galega e afonda na adaptación da métrica e do léxico finés ao galego e. Alude a outras traducións ao galego de obras do mesmo xénero como a *Saga dos groenlandeses*, a *Saga de Erik O Roxo*, a cargo de Elias Portela, *Sir Gawain e o cabaleiro verde* e Beowulf, a cargo de Jorge Luis Bueno ou *O cantar de Roldán* de Camilo Flores. Reflexiona tamén sobre a relevancia da tradución de obras canónicas para a literatura galega e as relacións do *Kalevala* coa obra doutros escritores galegos coma Cunqueiro. Por último, alude ás traducións feitas a outros idiomas desta obra.

- Mario Regueira, “De muíños, arpas e prodixios”, *Tempos Novos*, n.º 256, “Protexa”,

setembro 2018, p. 76.

Pon en relación esta obra con *Cantares Gallegos* de Rosalía de Castro. Explica que o libro constitúe una recompilación de cantos de tradición oral atribuída a Elias Lönnrot. Indica que o compilador deixou a súa pegada na obra e a influencia que tivo sobre o libro a vila de Carelia onde se recolleron a meirande parte dos materiais. Apunta que a obra recolle o mito nacional de Finlandia. Anota que o autor non só recolle senón que tamén vincula as composicións orais como constituíntes dun grande poema épico. Tamén lle atribúe ao autor a responsabilidade da escolla e selección das diversas fontes orais, o seu paso á lingua estándar e a creación de certas partes da obra. Dá conta de que o argumento da obra xira arredor das aventuras de diversos heroes que se enfrontan uns a outros e salienta a pegada da maxia e a relevancia do campo e da caza no libro. Fai referencia a que a tradución presenta un galego patrimonial e dialectal para dar conta da tradición oral do orixinal e da relevancia nel da rima e das reiteracións.

Referencias varias:

- Belén López, “Tomás González Ahola. ‘Valente non sei, pero a cabeza non para’”, *Diario de Pontevedra/ El Progreso*, “Á última”, 12 marzo 2018, contracuberta.

Anuncia a tradución, xunto coa súa nai, do poema épico finés “Kalevala” ao galego. Ademais de tradutor, comenta que é fundador das editoriais Urco e Contos estraños, e tamén escritor de *Libros da merenda*, *Galiza mutante: Poder nuclear!* e *Da fría e distante estrela polar*. Comparte o seu gusto pola fantasía de terror e a ciencia ficción escura e considera que o principal problema da literatura galega non é a falta de apoio institucional, senón a competencia coa literatura española.

Myers, Robins, *Este é o agasallo que lle dou ao meu corpo*, trad. Claudia González Caparrós, Teo: Tulipa Editora, col. 10X15, nº 3, outubro 2018, 32 pp. (ISBN: 978-84949-47-73-5).

Poemario de Robin Myers vertido ao galego por Claudia González Caparrós. Non contén nin limiar, nin notas dos editores ou da tradutora. Comeza directamente cos poemas, achegando a súa versión orixinal e a súa tradución ao galego. Os poemas son os que se enumeran a continuación: “Poema de aniversario” (no día do seu aniversario a narradora do poema fai un pequeno repaso polo que é a súa vida, as experiencias positivas e negativas; o amor e o desexo); “Poema para min como nai solteira” (a maternidade, os cambios que o embarazo supón para un corpo, unha alegoría de si mesma); “Phlox dispersa” (pon o foco no neoliberalismo, en como o progreso trouxo abundancia pero tamén novos sufrimentos. O corpo como soporte da dor, pero tamén reflexo da que se foi e do que non se chegou a ser); “Caza e recolleita” (o corpo como soporte e reflexo da torpeza, fago negróns nos brazos ao chocar coas esquinas das cousas, pregúntase que botará en falta cando o seu corpo quede reducido á nada); “NYC” (panorámica da cidade de Nova York); “Reiteración”; e “Escoitar Bach despois dunha morte”. A nivel temático comparten unha serie de características xerais. Por unha banda todo o relacionado co corpo e a corporalidade, así como son os cambios na fisionomía ben pola vellez, ben polo embarazo. Tamén o tratamento da a morte como unha presenza, como unha realidade que se vai volver moi concreta en certos momentos da vida, porque iso é o que pasa cos cambios no corpo, cos cambios no mundo ecolóxico, coa violencia. Trata de usar a

linguaxe, incluso antes de que estea lista para asimilar cousas como a morte; tratar as palabras como unha ferramenta, ás veces, dunha maneira un pouco fría no contexto menos frío posible, que é ver que son, que a realidade da morte, a perda e o cambio é abafante, e o que si que podemos facer é achegarnos a esas escuridades mediante as ferramentas que temos, neste caso teñen moito que ver coas palabras, e buscar entrar en contacto con esas ideas dunha maneira que sexa unha especie de preparación.

Referencias varias:

- ECG, “Presentan el poemario ‘10x15’ en Chan da Pólvora”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 15 novembro 2018, p. 26.

Anuncia a presentación da colección “10x15 Cadernos de Poesía Bilingüe”, na que participan como poetas Juan Bello Sánchez, Vicente Vázquez Vidal e Man Li e Isabel Patiño como directora editorial.

- Brais Fdez., “Tulipa presenta o primeiro poemario en galego de Luís García Montero en Cultural”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 29 novembro 2018, p. 25.

Dá conta da publicación do poemario *O dono do derradeiro minuto*, de Luís García Montero e, ademais, sinala como próximos actos culturais as presentacións de *Casa*, de Juan Bello, *Os afluentes*, de Vicente Vázquez, *En espera*, de Man Li, e *Este é o agasallo que lle dou ao meu corpo*, de Robin Myers.

Publio Nasón, Ovidio, *Cartas das heroínas*, Cangas do Morrazo: Rinoceronte, 240 pp., *Carta das heroínas* é a tradución feita por María Margarita Fernández Gómez das *Hiperodiam epistolae* de Publio Ovidio, orixinalmente en latín. Trátase dun conxunto de epístolas de amor escritas por personaxes femininas da mitoloxía clásica. Abre o libro unha cita de Louise Dupré en *Tout près*, “écrire commence par une trahison” que vén seguida dunha introdución realizada pola tradutora. Nela, ofrece unha breve información sobre o autor e explica que a obra se pode estruturar segundo a clasificación das cartas: cartas sinxelas das heroínas mitolóxicas para os seus amados, por exemplo a de Penélope a Ulises; correspondencia entre os amantes, ou cartas dobres, como por exemplo a de Paris a Helena e Helena a Paris e unha única carta dun personaxe histórico ó seu namorado, de Safo a Faón, epístola que abre o conxunto de cartas nesta tradución ó galego. Identifica tamén os principais tópicos literarios das epístolas e desenvolve un breve apartado sobre os precedentes e a fortuna posterior da obra. Fai uns breves apuntamentos sobre a tradución, onde indica que tenta respectar os versos orixinais, a intencionalidade e a estilística do texto, tratando de combinalo cun estilo actual. *Cartas das heroínas* ofrece un total de vinte e unha epístolas elexíacas, nas que as personaxes femininas, as heroínas, se laian e reclaman ante o afastamento ou abandono dos seus amados: “Eu, a pegásida Enone, a máis enxalzada dos montes frixios / quéixome de ti, o meu home, por me teres traizoado.” (Epístola V, de Enone a Paris).

Schubarth, Dorothé, *Os cantos do mar. Mosaicos de anacos de tempos moi remotos*, Santiago de Compostela: Meubook, abril 2018, 137 pp. (ISBN: 978-84-8408-283-5).

Os cantos do mar. Mosaicos de anacos de tempos moi remotos, de Dorothé Schubarth é

unha recompilación de cantos mariñeiros da zona do Salnés. Contén, en primeira instancia, unha pequena xénese do libro e uns cantos datos da autora. Onde se nos informa que Schubarth estivo recollendo cantos de tradición oral por toda Europa até que chegou a Galiza, onde decidiu facer unha recompilación da lírica mariñeira. Despois desta xénese aparece o apartado de Índice de poemas, onde se recollen os títulos das distintas composicións. A continuación aparecen as dedicatorias á familia pero sobre todo aos veciños que, dalgunha ou doutra forma, contribuíron á creación desta obra. Os poemas divídense nos seguintes apartados e cada un focaliza a súa atención nun eixo temático. En primeiro lugar “O Pequeno mundo de Bertau”, onde se nos presenta o pequeno mundo de bertau, onde o tempo pasa a modo e en calma. Continúa co “Proemio”, onde se explica que a xénese do universo trae consigo a xénese de todos os pobos e o pequeno mundo de bertau non ía ser menos, creado pola filla da noite e da alba, rataia. E co mundo de Bertaus vaise compoñendo a súa historia. Rataia tamén trouxo a música e a arte de facela. Finalmente “O noso Pequeno Mundo de Bertau”. Cabe mencionar o feito de que todos os poemas están enfiados para tratar de contar unha historia, un só poema dividido en moitas partes, pero onde todo empeza e acaba en Bertaus. Como colofón a esta obra aparece un Glosario e un apartado de Fontes. No Glosario recóllense as definicións de todos aqueles elementos, sobre todo do léxico mariñeiro, que hai que explicar para que calquera lector ou lectora poida acceder ao poemario e entender todo ao que alí se alude. En canto ás Fontes fai unha división entre as que considera vivas e inmediatas, nomeadamente as persoas, os veciños de Bertaus, e entre as que proveñen das imaxes.

Referencias varias:

- Montse García, “Los museos traspasan sus salas”, *La Voz de Galicia*, “*La Voz de Santiago*”, “Agenda”, “Para todos los públicos”, “Día internacional de las entidades museísticas”, 15 maio 2018, p. L10.

Recóllese a oferta de diferentes museos da cidade durante a semana, salientando roteiros, visitas guiadas ou a presentación do libro de Dorothé Schubarth no Museo do Pobo.

Vázquez Vidal, Vicente, *Os afluentes*, trad. Véronique Voyer, Teo: Tulipa Editora, col. 10x15, n.º 2, marzo 2018, 30 pp. (ISBN: 978-84-94-9477-2-8).

Poemario bilingüe en francés e galego de Vicente Vázquez Vidal traducidos por Véronique Voyer. Encomeza cunha cita de Nan Sheperd en “The Living Mountain” seguido por un prólogo da man de Claudia González Caparrós intitulado “Unhas palabras antes de entrar no río”. Na contraportada da lapela, ofrécese unha breve biografía do autor. Once breves poemas conforman este libro, nos que o río funciona como fío condutor e se representa como símbolo de vontades, de desexo, contraposto á figura da pedra que funciona como símbolo de rixidez e solidez. Un río que non chega a desembocar xa que, tal como indica Claudia González Caparrós no prólogo,: “o río é río porque é afluente”.

Referencias varias:

- ECG, “Presentan el poemario ‘10x15’ en Chan da Pólvora”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 15 novembro 2018, p. 26.

Anuncia a presentación da colección “10x15 Cadernos de Poesía Bilingüe”, na que

participan como poetas Juan Bello Sánchez, Vicente Vázquez Vidal e Man Li e Isabel Patiño como directora editorial.

- Brais Fdez., “Tulipa presenta o primeiro poemario en galego de Luís García Montero en Culturgal”, *El Correo Gallego*, “Santiago”, 29 novembro 2018, p. 25.

Dá conta da publicación do poemario *O dono do derradeiro minuto*, de Luís García Montero e, ademais, sinala como próximos actos culturais as presentacións de *Casa*, de Juan Bello, *Os afluentes*, de Vicente Vázquez, *En espera*, de Man Li, e *Este é o agasallo que lle dou ao meu corpo*, de Robin Myers.

Vyāsa, *Bhagav Gita*, trad. e introd. Iván Sende, Cangas do Morrazo: Rinoceronte Editora, col. Vétera, n.º 23, novembro 2018, 132 pp. (ISBN: 978-84-17388-10-2).

O texto en sánscrito Bhagavad Gītā (A cantiga do señor) forma parte do sexto libro da Mahābhārata, unha das partes máis destacadas da epopea sagrada hindú, e está considerado un dos clásicos relixiosos máis importantes do mundo. Como se explica na introdución de Iván Sende que abre o volume, trátase dun poema filosófico cuxa autoría foi tradicionalmente atribuída a Vyāsa, «o recompilador» ou «o editor» e, malia non existir acordo ao respecto, a maioría dos estudos estiman que se redactou ao redor dos séculos V e II a. C. Bhagavad Gītā componse de 18 capítulos e 700 versículos numerados que recollen a conversa no campo de batalla entre Kṛṣṇa —para os hindús a sétima encarnacións do deus Vishnú— e o seu curmán e amigo Arjuna nos instantes previos ao inicio da guerra de Kuruksetra. Kṛṣṇa responde á confusión e o doloroso dilema moral de Arjuna, do clan dos Pandavas, que debe enfrontarse á unha loita a morte cos seus familiares do clan Kaurava por un conflito dinástico, e reflicte como non é quen de decidirse a cumprir coa súa obriga até o punto de ser ver superado pola dúbida e a depresión. Kṛṣṇa explícalle os seus deberes como guerreiro e príncipe a través de exemplos e analoxías que resumen as doutrinas hindús arredor de como vivir e actuar no mundo; instrúeo sobre o desapego, a imperturbabilidade, a inmortalidade da alma, a irrealidade dos obxectos e o ilusorio da realidade tanxíbel, e ínstaos a que cumpra co seu deber e emprenda a loita, pois o seu papel é crucial. Tras se coñecer en Occidente, foi traducido a infinidade de linguas, tanto asiáticas coma europeas (a primeira versión inglesa remóntase a 1785), e gozou de gran popularidade a finais do século XIX. Foi o libro de cabeceira de Mahatma Gandhi, e recibiu gabanzas de, entre outros, Humboldt, Tolstoi, Aldous Huxley, Henry David Thoreau, J. Robert Oppenheimer ou Carl Jung.

II. 4. ANTOLOXÍAS

Araguas, Vicente (ed.), *La lluvia en el mar. Una antología de la poesía gallega contemporánea*, Madrid: Sial-Pigmalión, col. novembro 2018, 588 pp. (ISBN: 978-84-173973-0-2).

La lluvia en el mar. Una antología de la poesía gallega contemporánea é unha antoloxía de poesía editada por Vicente Araguas. Trátase dunha versión bilingüe en galego e castelán que contén, en primeiro lugar, un índice, onde se recollen os títulos dos poemas acompañados do nome do seu autor. A continuación aparece un prólogo do editor, titulado “La lluvia en el mar”, onde explica que esta é unha antoloxía moi persoal, é que o criterio de selección é persoal e propio, non responde a uns parámetros concretos. a xénese da antoloxía así como outros datos e anécdotas curiosas respecto ao proceso de creación desta obra. Despois podemos atopar un apartado de nómina dos autores antologados acompañada de pequenos datos biográficos e bibliográficos de cada un. Tamén explica que tratou de establecer tres xeracións de poetas, condicionadas pola data de nacemento, e polo tanto das vivencias e o contexto social, das diferentes autoras seleccionadas. A do 68, a do 75 e a do 2000. Matizando que é consciente de que cada escritor é único e ten o seu propio estilo e que tratar de agrupalos nunha xeración ou escola é unha acción moi arbitraria e sen sentido. E a continuación xa aparecen os poemas, e xunto a cada poema o seu autor. Cada autor vai acompañado dunha “autopoética”, na que reflexionan sobre a súa propia escrita e a súa propia forma de facer poesía. A nómina de autores é a seguinte: Luz Pozo Garza (poesía centrada en Vigo e na súa bisbarra (as Cíes, Vigo no sagrado), elementos típicos de Galicia como a chuvia, e grandes nomes da poesía como Luis Cernuda (a quen lle adica un extenso poema); o amor); Xosé Luís Franco Grande (reflexión moi incisiva arredor do eu (poético ou persoal); alusión á tradición (os muíños); adicatoria a Ernesto Guerra da Cal e Ramón Piñeiro, entre outros; o amor e o amor físico); Manuel Vilanova (a morte; centrada en Vigo ou Cangas (cabo Home e a ría); referencias culturalistas universais; o amor; mitoloxía galega, o lobishome); Antonio Domínguez Rey; Luz Pichel (a tradición, máis ben o valor desa tradición, sobre todo rural); Xosé María Álvarez Cáccamo; Cesáreo Sánchez; Xulio López Valcárcel; Chus Pato (metaliterario, reflexionar sobre o propio proceso de escrita, sobre todo de poesía); Manuel Pereira Valcárcel (o paso do tempo, a ausencia e a distancia, e a morte); Alfonso Armada; Manuel Forcadela; Miguel Anxo Fernán Vello; Medos Romero (a dualidade entre a tenrura e a dureza); Román Raña; Fátima Rodríguez (versos incisivos); Eva Veiga; Fran Alonso; Branca Vilela; Miro Villar; Estíbaliz Espinosa; Rafael Yáñez; María Lado; Dores Tembrás; Diana Varela Puñal; e Antía Otero.

Recensións:

- Vicente Araguas, “Chove no mar (ás veces)”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordésia”, n.º 1.046/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.046, “máis Libros”, 29 xullo 2018, p. 32.

Informa da publicación de *La lluvia en el mar. Una antología de poesía gallega contemporánea*, antoloxía que recolle poemas de poetas como Luz Pozo Garza, Medos Romero, Diana Varela Puñal, Chus Pato e Miguel Anxo Fernán Vello.

- Vicente Araguas, “Chove no mar”, *La Región*, “La revista”, “Con texto”, 27 xullo 2018, p. 14.

Fala arredor da antoloxía *La lluvia en el mar*. Una antología de poesía gallega contemporánea, realizada polo autor do artigo, Vicente Araguas, e na cal aparecen poetas como Álvarez Cáccamo, Chus Pato, María Lado, Dores Tembrás, Diana Varela Puñal e Antía Otero.

- Román Raña, “Emocións, desencontros, epifanías”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 690, “Libros”, 22 novembro 2018, p. VI.

Dá conta da edición realizada por Vicente Araguas, destaca o carácter didáctico e divulgatorio que contén a obra á vez que destaca o potencial interese que poderá suscitar fóra de Galicia. Na recensión dá conta do período cronolóxico que abrangue a antoloxía, que contempla poetas dende Luz Pozo Garza, nada en 1922, e Antía Otero, de 1982.

Fernández Naval, Fernando, *Nova York: ceo e mazá. Nueva York: cielo y manzana. New York: sky and apple*, pról. Eva Veiga, Nova York: Artepoetica Press, 2018, 86 pp. (ISBN: 978-1-940075-45-7).

Neste volume de Francisco Xosé Fernández Naval (Ourense, 1956) recóllense unha serie de poemas de autores diversos nos a que a cidade de Nova York é o punto de referencia. A través dunha escolma de textos de autores na súa maioría estranxeiros tratase de perfilar, en chave poética, a gran metrópole neiorquina. Desta forma, o coordinador escolle, por unha banda, a autores como Whitman, Mark Strand ou Adonis, cuxas obras resultan dunha relevancia absoluta, en tanto que se consideran as emblemáticas dentro da poetización da cidade de Nova York. Do mesmo xeito inclúe nomes especialmente significativos do sistema literario galego, entre eles Castelao, Seoane ou Celso Emilio, e tamén grandes poetas da cultura española como García Lorca. A través desta diversidade de voces prodúcese un diálogo intertextual, xa que aínda que a maior parte dos autores son estranxeiros teñen algún tipo de conexión coa cidade, en tanto que vivir a experiencia da propia urbe tivo unha influencia notable na súa obra escrita. Este punto de inflexión maniféstase nun conxunto de poemas que, pese ás diferenzas, comparten certos matices na ética e na estética.

Recensións:

- Ramón Rozas, “Nas fauces do monstruo”, *Diario de Pontevedra/ El Progreso*, “*Táboa Redonda*”, n.º 116, 28 xaneiro 2018, p. 4.

Resalta o poemario *Nova York: ceo e mazá* de Chisco Fernández Naval, cuxa temática pivota en torno á cidade de Nova York e ás súas eivas como o racismo, o capitalismo, a relación co xudaísmo e a pobreza nas rúas.

Leira Castiñeira, Francisco e **Requeixo**, Armando (eds.), *Samuel Eiján. Poesía reunida*, Provincia Franciscana de Santiago, Xunta de Galicia, Real Academia Galega, outubro 2018, 512 pp. (ISBN: 978-84-944984-5-9). ♦

Edición a cargo de Francisco Leira Castiñeira e Armando Requeixo que se centra na figura de Samuel Eiján, persoeiro que marca un fito no eido da poesía relixiosa galega de

comezos do século XX. Despois das presentacións institucionais, a cargo de José Antonio Castiñeira Chouza, Ministro da Provincia Franciscana de Santiago, de Valentín García Gómez, Secretario Xeral de Política Lingüística, e de Víctor Freixanes, Presidente da Real Academia Galega, ábrese este amplo traballo cun par de estudos introdutorios, “Redescubriendo a Fraysel. Contexto sociopolítico e pensamento dun expoñente da poesía relixiosa galega do primeiro terzo do s. XX” e “A teopoética de Samuel Eiján: da Terra ao Ceo”, a cargo, respectivamente, de Francisco Leira Castiñeira e Armando Requeixo, nos que se afonda polo miúdo na biografía e bibliografía deste autor. A “Nota de edición” dá paso á recompilación de todos os poemarios de Eiján publicados en galego: *Mágoas*, na súa edición de 1902 e 1913; *D'a-y-alma*, publicado en 1915; e *Frolñas de San Francisco*, dado á luz en 1926. A estes poemarios súmanse os versos galegos de *Aleteos*, tamén de 1926.

Recensións:

- Armando Requeixo, “Da Terra ao Ceo. Lembrando a Samuel Eiján”, *Faro de Vigo*, “*Faro da Cultura*”, n.º 693, “Literatura galega”, 13 decembro 2018, p. VII.

Referencias varias:

- ECG, “Unha xornada recuperará o mércores a poesía relixiosa galega de Samuel Eiján”, *El Correo Gallego*, “Tendencias”, 7 decembro 2018, p. 35.

Informa da celebración dunha xornada no convento de San Francisco en Santiago de Compostela en homenaxe ao poeta franciscano Samuel Eiján a través de distintos actos da man de Francisco Leira e Armando Requeixo en colaboración coa Real Academia Galega, o Museo do pobo Galego e do Consello da cultura Galego co apoio da Xunta de Galicia.

Rodríguez, Luciano (ed.), *Auga de varios ríos*, A Coruña: Medulia, maio 2018, 111 pp. (ISBN: 978-84-94810237).

Antoloxía editada por Luciano Rodríguez onde se recollen poemas doutros sistemas literarios, polo tanto ademais de poesía traducida é tamén poesía reunida. Podemos definila logo como unha antoloxía internacional, de feito xunto á tradución ao galego aparece a versión orixinal. Este libro contén, en primeiro lugar un Índice e a continuación unha Dedicatoria a todas as alumnas ás que o editor lle deu clase, nomeando os centros onde as deu. A continuación aparece o “Introito”, en sete puntos trata de establecer o prólogo desta antoloxía, onde explica que escolleu 38 poemas en representación de cada ano que adicou á ensinanza, e que esa selección responde a materiais que foran escollidos, nalgún momento, para traballar en clase. Tamén di que todos os poemas, menos o de Safo, son da era moderna, do século XX ou de comezos do XXI e que a orde na que aparecen responde a un criterio tan banal, e ao mesmo tempo tan pouco conflictivo, como é a data de nacemento das autoras, comezando pola máis vella até a máis nova. Trata de dar tamén algúns datos técnicos arredor do proceso de creación, como as axudas que tivo, a análise cuantitativa das linguas orixes, as bases teóricas nas que se baseou (“Os traballos do barqueiro” da súa propia autoría). A lista de poemas e a nómina de autores aparecen no propio índice, e son os seguintes: “Oda a Afrodita”, Safo de Lesbos; “Canto poidas”, C. P. Cavafis; “Coa miña sombra”, Hilde Domin; “Outono”, Joan Vinyoli; “Vida”, José

Hierro; “(Que perdure este mundo!)”, Ives Bonnefoy; “(Alá, as tendas azuis das montañas)”, Philippe Jaccottet; “Innumerábeis gotas”, Charles Tomlinson; “Non me deixes”, Jacques Brel; “Non volverei ser mozo”, Jaime Gil de Biedma; “Aprendizaxe”, María Ángels Anglada; “Epitafio para unha rapaza”, María Victoria Atencia; “O home”, Óscar Hahn; “A cadeira de rodas de José Emilio Pacheco”, Joan Margarit; “Imaxina”, John Lennon; “Atravesando a pé o Atlántico”, Billy Collins; “Palabras de amor”, Joan Manuel Serrat; “Todo é caduco”, Jordi Gabarró; “(Pecho os ollos en aparente repouso)”, Antoni Marí; “Noite clara”, Francesc Parcerisas; “Nenias”, José Cerezo- Calixto Sánchez; “Elexía de Ausonio a Dinamio de Burdeus”, Pere Rovira; “Non atoparás o mar”, María del Mar Bonet; “Cando te vaias”, Jaume Pont; “Itaca”, Teresa Ortiz; “Abril 74”, Lluís Llach; “Poñamos que falo de Madrid”, Joaquín Sabina; “Abre todas as portas”, Luis Alberto de Cuenca; “(Corpo meu: que me dis?)”, Maria-Merçè Marçal; “A gaivota”, Marina Rossell- F. Sives; “A Torre de Hércules”, Àlex Susanna; “A patria dos paxaros”, Felipe Juaristi; “(Nesta obra)”, Valerio Magrelli; “A inmortalidade”, Luis García Montero; “O debuxo na auga”, Felipe Benítez Reyes; “Lesbia hoxe”, Aurora Luque; “A linguaxe do abano”, Amalia Bautista; e “Benvido a Orange”, Aisling Doherty. Aínda que son autores algo afastados no tempo e no espazo, creo que hai unha serie de tendencias comúns, non tanto temáticas senón de grandes temas ou reflexións, e que entroncan maioritariamente co existencialismo máis humanista. Así as temáticas principais versan sobre a vida en contraposición a morte; o paso do tempo, ou o lema *tempus fugit*; pero tamén se establecen como un canto á liberdade e ao antibelicismo.

Recensións:

- Armando Requeixo, “Ríos de poesía”, *Diario de Arousa*, “O Salnés Siradella”/ *Diario de Ferrol*, “Nordésia”, n.º 1.053/ *El Ideal Gallego*, “La Galería”, n.º 1.053, “máis Libros”, 16 setembro 2018, p. 30.

Destaca a antoloxía *Auga de varios ríos* da Editorial Medulia na cal Luciano Rodríguez recolle poemas e cancións de diferentes linguas traducidas ao galego.

Referencias varias:

- Alicia Pardo, “Luciano Rodríguez. ‘A poesía é unha forma de situarnos fronte a vida e sobrevivir’”, *La Opinión*, “A Coruña”, “Ciudad y Cultura”, 14 setembro 2018, p. 11.

Conversa con Luciano Rodríguez sobre o poemario *Auga de varios ríos*, publicado por Medulia Editorial.

Referencias varias:

- Ágatha de Santos, “Una antología recoge las voces del primer festival PoemaRia de Vigo”, *Faro de Vigo*, “Sociedad”, 17 abril 2018, p. 36.

Informa da publicación dunha antoloxía que recolle poemas dos participantes no festival PoemaRia de Vigo. Nesta antoloxía participaron Chus Pato, Míriam Reyes, Elvira Ribeiro, Daniel Salgado, Silvia Penas, Daniel Salgado, Iolanda Zíñiga, Ismael Ramos, Alexia Dotras e Miguel Alonso Diz.

VV. AA., *Poesía eucarística*, ed. Vanesa Ferreiro Blanco, ilustr. Raquel Magán), Lugo: Publicaciones Diócesis de Lugo, col. Fons Vitae, n.º 1, maio 2018, 117 pp. (ISBN: 978-

Poesía eucarística é unha recompilación dos poemas gañadores (1º, 2º e 3º premio), categoría adulta e infanto-xuvenil, dos certames de poesía eucarística celebrados en Lugo nos anos 2015, 2016 e 2017. Cabe destacar que a maior parte dos poemas están en español, porén 4 deles están en lingua galega. En primeiro lugar contén unha presentación a cargo de José Antonio Ferreiro Varela onde explica o nacemento do libro, no seo dos Certames Literarios de Poesía Eucarística organizados polo Centro Eucarístico Lucense en relación á celebración da Ofrenda do Antigo Reino de Galicia ao Santísimo Sacramento. Tamén se dá algunha información relativa á situación da poesía relixiosa-cristiá no actual contexto español, determinando que non se trata só dunha falta de produción senón dunha falta de interese por parte da crítica de sacar á luz e darlle pulo á literatura deste estilo. Por outra parte criticase a falta de interese polo espiritual-relixioso nas sociedades materialistas actuais, tachando ao momento actual como “crise espiritual”. Neste contexto sitúa á poesía eucarística como posible solución ou, cando menos, unha vía de recuperación. Tamén reflexiona e achega información sobre o propio sacramento da eucaristía, a quen van destinadas as composicións. Finalmente os agradecementos a todos os participantes e aos colaboradores e editores do libro. A continuación aparecen os poemas, que se clasifican nos apartados: I Certame Literario de Poesía Eucarística (Lugo, Corpus, 2015), II Certame Literario de Poesía Eucarística (Lugo, Corpus, 2016) e III Certame Literario de Poesía Eucarística (Lugo, Corpus, 2017). Estes apartados á súa vez divídense en categoría adulta e categoría infantil e xuvenil, e dentro destas en primeiro, segundo e terceiro premio. Os poemas en lingua galega son os menos e son os que seguen a continuación. En primeiro lugar “Quixera estar”, de Emilio Mouriño Rodríguez que obtivo o 3º Premio na categoría infantil-xuvenil no ano 2015. Nesta composición pónense de manifesto os sacrificios feitos por Xesucristo en favor da humanidade, as penitencias e morrer crucificado, e por iso mesmo o autor afirma entregarse a el en corpo e alma, como o señor así o fixo, e promete serlle fiel e estar á súa altura. Tamén fai fincapé na fusión con Cristo, na comunión da carne e o sangue, a través da eucaristía. O seguinte poema en lingua galega é “Comuñón”, de Rebeca Roca Cruz, gañador do 2º Premio categoría na infantil do ano 2016. Neste poema Xesús Cristo ensínanos o que é a Comuñón no seu quefacer, nos seus sacrificios e milagres, porque Xesús Cristo ensina a amar, e o amor é perdón, sacrificio, entrega e consolo. A continuación aparece o poema “Quenda de adoración na Catedral de Lugo”, de Daniel Gil González, gañador do 1º Premio na categoría de adultos no ano 2017. Eríxese como unha louvanza de Cristo así como unha exaltación da súa figura e unha defensa da necesidade de resarcir a palabra de Deus. Finalmente atopamos “Camiños cheos de flores”, de Patricia López Fernández, que gañou o 1º Premio na categoría infantil do ano 2017. Fala da Eucaristía como o Santísimo Sacramento, o máis importante, o que nos permite a comunión con Deus e Cristo a través do Corpus Christi. Todos os poemas, desde as súas particularidades, comparten a adoración, a gratitude, a proximidade e a contemplación de Deus e Xesucristo.

VV. AA., *Sinergia. Una antología literaria a dieciocho manos*, Vigo: Asociación artístico-cultural Escritores de Vigo: haberlos, haylos, xuño 2018, 191 pp. (ISBN: 978-84-09-02906-8).

Sinergia. Una antología literaria a dieciocho manos é un híbrido literario entre poesía e narrativa, posto que contén poemas e relatos case a partes iguais. O autor ou autora escolle

a lingua de expresión, polo que atopamos tanto pezas en galego como en castelán. E tal e como se intúe do título está feito por 18 autores vigueses pertencentes a Asociación artístico-cultural Escritores de Vigo: haberlos, haylos. Contén, en primeiro lugar, un limiar, na súa versión en galego e en castelán, asinado pola presidenta da Asociación, Ana Gheresi Fenor. No limiar recóllense os temas que atravesan as composicións: o amor e o desamor, o existencialismo, a saudade, o tempus fugit, distintos sentimentos, etc. Pero tamén os obxectivos da antoloxía e da Asociación, que non son outros que promover a escrita na comarca de Vigo, nas dúas linguas e independentemente da condición de quen escribe. Tamén se erixe como unha oportunidade para dar voz a incipientes escritores. As composicións, narracións ou poemas, divídense en dous apartados. Por unha banda están os relatos e poemas gañadores e finalistas do I Certamen de microrrelato y poesía “Los pecados capitales en Navidad”, e pola outra Relatos e poemas (non sabemos se inéditos) dos escritores e escritoras da Asociación. Con cada poema ou relato acompaña unha pequena entrada autobiográfica acompañada dunha fotografía do autor ou autora. A maior parte das composicións están en castelán, tanto na prosa coma no verso, aínda así rescatamos os seguintes dous poemas en galego. En primeiro lugar “A mirada”, de Paula Vázquez Gil, mirada perdida podería ser un título moito máis preciso para este poema, xa que reflexiona sobre o paso do tempo e a perda da xuventude, en definitiva a perda desa mirada optimista e case inocente dos felices anos da mocidade. O existencialismo é o tema fundamental. En segundo lugar, “AUGA”, de María Villar Portas, trata a auga como sinónimo de curación pero tamén de alegría, a auga que todo o leva e todo o trae. Tamén a auga do mar, a máis enorme. Traducido pola propia autora para esta antoloxía.

Referencias varias:

- A. R., “Sinergia’, una antología literaria a 18 manos”, *Faro de Vigo*, “Vigo 4 Costados”, 10 xullo 2018, p. 7.

Dá conta do recital de microrrelato e poesía organizado por Orisel Gaspar, no que tamén se firmaron exemplares da obra en cuestión. Os dezaioito autores que participaron na publicación colectiva son os seguintes: Alicia Savaxe (relato), Bárbara Zungri (relato), Ana Gheresi Fenor (relato), Mauro Bordallo (poesía), Orisel Gaspar (poesía), Iván Carpintero (relato), Abner Tomás Viera (poesía), Ana Alonso (poesía), María Villar (poesía), Patry Fortes (relato), Paula Vazquez (poesía), Esther González (poesía), Eduardo Campos (relato), María Jesús González (relato), Yesica Prol (relato), Susana Pons (relato), Liliana Nogueira (poesía), Alejandro Vaggetti (relato).

- Ceferino de Blas, “Son capaces de recuperar la poesía”, *Faro de Vigo*, “Opinión”, 16 xullo 2018, p. 13.

Informa do progresivo equilibrio no número de poetas homes e poetas mulleres na cidade de Vigo grazas a acción de colectivos como Haberloshaylos e ás poetas de PoemaRía.